YÖN
HAFTALIK GAZETE

ÇETİN ALTAN KÜFÜRBAZLARA HESAP SORUYOR

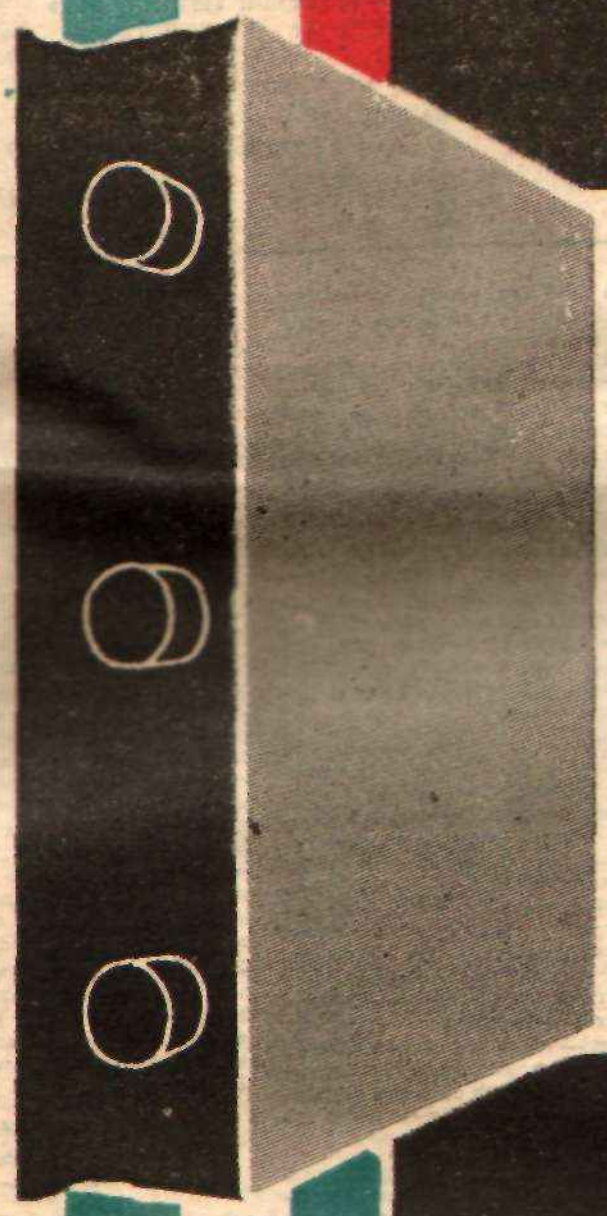

Devlet, suç işleyemez!.

Ürgüplü cevap vermelidir

OKUYUCU'DAN YÖN E

Kromit alçaklığı

Yeşil Bursa'dan Orhaneli'ne doğru yola çıktığınızda, bozuk yollarda otobüsün sarsıntısını yeşillikler arasında duymazsınız. Üzerinde bulunduğunuz dağlar sadece doğal güzellik ve ormanlarla değil, çeşitli madenlerle de doludur. Orhaneli'ne yakın bir yerde bir krom işletmesi vardır. Sonra yürüyün Balıkesir - Kütahya yolu üzerindeki Harmancık bucağına. Bu bucağın köylüleri madenlerdeki cesur ve verimli çalış malariyle çevrede ün salmıştır. Her işletmede aranırlar. Bucağın sınırları içindeki ormanlarda krom ve beyaz maden vardır. Krom kuyularından önemli bir kısmının işletilmediği, böyle gider se işletilemiyeceği bellidir. Beyaz madeni ise yabancılar işletiyor. Tonlarca beyaz toz dışarı akıyor, sonra çeşitli adlar altında geliyor ülkemize «Lüks Harcı» olaraktan. Bu ayrı bir mesele benim üzerinde durmak istediğim bu değil.

Coğrafya dersinde ilkokullarda öğretiyoruz dünyada üretilen kromun 3/4 ü Türkiyede çıkar diye. Bu durumu ben de ta ilkokulda öğrenmiştim. Öğretmen okulunda okuduğum yıllardaydı. Gazeteler Rusların «Krom dampingi» yüzünden krom ticaretimizde önemli düşmeler olduğunu yazdı. Nasıl olur da dünya krom üretiminin üçte ikişinden fazlasını elinde bulunduran bir ülkeye o alanda damping yapılabilir? Böyle bir olayı aklım almıyordu. Sebebini sonraları dış ticaretimizin ayarsızlığına, madenlerimizin ihracının hesap kitapsızlığına bağlıyarak kendimce açıklamağa çalışmıştım.

Öğretmenlik görevim dolayısiyle gittiğim Orhaneli'nde araştırdıklarımdan öğrenebildiklerimi gelin beraber değerlendirerek bir yargıya varalım.

Çalışma Bakanımıza göre «amele» bize göre işçi çavuşu «Hurşit» anlatıyor: «Hoca bu adamın bu nahiyede üçbeş kuyruğu var. Na şu kahvenin üstünde de bir yazıhanesi. Muhasebecisi neyi orda otururdu. Bize dediler 6 — 7 ay önce bundan, toplayın amelenizi gelin. Biz onbeş - yirmi işçi çavuşu, onbeş - yirmişer işçi topladık. Gittik ocaklara, girdik yerin metrelerce altına. Birkaç ay avans, mavans aldık paramızı. Bunda madenlerdeki iyi bir mühendisin de bize yararı çok dokundu. Sonra o mühendis ayrıldı. Ayrıldı mı, yoksa ayırdılar mı orasını bilemiyeceğim.» Sözün burasında çavuş Hurşit daldı. «Yarar mı doğru adam zati bizim Türkümüze» dedi. Sordum ben de:

«Ne kadar çalışıp ne kadar para alıyorsunuz?»

«Yedi liradan on - onikiye kadar alıyoruz.». «Fazlası» diyorum. «Yok fazlası» diyor Hurşit. «En aşağı sekiz saat da çalışıyoruz.

İşçiler, İşçi Sigortalarına prim ödüyorlar. Yalnız sendikalı değiller. Düşünün 3 - 5 adam topluyor işçileri. Çalış çalış verirlerse al paranı, vermezlerse bekle. Hurşit anlatmağa devam ediyor: «Sonra hoca üç ay, dört ay vermedi paramızı. En sonunda çıkardığımız malı yığdırmadık kamyonlara. Dedik artık paramızı verecek malı öyle alacaksınız. Cendermeler geldi. Başçavuş geldi. Dediler ki: Anayasa var, adamın mülkiyetinin hakkı var, çünkü dediler mal onun ocağından çıkmış! Biz de dedik gayrı: Onun ocağından çıktıysa bu malı çıkaran biziz. Ocak onun ocağı ise, bundaki emek de bizim emeğimiz. Dağıttılar bizi. Silâh da attılar bize. Malı götürdüler cenderme mahafazasında. Biz de işi bıraktık. Şimdi üç arkadaşımız işçiyi kışkırtmak suçundan yargılanacak mahkemede.»

«Yani sizin bu iş» diyorum «Zonguldak olaylarının bir küçüğü». Hurşidin Zonguldak olaylarından haberi yok. Anlatıyorum. Biraz anlıyor «sahi» diyor «radyolar böyle birşey söylediydi» Zavallı Hurşitler, ama bu zavallılar Topraksız Köylüsü ile Gecekondulu Kentlisi ile nüfusumuzun çoğunluğunu sağlıyorlar. Kendi kendime soruyorum. Acaba zavallı olan bizler miyiz? -

Ama kendi dâvalarından haberleri bile yok. Kendileri ile ilgilenişime bile şaşıyor Hurşit.

Öte yanda Anayasa kuzuları, mülkiyet hakkı Vatan, Millet, Sakarya atarlar kazığı yine bu büyük çoğunluğa. Grev kanununa göre, kanunsuz grev yapmış Kromit şirketinin işçileri. Zaten işçiyi kanunsuz çalıştırıyorlar. Sendikasız işçinin kanuni grev yapmasının olanağı var mıdır 1965 Türkiyesinde? Adamlar yaptıklarının grev olduğunun farkında değil.

Hurşit'in yanında bir çocuk var, onun konuştuklarını kafası ile tasdik eden. 16 — 17 yaşlarında. «Ben bu çocuğun yerinde olsam dişmem peşinize sizin. Siz neden adamlarınızın hakkını savunmuyorsunuz? Niye ücretlerinizi alına dan çalıştırıyorsunuz adamlarınızı. Niye diretmiyorsunuz. Toplaşıp mahkeme açmıyorsunuz?» Hurşit gerildi» Ne diyon oy hoca Allahaşkına sen. Bu keretalardan biri kalır mı o zaman benim peşim de». Bir süre sustuk.

Hurşit, 180 - 200 işçinin, 500 lira ile 4000 lira arasında tutarı 180.000 lira kadar alacakları olduğunu söyledi. Kendisine bu alacaklarını belirten belgeleri olup olmadığını sorduğumda, «Şirketin bordrolarında kimin ne kadar alacağı olduğu bellidir.» dedi. Şikâyet olduğu için o bordrolar şimdi Bursa Çalışma Müdürlüğünde imiş. Çalışma Müdürü anlaşmazlık sırasında Harmancığa gelmiş, 'işçiye hakkınız yenmiyecektir' diye söz vermiş, ama birbuçuk ay geçtiği halde diyor Hurşit, ses soluk çıkmadı Çalışma Müdüründen.

Oğuz Akal'ın Kromit ocakları şimdi boş yatıyor. İşçi Oğuz Akal' da çalışmak istemiyor. Zengin maden kaynakları yağmur dolu yor içine göl oluyor. Karakol Başçavuşu Anayasayı mülkiyet hakkına dayanaraktan tek taraflı uygu layarak işçi ücretlerinin alınması için yapılan gayri kanuni grevi durduruyor, silâh atarak, zor kullanarak, hakkınız verilecektir diyen Çalışma Müdürünün yardımıy la. Mallar kimbilir hangi fabrikanın boğazında. Ocaklar boş, işçiler alacaklı. İşçiler alacaklarına dayanarak kıştan borçlu, olayın tarihini bile unutmuşlar, yanı işi bıraktıkları tarihi. Tek kelime ile perişanlar...

Bu nedir Allahaşkına? Kromit yolsuzluğu mu, edepsizliği mi, yoksa alçaklığı mı?

Hurşit çavuş şimdi «Ömer İnönünün» şirketinde çalıştığını söylüyor. O nasıl diye soruyorum. Gülerek o iyi diyor. «3—4—5 ay çalıştırıyor parasız ama sonra geliy toptan ödüyor ücretleri. Kesiyor hesabını.

Onun şirketiyle de ilgili söylentiler dolaşmıyor değil.

Ve Orhaneli kahvelerinde parti münakaşaları, münakaşadan ziyade savaşları, birbiri üstüne. Yabancı sermaye hayranları savunucuları çoğunlukta.

Cevapları da hazır «Onlar diyorlar» işçinin gündeliklerini vaktinde trak - trak kesiyorlar.» neredesin? Devlet, devlet?

Muharrem Uğurlu

Bu mesleğin dertleri neden? bitmez?

Bugün öğretmenlik başıbaşına bir dâva, hem de hangi ellerle nereye götürülmek istendiği dahi bilinmeyen bir mesele haline gelmiştir.

Bu meslekte artık ideal kalmamış, manevi bağları da pamuk ipliği derekesine inmiş, yoksullaşmıştır dersem, herhalde karamsarlıkla suçlandırılmam. Bunun nedenlerini ayrı ayrı incelemeye kalkışsak, eminim ki, sütunlar yetmez. Burada sadece birkaçına, hem de herkesin bildiği dertlerimize değineceğim.

Bugün öğretmen, her gün değişen sosyal şartlara göre kendisini hazırlayıp her yönü ile bütün olarak öğrencinin karşısına çıkma gücünden maalesef yoksundur. Öğretmen, sanıldığdan çok daha güç şartlar altında çalışmaktadır. Yetersizliği sadece maddiyata bağlayan kişilerimiz öğretmenin baştına öyle ağır ve boğucu bir yük yüklemişlerdir ki, altından kalkabilene aşkolsun...

Orta öğretimde ders saatlarının arttırılmasıyla ve ilk öğretimde ise 100 liralık bir ödenekle karşılanmak istenen bu maddiyat, günde altı saat dershanelerde gece de evlerde en az altı saat kafa yoracak bu insanların durumuna deva değildir.

Bugün binlerce öğretmen bir yazılıda ortalama 15 - 17 tomar kâğıt okumaktadır. Buna bir de ödevleri eklerseniz ayda 30 35 tomar yapar ki, bu ayda 1000 - 1200 yılda 8 - 10 bin kâğıt yapar. Roman olsa zor okunur, kaldı ki, imtihan kâğıdı bu...

Bu şartlar altında, her gün evin de sayfalarca kâğıt okumak zorunda kalan öğretmen, ertesi gün değişik konularda ve çeşitli sınıflarda vereceği derslere nasıl hazırlanabilir? Öğrencisine ne ölçüde yararlı olabilir? Pazla ders almasınlar demeyiniz, zira yazımın başında da belirttiğim gibi, öğretmen buna mecburdur. Evet, günlük hazırlığı böylece ders kitabının çerçevesini aşmıyan bir öğretmenin öğrencilerinin karşısında düşebileceği güç durumun sonucun da öğretmenlik mesleğinin manevi varlığına inecek darbenin şiddetiyle ürpermivecek hiç bir aydın düşünemiyorum.

439 sayılı kanunun amacı, maddi sıkıntılar içinde kıvranan öğretmene yardım etmektir. Ama olaylara ters açıdan bakılmış ve kanun hazırlanırken öğretmenin de nihayet bir insan olduğu düşünülmemiştir. Eğer öğretmen hakikaten içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtarılmak isteniyorsa, daha olumlu çareler bulunabilirdi. Öğretmenin hayatını altüst edebilecek kadar acı olan maddi sıkıntısı, küçük de olsa bir tazminatla giderilebilirdi.

Gaye boş dersleri doldurmaksa -ki öyle olduğu anlaşılıyor-, o takdirde de bu milletin yarınlarının sahibi olan yavruları düşünmek gerekmez mivdi? 30 saat ders okutan bir öğretmene soralım. «Vicdanen müsterih misin?...» dive... Alacağımız cevap mutlâka, «15 saatten fazlası için hayır... Aldığım haramdır.» olacaktır.

Şu halde gerçek odur ki, adı geçen kanun öğretmenin çalışma gücünü ve mesleğin manevi bağını yok etmek, öğretmeni bir robot olarak görmekten ileri gidememiştir. Yürürlükte kaldığı sürece, kül türel hayatımızı ve çocuklarımızın başarılarını menfi yönde etkileyecektir.

İlk öğretimde hizmet gören meslekdaşlarımızın da aynı maddi ve manevi sıkıntılar içinde olduğu da bir gerçektir. Yeni mezun bir arkadaşın eline geçen 375 lira ile çile doldurmaya çalışılan bir meslekte ne ideal kalmıştır, ne de sosyal hayata, toplum içinde hakkı olan mevkie uygun bir yaşayış olanağı vardır. Oysa bugünlerde sık sık sosyal adaletten söz edilen bu memlekette, kimlerin ne karşılığın da neler aldığı bilinirken, bu açık adaletsizliklere milletçe daha ne kadar göz yumacağız, tahammül edeceğiz, bilemiyorum. Ayda 178 lira ile beş nüfusu geçindirmek zorunda olan bir işçi ile ondan çok az bir emek karşılığında aldığı 6 bin lira ile 3 nüfus bakan kişiler arasındaki denge sağlanamadıkça, bu ülkenin dertleriyle yaşamanın seviyesi, yıllar yılı insanın insana tahakkümü şeklinde devam edecektir.

O. Nafiz Şentürk

İmam - Hatip Okulu Edebiyat Grubu Öğretmeni — Babkesir

YAPACAK ELBET

- Ama yalnızca başkalarının vermediğini değil -

«Millet yapar»
diyorlar,
«başkalarının vermediğini...»
Ne çabuk unuttular
Milletin bu sözü 45 yıl önce söylediğini?
Dost eli
sıcaktır,
Sıcak bir
kucaktır..
Yatarsa dostluğun özünde çıkar,
Daha güçlü çıkar dostluğu yıkar..
Yapar mı yapar..
Yapar,
çünkü özünde yapacak güç var...
Engeller çıksa da Toroslar kadar,
Bu halk,
dediğini
yapar mı yapar...
«Millet yapar»
diyorlar,
«başkalarının vermediğini...»
Unuttular
mı bunlar,
Bu sözü,
bu halkın
45 yıl önce söylediğini?

Ercan EYÜBOĞLU

BASIN İLÂN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

BASIN — 6221

NEVZAT ÜSTÜN'ün
iki kitabı
GÜNEŞ ÜLKESİ
şiir
* * *
YAŞAMA DUVARI
hikâyeler
ATAÇ KİTABEVİ
İstanbul
(Yön: 066)

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları : Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu

Basıldığı yer : Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES : Yazı İşleri : Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA

Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Molafeneri Sok No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 96 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE : Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN : Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

...SİSTEM YAPAR!

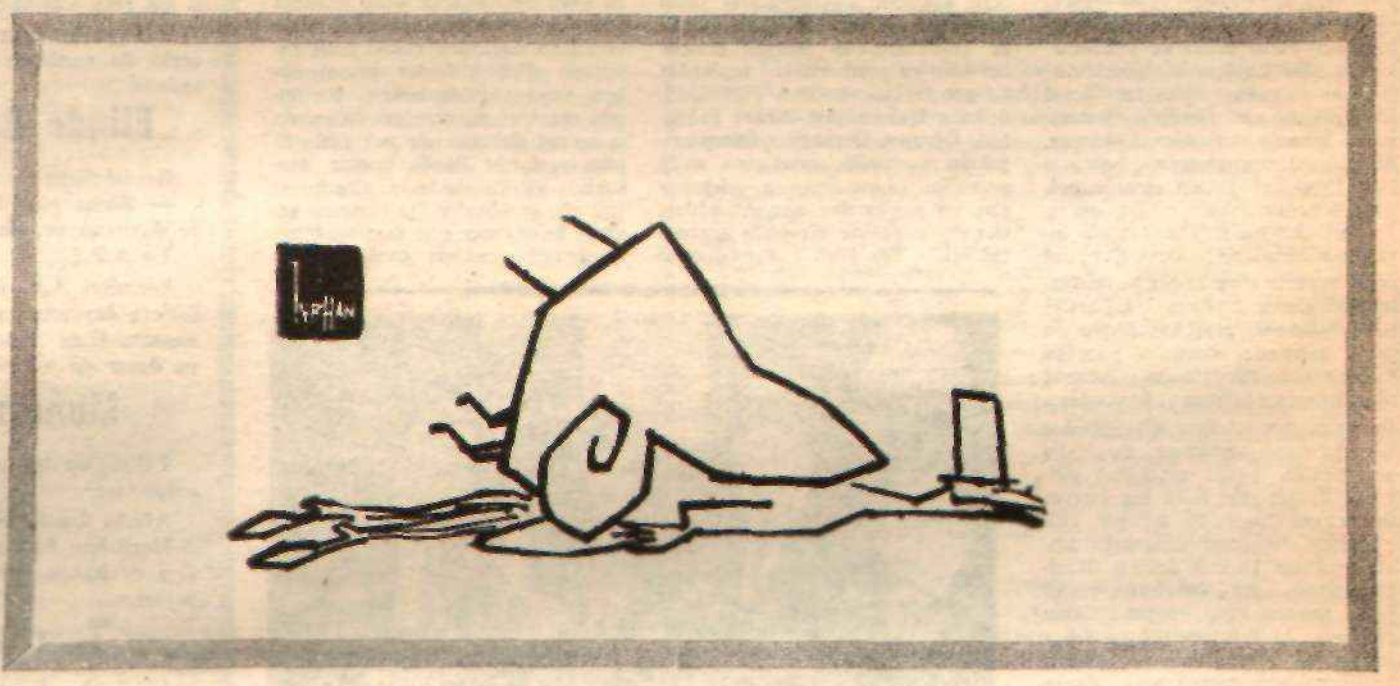

«Donanmaya yardım» kampanyasının kütlelerde uyandırdığı ilgi bir iki yazıyla geçiştirilecek olaylardan değil. Ortaya çıkan tablonun anlamı ve uyanan heyecanın imkânları üzerinde daha derinlemesine durmak gerek. «Millet yapar» seslerinin gerisinde, sorumlu sorumsuz, görevli görevsiz hepimizin dikkatle incelememiz ve çeşitli açılardan yorumlamamız gereken olaylar yatıyor

Anayasanın temel maddelerinden birini hatırlayınız: «Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bir bütündür.» Çelişmesiz toplumlar, «devlet» ve «millet» kavramları arasındaki bir bütünleşmeye dayanan toplumlardır. Hükümet ve devlet gibi sözlerdeki ince ayırımların, hukuki başkalıkların iyice bilinmesini kütlelerden bekleyemezsiniz. Kütleler, karşılarındaki devlet mekanizmasının, devlet gücünün ve devlet imkânlarının kendi yararlarıyla kaynaşmasını, kendilerine hizmet etmesini, kendi özlemlerine cevap vermesini isteyeceklerdir. İdeal olan, yönetenlerle yönetilenler arasında böyle bir başkalaşmanın, yabancılaşmanın bulunmaması, devlet, millet ve halk kavramlarının bir temel bütünleşme içinde eriyebilmesi. İnsanlığın, çok çeşitli yollardan, çok çeşitli rejimler altında ulaşmak istediği, yöneldiği ideal de bu

Böyle bir bütünleşmeğe yakınlık veya uzaklık, devlet mekanizmasının halk özlemlerine cevap veriş derecesiyle ölçülür. Devlet mekanizmasının halkın temel özlemleriyle çatışır gibi olduğu yerlerde rejimin niteliği üzerine önemle eğilmek gerekir: karşılaşılan tehlike, hukuki şekiller gerisinde demokrasinin ezilmesi, iktidarın halk özlemlerinden başka özlemlere hizmet etmesi gibi, bütünleşmeden uzaklaştırıcı bir tehlikedir.

«Millet yapar» kampanyasıyla uyanan ilgi, yalnız halkın istediklerini vermeyen «başkaları»na karşı uyanmış bir tepkinin ifadesi değil. Bunun gerisinde, bir de, halkın temel özlemlerine cevap veremeyen iktidar sorumlularına yönelmiş tepki de var. Bu temel özlemleri, kurşuni renkli birkaç gemiden veya dalgaların ötesinde hasretle bakılan bir topraktan ibaret saymak, halkı fazla küçümseme kolur. Koskoca bir milletin gururu, kirli hesaplara karşı kızgınlığı, dış çemberleri parçalamak istemeyenler önündeki kırgınlığı bahis konusudur. Halk, özlemlerine ve tepkilerine cevap vereceğini umduğu bir iktidar mekanizmasından umudu kesip istediklerini kendi başına yapmanın heyecanını duymağa başlamıştır. Sorumlular, bu uyanışın anlamı ve nedenleri üzerinde iyice düşünmek zorundadırlar.

İşin asıl komik olan yanı, görevlilerin, anlamını iyice sezemedikleri bu kampanyayı destekler gibi görünmeleridir. Bir yandan dışarda petrol çevrelerini korurken, Ereğli fabrikalarının açılışında yabancı marşlar çaldırırken, dış politikada tek yönlü zorlamalara kesin bir «hayır» diyemezken, bir yandan da, nihayet kendi beceriksizliklerine karşı tepki niteliği taşıyan bir kampanyanın içinde gözükmek, herhalde birçok kimseyi gizli gizli bir hayli rahatsız ediyordur. Kim bilir, belki etmiyordur da!

DONATIŞ

Düşünen çevrelerin işi, bu heyecanlı tepkiyi sağlam temellere oturtabilmek, duygu düzeyinden akıl düzeyine aktarabilmektir. «Direklerin altından» bir filoyu yapıp donatacak kadar milyarlar biriktiğini düşünün. Ülke, gereken gemileri, gereken hızla, gereken şekilde ve nitelikte yapabilecek kadar sanayileş midir? Omurga koyup saç perçinlemekle iş bitmiyor: makine ve elektronik sanayiinin de gelismiş olması gerek. Gemilerin tipi büyüdükçe mesele daha da çetinlesecek. Belki, bütün bu güçlükleri inatla ve sabırla yenmek de mümkün. Ama, ortaya konacak olanlar «Devrim otomobili» hikâyesini fazla hatırlatmaz mı? Dışarıya yaptırtmak da yaratıcı bir iş değil: Birinci Dünya Savaşı öncesinde yine halk parasıyla İngiltereye ısmarlanan zırhlıların hatırası hâlâ pek canlı. O halde, birinci ders: Türkiye, başka birçok konuya olduğu gibi bütün bu çesit meselelere de bir temel cevap olmak üzere, hızla sanayileşmelidir. Sömürücü politikalara karşı yaratılan tepkinin heyecanını biraz da bu noktaya çevirmenin yollarını aramalıyız. Ya, tıpkı petrol şirketlerinin jetlere yakıt vermeyişi gibi, Koppers de «Ereğli'de gemi yapacak -saç yok» derse ne olacak? O halde, ikinci ders: temel sanayiin ve tabii kaynakların «milli» ellerde bulunmasında ısrar etmeliyiz. Bu da yeterli değil. Krupp ailesinin Alman toplumunu kaç defa, nerelere kadar sürüklediği çok iyi biliniyor. Temel sanayi özel ellerde kaldıkça, «milli yarar»la «kişisel yarar»ın birbirine karıştırılması, kâr amacıyla dönmüş gözlerin Dominik'te olduğu gibi koskoca devletleri türlü küçüklüklere düşürmesi herzaman mümkün. O halde, üçüncü ders: Temel sanayi ve tabii kaynaklar, yalnız «milli» değil, aynı zamanda da «kamusal» bir yönetime kavuşturulmalı, kamu mülkiyetine geçirilmelidir

YÜCELİŞ

Bütün konularda olduğu gibi, bu konuda da meselenin unsurları birer birer ortaya konup bunlara akılcı yollardan cevap arandığı zaman, aslında yapılan iş, bir «sosyalist» programın maddelerini savmaktan pek farkı olmuyor. Onurlu ve milli bir dış politika, çeşitli çevrelerin etkisine düşmek tehlikesi altında bulunmayan, gücünü kökü dışarda kâr kuruluşlarından, emperyalist politikalardan değil, halktan, halkın temel özlemlerinden alan insanların ve sistemlerin harcıdır.

Gerçekte, sosyalist bir iktidar, *Türkiye Cumhuriyetini Kıbrıs* konusunda pek daha haysiyetli bir duruma çoktan getirmiş olurdu. Başlangıçtanberi İngilterenin *Yakın Doğudaki üs hesaplarına* bulaşmamış olsaydık, Amerikanın NATO içinde çevirmek istediği oyunlara kesin şekilde başkaldırabilseydik, Kıbrıs, çok daha önce, askeri üslerden temizlenmiş, tarafsızlığı milletlerarası teminata bağlanmış federal ve bağımsız bir devlet olur, Türk azınlığı Rum sultası altına girmeden insanca yasamak imkânını bulurdu. Kâr ve yarar yerine, aklı ve güzelliği koyan sosyalizm, şuna buna âlet olup içinden çıkılmaz durumlara düştükten sonra savaş çığlıkları atmak değildir. İnsanca bir gururun, akıldan ve sistemden geçmek şartıyla, barışçılıkla da bağdaştırılması herzaman mümkün.

İnsanlardaki duygusal tepkilerin temellerini araştırmak, bunların çevriliş yönlerini göstermek bakımından da faydalı olabilir. Son kampanyayla yaratılan ilginin asıl nedenleri sömürücülüğe, milletlerarası alandaki kâr hesaplarına ve bağımsızlığını kaybetmiş bir dış politikaya kadar vardığına göre, uyanan heyecanın da alyans kampanyaları gibi yüzeyde ufalanıp gitmemesi, bütün o nedenleri kökünden giderecek bir sisteme ve programa yöneltilmesi şarttır. Yoksa, son ikiyüz yıllık tarihimizde yaptığımız şekilde dönüp dolaşıp aynı yere gelmemiş ve «neden olmadı acaba?» diye birbirimizin yüzüne şaşkın şaşkın bakmamız mümkündür.

Sosyalist sistem, yalnız başkalarının *vermediğini değil*, akılcı hesaplardan, insanca duygulardan ve halkçı tutumlardan uzak kalışımız sebebiyle yıllar yılı kendi kendimize *veremediklerimizi* de yapar.

Mümtaz Soysal

BAŞBAKAN AÇIKLAMALIDIR:

DEVLET, GAYRİMEŞRU DURUMA DÜŞEMEZ

Son Havadis gazetesinin yayınladığı ve en aşağılık cinsinden bir suç teşkil eden «Resmî Emniyet Raporu» üzerine Çetin Altan, derhal telefonla Başbakan Ürgüplü'yü aradı. Devletin yürütme organını çok ağır bir töhmet altında bırakan ve âdeta kanun dışı tasarruflara yönelmekte olduğunu ortaya koyan Son Havadis yazısı hakkında hükûmetin bir açıklama yapmasını istedi. Hükûmetin, esasen bu açıklamayı derhal yapmış olması gerekirdi. Ne var ki Ürgüplü, susmayı tercih eder görünmekteydi. Çetin Altan'ın mahkemeye başvurması tavsiyesi ile yetindi. Hükûmetin bir açıklama yapıp yapmıyacağını soran gazetecilere de Ürgüplü, biraz sertçe bir tonla «Çetin Altan'a konuştum» cevabını verdi ve telefonu kapadı. Bu konuda bir açıklama yapmak isteyen Emniyet Genel Müdürü Ahmet Demir'in konuşması önlendi. Anlaştıları hükûmet, AP organı durumunda bulunan Son Havadis'i tekzip etmeye pek hevesli değildi. Yalnız bu susuş, Devleti ağır bir töhmet altında bırakmak demekti. Devlet, resmî polis raporu diye küfür yayınlıyamazdı. Çetin Altan'ın belirttiği üzere, «Rapor, gerçekte doğru olduğu takdirde, devletin yönetici kadroları teorik alanda hukukî olarak meşruluğunu kaybeder.» Devletin, devlet olma niteliği, suç işlememesini gerektirir. Suç işleyen devlet, kendi niteliğini yitirerek kanunî dışı kaba bir kuvvet durumuna düşer. Bu sebeple, Hükûmetin susuşunu anlamaya imkân yoktur. Hukuk devleti ilkesine inanmış başka ülkelerde, resmî polis raporu diye vatandaşların anasına küfredilirse kıyametler kopar ve hükûmetler devrilirdi. İnsan hakları, demokrasi ve devletin meşruiyeti ile ilgili böyle önemli bir meselede susmayı tercih edış, gerçekten acıdır.

Hükûmetin susuşu karşısında, hükûmeti konuşmaya zorlamak milletvekillerine düştü. Soru önergeleri yağmaya başladı. Hatay milletvekili Sırrı Hocaoğlu, eğer rapor sahte ise, «Çetin Altan'ın aile şerefini rencide eden bilgilerin Millî Emniyetçe verilmediği kamu oyuna neden açıklanmaz? Eğer rapor doğruysa ve Millî Emniyetçe verildiyse, açık bir suç olan bu halin sorumluları hakkında ne gibi bir işlem yapılmıştır?» sorusunu sordu. Sabri Vardarlı, Fakih Özden, Şükrü Koç ve Niyazi Ağırnaslı da ayni espride soru önergeleri verdiler. Şükrü Koç, «Devletin iç ve dış güvenliği ile ilgili istihbarat görevinde olan Millî Emniyet Dairesi iç politikadaki siyasî ve iktisadî fikir tartışmalarına katılabilir mi? Siyasî rakipleri aleyhinde kullanılmak üzere isteyen herkes Millî Emniyet dosyalarından faydalanabilir mi?» diyordu.

Hükûmetin bu konuda susmaya hakkı yoktur. Başbakan Ürgüplü, mutlaka durumu açıklamalıdır. Susuş, küfürlerin resmîliğini kabul etmek demek olacaktır ki, bu, devleti gayrimeşru duruma düşürmek demektir.

GARİP OLAYLAR...

Hükûmet, resmî polis raporu diye küfürler yayınlanması olayı karşısında susarken, Türk petrolü kullanılmasını isteyen gençlerin afiş ve pankartları toplatıldı ve gençler karakollara götürüldü. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği mensupları, şehrin muhtelif semtlerine millî petrolün savunulmasını isteyen afiş ve pankartlar asmaktaydılar. Gençlerin peşine bir polis arabası takıldı. Yenişehir Postahanesi önünde, çok sayıda polis gençleri durdurdu ve ellerindeki pankartları aldı. 300'e yakın afişle, duvarlara asılmış pankartlar toplatıldı. Dernek Başkanı Sabahattin Övün ve yönetim kurulundan dört arkadaşı, polis arabalarına bindirilerek Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubesine götürüldüler. Gençlerin sabaha kadar ifadeleri alındı ve onlara ısrarla amaçlarının ne olduğu soruldu. Bir emniyet mensubu gençlere, «Hangi Partidensiniz? Siz de devletçi misiniz? Afişteki egoist kelimesiyle ne kastediyorsunuz» diyordu. Emniyet mensubunu kuşkulandıran afiş şuydu: «Petrol gibi hayatî bir üretimi, onu binbir egoist ölçü ve hesaplara göre ayarlayacak olan yabancı şirketlere bırakmamak için elele verelim.» Anlaşılan resmî polis raporları diye küfürler yayınlanırken veya yayınlatılırken, bir kısım emniyet mensupları da yabancı petrol şirketleriyle pek fazla ilgileniyorlardı. Bütün bunlar, Atatürk Türkiyesinde anlaşılması çok güç olaylardır. Bu olaylara seyirci kalanların çok sert tepkilerle karşılaşacakları muhakkaktır.

Gromyko, Inönü ve Urgüplü ile konuşuyor..

Gromyko'nun ziyareti

Dışişleri Bakanı Işık, Gromyko'yla görüştükten sonra, İnönüyle konuştu. Gromyko da en önemli temaslarını, Sovyet Elçiliğinde İnönü ile yaptı. Esasen Groymko'nun ziyareti, İnönünün koalisyon liderlerine telkinlerinden sonra mümkün oldu.. İnönü, NATO çerçevesinde kalmakla beraber, çok taraflı dostluk politikasını, millî çıkarlarımıza en uygun düştüğü için, millî bir politika haline getirme çabasındadır. Ne var ki, koalisyonun yabancı petrol şirketlerinin ağzıyla, millileştirmeyi «gasp» sayacak kadar uydulaşmış kanatları, bu politikaya istemeye istemeye rıza göstermişlerdir. Amerikan uydusu yayın organları, misafirperverliğin gereklerini dahi unutarak, çeşitli uydurma haber ve yorumlarla Gromyko ziyaretinden duydukları hoşnutsuzluğu belirtmektedirler. Bu durumda Gromyko'nun ziyareti ne getirebilir? Milliyet'te İzzet Sedes, «ticarî ve kültürel münasebetlerde bazı rötuşlar ve gelişme teşebbüsleri dışında pek fazla bir şey vaad etmediğini» yazmaktadır.

Büyük bir ihtimalle, Gromyko Kıbrıs için, federasyonun objektif bir çözüm yolu olabileceği şeklindeki eski görüşünü tekrarlıyacak ve Sovyet yapısı silâhların Makarios'a ulaşmasını önlemeye çalışacağını belirtecektir. Kıbrıs meselesinde ümitlerimizi NATO aracılığına bağladığımıza göre, daha faz lasını elde etmek kolay gözükmemektedir. Ne var ki, NATO aracılığının ENOSİS demek olduğunu, Amerikan Dışişleri Bakanlığının görüşlerini sadakatle yansıtan New York Times açıkça yazmaktadır. Türk - Yunan temasları hakkında New York Times'ın verdiği bilgi şudur: «Görüşmelere esas teşkil edecek hususlar yalnız Enosis değil, fakat daha önce Acheson Planında derpiş edilmekte olduğu üzere, Türkiyeye, Enosis karşılığı verilecek hak ve imkânlar, Kıbrıslı Türklere tanınacak azınlık garantileridir». Makarios, Enosis karşılığı Türkiyeye bir iki ufak tâviz vermeye dahi yanaşmamaktadır. Bu sebeple, çözüm yolunu NATO çerçevesinde değil, Birleşmiş Milletler çerçevesinde düşünmektedir. Türkiye, Sovyet, Çin ve bağlantısız ülkeler desteğini sağlıyarak, «silâhlardan arınmış bağımsız bir Kıbrıs» formülü etrafında, Makarios'u Birleşmiş Milletler alanında yenebilirse de, hükûmet bu kozu oynamaya fazla istekli değildir. Zira bu kozun kullanılması, dış politikada bağımsız davranışı gerektirmektedir. Cesaret ve kişilik isteyen böyle bir davranış yerine, NATO çözüm yoluna ümit bağlamak, bedeli Enosis dahi olsa, alışkanlıklara daha uygun düşmektedir. Bu durumda, Kıbrısta Sovyet desteği fazla bir bir anlam taşımamaktadır. Ve hükûmet bir kültür anlaşmasının onaylanmasında bile son derece gevşek davranarak, Sovyet desteğini karşılıksız beklediğini belirtmektedir. Bu sebeple, Kıbrıs konusunda önemli yeni gelişmeler beklenmemek gerekir.

Gromyko ziyareti daha çok ticarî ve ekonomik alanda münasebetlerin gelişmesine yol açabilir. İyi organize edilmek şartıyla, Sovyetlerle ticarî ve ekonomik bağları geliştirmek bir zorunluluktur. Uzun vâdeli kredilerle, elimizde fazlası tarım ürünleriyle ödenecek yatırım malzemesi almak bizim için avantajlı olacaktır. Petrol bakımından, Sovyet petrolü, yabancı şirketler petrolüne nazaran yüzde 35 - 40 ucuzdur. Ayrıca AID'nin TPAO'ya vermeyi reddettiği petrol arama malzemesi Sovyetler Birliğinden kolaylıkla sağlanabilir. Petrol arama ve bulma işinde teknik yardım elde edilebilir. Hindistan, petrol alanında, Sovyet teknik yardımından büyük fayda sağlamıştır. Hindistan 1951 — 57 döneminde, petrol arama ve bulma için Türkiye gibi yabancı petrol şirketlerine dayanmıştır. Tabii ki bu şirketler, petrol bulmamışlardır. Hindistan 1957 de millî bir petrol şirketi kurarak, Sovyet ve Romen teknisyenlerinin yardımıyla petrol aramaya başlamıştır. Hindistan bu sâyede önemli petrol kaynakları bulup işletmeye başlamıştır. Mısır ve daha birçok ülke bu yoldan petrole kavuşmuştur. Ne var ki, ümitlerini yabancı petrol şirketlerine bağlıyanların millî çıkarlarımıza yüzde 100 uygun düşen bu politikayı benimsemeleri hayaldir. Başka alanlardaki uzun vâdeli krediler konusunda da tereddütler yenilmiş değildir. Bununla beraber eninde sonunda bu yola gidilecektir ve şimdiden Gromyko'nun ziyareti ticarî münasebetlerin gelişmesine yol açacaktır.

C.H.P. de sola açılma

CHP'nin devletçilik, halkçılık, devrimcilik gibi parti ilkelerine tekrar sahip çıkma eğilimi göstermesi, parti içindeki Çombe'ler telâşa düşürdü. Başta İnönü olmak üzere, Feyzioğlu ve Ecevit gibi parti ileri gelenlerinin millî petrol dâvamızı savunmaları, Mobil'in tam egemenliği altında bulunan sözde bağımsız bir yerli petrol şirketinin temsilcisi olan Aydın Bolak ve Bolak'ın silâhşörü Nurettin Özdemir gibi milletvekillerini harekete geçirdi. Yeni iktidarın petrol ile ilgili bakanlarına akıl hocalığı eden petrolcü Bolak, bir Meclis araştırması isteyi vesile yaparak bugün millî petrol dâvasını temsil eden TPAO Genel Müdürü İhsan Topaoğlu'na hücuma geçti. Parti içinde de silâhşör Özdemir, toprak ağaları - petrolcü ittifakını işleterek Ecevit'e karşı bir çıkışı sağladı. Bir radyo açık oturumunda YTP'li toprak ağası Zeyyat Kocamemi yabancı petrol şirketlerini savunurken, Amasya'nın pancar krallarının sözcülerinden Kemal Karan da CHP grup toplantısında gündem dışı söz alarak Ecevit'e çattı.

Kemal Karan, sözlerine şöyle başladı: «Türkiyedeki tehlikeli fi-

ÇETİN ALTAN

Kâr Dünyası

İzmirde bâzı yüksek memurlar randevu evi işletiyorlarmış. Böyle yazıyor gazeteler.

Demek ki, büyük tacirle yüksek memur arasında fazlî bir fark kalmadı.

Biri sermayenin canısıcım, öteki de canlısını kullanıyor sadece...

Elinde Değil

Kemal Satır:

— Bizim parti kapitalistlere dayanmıyor, demiş.

Ya A.P.?

Efendim A.P. ise kapitalistlere dayanmaz değil, dayanamaz. Hele Amerikalı olur ve doiar da verirlerse...

Manevra

Tahran'da bir uçakla eşek çarpışmış.

Aferin İranlı pilotlara.

Herhalde başlarındaki belâyı devirmek için tâlim yapıyorlar.

Teşrifat

Ürgüplü, İsmet Paşanın muhalefet olarak dış siyaseti desteklediğine dair verdiği demeç için:

— İnönü'nün son demecini şükranla karşılıyoruz, demiş.

Bayan Şükran'ı İnönü'nün demecini karşılamakta Ürgüplü'ye yardımcı olduğu için tebrik ederiz.

Ya peki Bay Demirel'in demeçlerini nasıl karşılıyor Ürgüplü?

Onu da herhalde şükranı kenara bırakıp Mr. Morisson ile karşılıyor.

Kantarın Topuzu

T.R.T. konusu Mecliste tartışılmış.

Tartışma şu demek: T.R.T. konusunu her parti karşılıklı tartmış, tartışma olmuş, Tıpkı karşılıklı bakmanın bakışma olması gibi...

Ancak bu arada, Bölükbaşı'nın konuyu nasıl tartabildiğini pek anlıyamadık. Malûm ya terazi bâbında onun dengesi bir hayli bozuktu.

Nazar Boncuğu

Demirel diyor ki:

— Türk Milleti harikalar yaratmıştır.

Yok her zaman değil.

Meselâ Demirel bunun bariz bir istisnasıdır. Çünkü hazret Türk milletinin harikası olma yerine Morrison firmasının alâmeti farikası olmayı tercih etmiştir.

Şahit Ortada

Arap hacıları bizi çok batılılaşmış bulmuşlar.

İyi iyi...

Zaten bizim Avrupalılığımızı bir anlayabilen Arap hacı ile evdeki zenci bacı. Bizim gibi batılıya çok bile...

PETROL

Yağlı ve esmer bir güzeldir o
Yatar Batmandaki yatağında
Derinde Bolkar dağında
Kar yorganları altında
Yağlı ve esmer bir güzeldir o.

Dünya ormanlarından bir tilki
Bir çarşı sanıp her memleketi
İner gelir, iri kıçlı Teksas atı üzerinde
Zenginlik hovardası
Alıp götürmeye Anadolulu kara güzeli.

Bre bırak ellerini, sen onu yosma mı sandın
Çiftlik kâhyaları gel diye göz ettilerse
Anahtarı çalıp gir diye attılarsa
Güzelin odasına girilir mi sandın
Anadoluda insana kadın verilir mi sandın?

El koyamazsın diyor da adamın biri
El koyarım, üzerine gül de koyarım
Topraklarımın altında kara gecede
Uzayan kara saçlarına ve de göğsüne
Kandalından koparırım gül de koyarım.

Bindirip onu makinalara, gezdireceğim
Bozkırlarda traktörlerle, uçaklarla gökyüzümde,
Gaz lâmbalarında uzak evlerimin
Okuyacağım sevginin en güzel adını gözlerinde:
Petroldür ve bağımsızlıktır adı.

Ceyhun Atuf Kansu

kır cereyanları hakkında konuşacağım. Son günlerde bu cereyanlar aldı yürüdü. Sosyalizm maskesi altında komünizm propagandası yapıyorlar. Gazeteler, dergiler, dernekler, partiler bu yolda durmadan çalışıyorlar. Türkiye İşçi Partisinin son bildirisi ise, bunların mahiyetini olanca açıklığı ile ortaya koydu. Bunlara göre herşeyi devletleştirmek lâzımdır. Bize gelince, sola açılmada CHP, Türkiye İşçi Partisiyle yarış halindedir. Üstelik de bunda partinin sorumlu şahsiyetleri rol almıştır. Partinin organı Ulus gazetesinde eski Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, partiyi demokrasinin sınırına, ihtilâlci sosyalizmin sınırına kadar sola çekmekten bahsediyor. *Bizleri bu yola davet ediyor. Size* Ulus gazetesinde, Milliyet gazetesinde yazılmış bu yazılardan parçaflar okuyabilirim. Solun bu sınırı, davet edildiğimiz bu sınır ihtilâlci sosyalizmdir. Biz Bülent Ecevitle ve bu fikirdeklerle aynı kanaatleri paylaşmıyoruz. Bu partinin kurucusu Ulu Atatürkün koyduğu ilkeler buna mânidir. Ben şahsen sola gitmenin faydasına inanmıyorum. Bu bir hâtalı ve tehlikeli gidiştir. Nerede nasıl durdurulacağı belli olmaz. Parti yetkililerinin, sorumluların da partiyi böyle tehlikeli bir yola sokmaya hakları yoktur. Bu gidişe dur denmelidir. Gerekiyorsa Kurultayı olağanüstü toplantıya çağıralım, bu memlekette en büyük tehlike olan komünizme karşı açıkça cephe alalım. Ne yapılacaksa yapalım. *Yoksa CHP bu seçimlerde de* siyasî rakiplerimiz tarafından ağır bir mağlûbiyete uğratılacaktır. Bilhassa son günlerde partimize olan ilhaklar bu sola açılışın eseridir. Biz, Atatürkün kurduğu partinin mensupları olarak yönümüzü yeniden ve iyice çizelim. Sola gitmekte fayda değil zarar vardır. Meselenin vehametine dikkatinizi çekerim.»

Amasya Milletvekili, toprak ağalarının sözcüsü toprak reformuna ve her türlü reformcu fikre karşı Kemal Karanın asabi bir hava içinde yaptığı bu konuşma CHP grubunun ön sıralarına kümelenmiş aynı fikirdeki daha başka bazı CHP'liler tarafından şiddetle alkışlandı. Hele Karanın partiye olan son ilhaklardan bahsetmesi sırasında bir iki kişi yerlerinden büyük bir asabiyetle, «ya onlar gitsin, ya da biz» diye bağırıştılar.

Kemal Karanın CHP nin iktisadî görüşlerinde sola ve reformlara doğru açılmasına karşı çıkan bu konuşması, şayet o anda grupta hazır bulunan Bülent Ecevit tarafından cevaplandırılmasaydı, partinin antireformist kanadı o günkü toplantıdan büyük bir gönül rahatlığı ile çıkacaktı. Ne var ki, CHP nin yaşama şansını şahıslarında ve fikirlerinde temsil eden pek belirli ve dar kadrolu ekibin önde gelen sözcüsü olan Bülent Ecevit, doğrudan doğruya *kişiliğini de ilgilendiren* Kemal Karanın sözleri üzerine Grubu o oturumuna başkanlık eden Kemali Beyazıttan söz istedi. CHP nin eski takımının tipik bir temsilcisi olan Kemali Beyazıt, önce Bülent'e «gündem dışı konuşmalara cevap verilmesi iç tüzüğe uygun değildir» diyerek söz vermek istemediyse de, sataşma olduğu ısrarı karşısında çaresiz söz verdi. Bülent Ecevitin kürsüye çıkmasıyla, partinin sağ kanadını teşkil *edenler bir anda sus pus* o'dular. Zira ağalıkları bir yerde kendilerine yetmiyordu. Bülent Ecevit son derece net ve kesin konuştu. Hücumları göğüslemeyi tercih ediyordu. Kendisinin yazdıkları ve söyledikleri ile hiç bir zaman parti program ve tüzüğünün dışına çıkmadığını, hattâ programa göre *daha ilmî bile* davrandığını söyledi. «Arkadaşlarım ya parti programını okumamışlardır, ya da okumuşlar ama anlamamışlardır. Ben CHP programının tamamiyle sınırları içinde kalıyorum. Arkadaşlarımın da öğrenebilmesi için programın beşinci maddesinin A fıkrasını okuyayım da mensup oldukları partinin iktisadî görüşünün ne olduğunu öğrensinler» dedi programın devletçilik başlığını taşıyan şu *hükümlerini okudu:*

«Devletçiliğimiz millî tarihimizin zaruretlerine, memleketi iktisaden süratle kalkındırmak ihtiyacına ve milletimizin yaşama şartlarının sosyal adalet ve sosyal emniyet içinde yükseltilmesi lüzumuna dayanan içtimaî ve iktisadî bir prensiptir.

A) Partimiz, aşağıda sayılmış olan işlerin münhasıran devlet *elinde bulunmasını zaruri sayar:*

1 — Ana harp sanayii
2 — Ağır sanayi,
3 — Büyük enerji santralleri,
4 — Büyük sulama, göl ve bataklıkları kurutma gibi bayındırlık işleri,
5 — Stratejik madenlerle miktar ve çeşidi itibariyle inhisar mahiyetinde madenler ve maden kömürü işletmesi,
6 — Kamu hizmetleri ile ilgili ulaştırma işleri ve PTT.
7 — Petrol işletmesi (şahsi teşebbüsle ortaklık caizdir).

Bülent Ecevit daha sonra, parti programının aynı maddesinin şu fıkrasını da Kemal Karan ve onun gibi düşünenlere ithaf ederek okudu: (A) bendinde sayılan işlerin dışında kalmakla beraber, özel teşebbüsün başarmağa imkân *bulamadığı veya yeter dere*cede başaramadığı veya hiç girişmediği teşebbüslerin millî ekonomimiz ve sosyal şartlarımız bakımından elzem olanlarını özel teşebbüs bu sahalarda çalışmaya muktedir oluncaya kadar kurup işletmekte devlet vazifelidir.»

Ecevit sözlerini, «Madenleri ve petrolü *devletleştirmek* istemek partinin programının tatbikini istemektir. Arkadaşlarımız programa karşı iseler onu da bilelim» *diyerek* kürsüden indiğinde CHP li ağalar ekibi çoktan sus pus olmuştu.

Bülent Ecevit Ağaları susturdu

Bu tartışmadan sonra Şehmuz *Aslan, Şükrü Koç, Feyzi Ceylan* ve Mehmet Delikaya dörtlüsü bir önerge vererek, Petrol Kanunu tâdil teklifinin grubun gündemine alınmasını istediler. Önergede «Vaktiyle millete verilmiş sarih sözümüz vardır. Petrol Kanununun kapitüler hükümlerini değiştireceğiz. Grubumuzun bu konuda parti programının ışığında bir karara varması, grubumuz mensubu bazı milletvekili arkadaşlarımızın kişisel endişe ve görüşlerle *yapmaları muhtemel* davranışlarına ışık tutup gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak üzere» kanun teklifi gündeme alınsın deniyordu. Önerge, partiyi bir açıklığa kavuşturmak ve Çombe'leri meydana çıkarmak amacını güdüyordu. Gerçekten Çombe'lerin devletçi CHP yi terkedip programını tamamen benimsedikleri A. P. de yer almaları, sadece CHP. yi değil, Türk politika hayatını açıklığa kavuşturacaktır.

27 Mayısın getirdikleri

Geride bıraktığımız hafta içinde, 27 Mayıs Milli Devrim Derneği, Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde geniş kadrolu bir açık oturum düzenledi ve 27 Mayısın niteliği ve getirdikleri konusunda çeşitli siyasî partilerin ve kuruluşların görüşlerinin dile getirilmesine imkân verdi. Prof. Bahri Savcı tarafından yönetilen oturumun çeşitli açılardan dile getirilen görüşlerinin özeti, «İhtilâlin yeni bir anayasa düzeni ile sosyal demokrasi ve toplumsal kalkınma fikrini getirdiği» oldu.

Konuşmacıların işledikleri fikirler ise özetle şunlardı:

PROF. SADUN AREN (TİP)

27 Mayısın getirdiği en önemli yenilik toplumsal kalkınma yolunda, sosyalizmin teşkilâtlanmasına *yol açmasıdır. Türkiye bugünkü* bağlı duruma, kapitalist rejim yüzünden düşmüştür. Bir memleket te hem açlık, hem kapitalizm ve hem bağımsızlık bir arada olamaz. Zira kendi gücü yetmiyen özel sektör yabancı sermayeyi davet etmek zorunda kalacaktır. Millî bağımsızlık kapitalizmden ayrı bir sistemle elde edilir. 27 Mayıs sosyalist değildi, fakat sosyal bir devrim hareketidir. Gerçek milliyetçilik millî bağımsızlık *istemektir. Kafatasçılık değildir.* Sosyal demokrasi bunu sağlayacaktır. Demokratik olmayan her ve Türkiyenin gerçekleri buna iş. düzenin karşısındayız. Dünyanın tesek de imkân vermez.

ALİ İHSAN ÇELİKKAN (YTP):

«1950 den sonra siyasî partiler Türkiye'yi birbirleri ile mücadele eden iki kampa ayırmıştır. Genel sorumsuzluk, vaad politikası ve demokratik inanç yokluğu 27 Mayıs'ı meydana getirmiştir. İktisadî *gelişmede yapılacak yatırım*lar için halktan fedakârlık istenmiş, fakat gerçek durum halktan saklanarak, siyasî hürriyetleri kısma yoluna gidilmiştir. Gerici, irticaî hareketlere tavizler verilmiştir. 27 Mayıs asıl niyetleri yüzüne çıkan politikacıların çıkarcı iktisadî sistemine karşı yapılmıştır. Özetle yeni bir anayasa düzeni, yeni bir anlayış getirmiştir.»

H. ÖZMEN (SDP):

«*27 Mayıs özel teşebbüse* dayanan, zengini daha zengin, fakiri daha fakir eden iktisadî düzene karşı yapılmıştır. Çok partili hayat, toprak ve sermaye ağaları yaratmıştır. Demokratik hukuk devleti, sosyal adalet anlayışı plânlı kalkınma fikrini getirmiş, Atatürk ilkelerinden ayrılarak bol keseden tavizler vermenin en tehlikeli yol olduğunu göstermiştir.

27 Mayıs tatbikatta başarıya ulaşamamış, sadece fikir alanında *kalmıştır. Ama* yeni düşünceler getirmiştir.»

GÖKHAN EVLİYAOĞLU (AP):

«27 Mayıs Türk toplumunun *hasta adam olarak değerlendirilmeye* başlandığı yüz yıl içinde hasta adama verilen reçetelerin sonuncusudur. Fakat bu reçete üzerinde silâhlı, silâhsız münakaşalar yapılmıştır. Ümit ederim ki silâhlı münakaşa devri bitmiştir 27 Mayıs aksiyon olarak tatbikatını tamamlamış, ikinci yönü, ideal savaşı devam etmektedir. 27 Mayıs hareketinin düşüncenin sonradan geldiği silâhlı bir aksiyon olduğuna inanmıyorum. Onun *bir gaye değil* vasıta olduğuna kanîim. Tatbikatta birçok hatalar işlenmiştir. Hakkındaki hükmü tarih verecektir. 27 Mayıs kendi kendini tenkitten alınmayacak hale gelince korumak için bir takım suni tedbirlere lüzum kalmıyacaktır. Artık 27 Mayıs'a taraftar veya karşı olan kanatların onun *idealinde birleşmeleri* zamanı gelmiştir.»

PROF. TURHAN FEYZİOĞLU (CHP):

«27 Mayıs temelinden sarsılmış olan anayasa düzenini, hukuk devletini kurmak, temel hak ve hürriyetleri tekrar koruma amacını güder. Sosyal, ekonomik meseleleri ortaya çıkarmış, millî düşünce ve bilimsel akıl yolunu ortaya koymuştur. 27 Mayıs öncesine nefret ve kinle değil *ibretle bakılmalıdır. Türkün en* yakın dostunun Türk olduğu gerçeğini 27 Mayıs getirmiştir. Millî kalkınmayı milyonların gözyaşları içinde gerçekleştirmek, bir parti zümresi için düzen kurmak, herkesi bir parti bünyesinde eriterek dikta rejimi kurmaya çalışmak 27 Mayısçılık değildir. Sanayiden çok ithalâtı seven verimli yatırımlardan çok spekülasyonu seven, yurdun ıssız yerlerini değil Boğaziçini seven sistemden *yana değiliz. İttifaklara,* anlaşmalara evet, fakat peykliği asla kabul etmeyiz. Gerçek millî bağımsızlık yolunu seçmeliyiz.. Biz ne Vaşington nede Moskova'nın peyki olacağız. Son günlerde dış yardım, dış kaynak düşmanlığı yayılmaktadır. Bugün sosyalist devletlerde dış kaynak aramaktadırlar. *Zararlı olan dış kay*nak bulmak değildir. Dış kaynak ateş gibidir, eline alırsan ısıtır, ağzınla alırsan yakar. Ateşi çok seviyorum diye onu kucaklıyarak milleti yakmamalıdır. Biz doğmalardan değil, Atatürk ilkelerinden hareket ederiz. Atatürk milliyetçiliği, halkçılık ve demokratik devletçilik ilkelerinden ayrılmamak gerekir.»

MUZAFFER ÖZDAĞ (CKMP):

«27 Mayıs'la biz Türk toplumunun yaşama şartlarını değiştirmek istedik. Her inkılâptan sonra ona karşı bir reaksiyon safhası gelir. 27 Mayıs'tan sonra da bu cephe faaliyete geçti. 13 Kasım'da inkılâptan ayrı düştük. Fakat biz çamura değil, toprağa düşmüştük. Pek yakında boy boy başak verecektik. Verdik te: Bize «1960 dan sonra Meclis eski parti ileri gelenleri tarafından idare ediliyor.» «Sayın İnönü birinci koalisyonu sayın Bayar'la yaptı» dediler. 27 Mayıs kanlı olmadığı için başarılı olamadı, diyenler var. Onlara göre dünyada bir tek gerdek ile ihtilâl kansız olmazmış. Biz kan isteyenlerden nefret ederiz. 27 Mayıs millete sevgi, ümit getirmiştir. Hürriyeti getirmiştir. Bizim hürriyet anlayışımız *klasik anlayıştan uzak.* Türk kişisinin her türlü hakkını önleyen maddi ve manevi engelleri yoketmektir. 27 Mayıs hasta adamın şartlarını yenemediği için bir imparatorluğun çökmesine sebep olan kadro zihniyetine karşı yapılmıştır. Halen bu tehlike mevcuttur. Partiler yeni zihniyetteki *kişiler tarafından* yönetilmelidir.

Emperyalizm bütün dünyayı olduğu gibi bugün Türkiye'yi de tehdit *etmektedir. Bazı ülkeler* kendi iradeleri dışında paylaşılmıştır. Bu büyük iki blokun menfaat hudududur. Millî bir politika takip edilerek Türkiye'nin bütün yeraltı ve yerüstü servetleri milletin hizmetine sokulmalıdır Türkiye kendi iradesine sahip olmalıdır.»

PROF. MUAMMER AKSOY (SBF):

«27 Mayıs yepyeni bir demokratik anayasa düzeni getirmiş, anti demokratik kanunların kaldırılmasını sağlamıştır. 27 Mayıs yalnız vurucu bir kuvvet değildir. Yaratıcı, yapıcı bir demokratik *sosyal düzen getirmiştir* ihtilâlden sonra toplum bütün meseleleri ile ele alınmıştır. Bundan sonra yapılan her hareket anayasa'nın ruhunda doğmuştur 27 Mayıs sosyalizmin açıkça ortaya çıkmasını sağlamıştır. Eskiden «sosyalizm değil, sos kelimesi ağıza alınamazdı. Bugün siyasî partilerin demokrasiyi gerçekleştirecekleri ne inanmıyorum. Siyasî partiler artık bir fikir etrafında birleşmeye mecburdur. Anayasa'nın 41. *maddesine rağmen halen* fikir hürriyetinin sadece ve sadece sosyal olmayan düşünceler için var olduğunu zannedenler bulunmaktadır. Bunlar yalnız siyasî ve

➡

GERÇEK SAYGISI

TÜRKİYE'YE İNANMAK

Fethi Naci

Türkiye, bir millî uyanış içinde. Kısa bir süre önce ancak dar bir aydınlar çevresinde söylenen sözler, suda halkalar gibi genişliyerek, bütün memlekete yayılmakta, gerçekliğini geniş kitlelere kabul ettirmektedir.

İleri fikirlerin, bir aydınlar lüksü olmaktan çıkarak, halka mâlolmaya başlaması, çıkarları bu sömürme düzenin sürüp gitmesine, Anayasa'daki hakların sadece kâğıt üzerinde kalmasına bağlı olan iç ve dış sömürücü çevreleri tedirgin etmekte, kanun çerçevesi dışında mücadeleye itmektedir.

Her geçen gün, temeldeki çatışmayı su yüzüne çıkarmakta, daha önce nazari tartışması yapılan gerçeklerin somut olarak gözler önüne serilmesini kolaylaştırmaktadır. Temeldeki çatışma, Türkiyenin hangi yoldan kalkınacağı meselesi üzerindedir. Kapitalist yoldan mı, kapitalist olmayan yoldan mı?

Türkiye'nin kapitalist olmayan yoldan kalkınmasını savunanların en büyük dayanakları Türkiye gerçekleridir.

Türkiyenin kapitalist yoldan kalkınmasını savunanların en büyük dayanakları yabancı sermayedir.

Sosyalistler, Türkiye'nin ancak kendi insanına, kendi öz kaynaklarına dayanarak kalkınabileceğini; bunun için yeni sömürgeciliğin etki alanından kurtulmak, petrolümüzü, madenlerimizi, bütün yeraltı ve yerüstü zenginliklerimizi, yabancıların sömürmesinden kurtarmak gerektiğini ileri sürmektedirler. Bunun için, 1965 yılında, Türkiye'de sosyalizm, her şeyden önce, *Türkiye'nin imkânlarına ve Türk halkının* yaratıcı gücüne inanmak olmuştur.

Kapitalist kalkınma yolunu savunanlar, Türkiyenin kendi insanı ve kendi öz kaynaklarıyla kalkınabileceğine *inanmıyanlar, yeraltı ve yerüstü zenginliklerimizi yabancılara* peşkeş çekenler, kurtuluşu yabancı sermayenin himayesine sığınmakta bulanlardır. Bunun için, 1965 yılında, Türkiye'de kapitalizm, yâni özel sektörcülük, her şeyden önce, Türkiye'nin *imkânlarını ve Türk halkının yaratıcı gücünü inkâr etmek* olmuştur.

Bu gerçekler halkımız tarafından anlaşıldıkça, bu gerçekleri savunanlara ve yayanlara karşı hücumlar da artmaktadır.

A.P. çoğunluğunun hâkim olduğu iktidar, bütün görevi* Türkiye İşçi Partisi'nin toplantılarını basmak olan Komünizmle Mücadele Derneğine milletin parasından 100 bin lira bağışlayarak seçim hazırlığı yaparken, A.P.'nin sözcüsü *bir gazete, araya Devleti de karıştırarak*, Türk halkının güçlü yazarı Çetin Altan'ın anasına sövmektedir. Halkımızın gerçek çıkarlarını savunan gazeteler yerli ve yabancı kapitalistlerin ilân baskılarına maruz kalmaktadır. Kitaplar toplatılmakta, *yazarlar mahkemelere verilmektedir.

Ve belli ki bunlar sürüp gidecektir.

Yerli ve yabancı kapitalistlerin karşılarına dikilmek için bütün gerçek milliyetçi kuvvetlerin birleşmesi, kişisel çekişmeleri, bencil duyguları bir yana iterek birleşmesi, demokrasimizin devamı için en büyük zorunluktur. Demokrasiye ve Anayasaya inanmak, onları savunmakla olur. Ve de iş işten geçmeden!..

Yabancı petrol şirketleriyle 10 Yıl: IV

Naylon petrol şirketleri

Kukla şirketler kurarak kanunlarımız nasıl çiğnenir?

Kâmuran Erdini

Son senelerin getirdiği ve piyasada mali polisin meydana çıkardığı naylon fatura deyimi çok duyulmuştur amma bu memlekette naylon petrol şirketlerinin mevcut olduğu hiç işitilmemiştir.

Bu yazımızda yabancı petrol şirketlerinin Türkiyede nasıl naylon şirketler kurduğunu ve yalnız Petrol Kanununun değil diğer kanunların da nasıl çiğnendiğini ve bu hususta dönen dolapları izaha çalışacağız.

Bilindiği gibi yabancı şirketler Türkiyede Belediye hududu haricinde 442 sayılı Köy Kanununa tâbi yerlerde arazi ve emlâk sahibi olamazlar, bu kanunen yasaktır. Bu yasağa rağmen yabancı şirketleri başta Trakya - Anbarlı tesislerinin bulunduğu Çatalcanın Karayakuplu Köyü arazisi olmak üzere Türkiyede Derince, Antalya, Kuşadası, Erdek, Mersin ve daha bir çok yerlerde köy hudutları dahilinde araziler almışlar üzerine bina vesair tesisler inşa etmişlerdir.

Şimdi denilecektir ki bu yolsuz harekete ne cesaretle teşebbüs etmişler, resmi makamlar buna nasıl göz yummuşlar ve bu yoldaki kuruluş muamelelerini ve tescillerini nasıl yapmışlardır.

Minareyi çalmadan evvel kılıfını hazırlamakta gayet usta olan yabancı petrol şirketlerinin hukuk servisleri ve akıl hocaları buna şöyle bir formül bulmuşlardır:

Merkezi New-York ve Londra'da bulunan bu şirketler, ana sermayeyi koyacaklardır. Ticaret Kanununun 277 nci maddesi gereğince lüzumlu 5 ortağı yabancı menşeli şirketlerinde çalışan en güvenilir, en gözde ve en sempatik..... memurları arasından seçeceklerdir. Bu memurlarını ortak gösterip birer Türk Anonim Şirketi kuracaklardır. Böylece yerleşip, Türkiyede diledikleri yerde istedikleri kadar araziye sahip olacaklar ve üzerinde her türlü bina ve tesisler kurabileceklerdir. Formül, budur.

Sâdece adı Türk olan bu tescilli ve naylon markalı Anonim Şirketlerin sayın ortakları kimlerdir? Bunları memleket halkının bilmesinde herhalde fayda vardır. Kaldı ki bu husus gizli değildir, her isteyen Sicilli Ticaret kayıtlarından, her an için ve gayet rahatlıkla öğrenebilir, şöyle ki:

1 — **Mobil Oil Türk Anonim Şirketi: Ana Sermayeyi Koyan: Mobil Newyork'tur. Ortaklar: Şerafettin Eranıl, Hazım Atıf Kuyucak, Enver Demirtaş, Nejat Key, Besim Tan, A. Cahit Duru, Selâhattin Erentürk, Suat Subay.**

2 — **Shell Petrol Türk Anonim Şirketi: Esas Sermayeyi Koyan: Shell Petroleum Ltd. Londra. Ortaklar: İskender Taner, Mehmet Turaç, Hâldun Aksüt, Ali Sönder.**

Bütün bu şahıslar MOBİL ve SHELL petrol şirketlerinin merkezi New-York ve Londra'da bulunan Türkiye Şubelerinin muhtelif kademelerinde aylık ücretle çalışan sadık ve gözde memurlarıdırlar, hiç birinin ortak olarak göründüğü yerli marka naylon şirketlerin ne kârında ne de zararında en ufak bir hisseleri yoktur.

Görülüyor ki bunların gayeleri kanunların açık ve mânî hükümlerine rağmen gizli kapılar arayıp bularak içeri sızmak hileli ve dolambaçlı yollarla hükümranlık haklarımızı çiğnemek ve boş buldukları meydanda dilledikleri gibi at oynatmaktadır.

Petrol şirketlerinin Türkiyedeki faaliyetlerini sözde düzenlemek maksadiyle kabul edilmiş ve hâlen yürürlükte bulunan 6326 sayılı Petrol Kanununun kendilerine tanıdığı geniş imtiyazlar ve tasarruflar bir tarafa, şu yukarıda bahsettiğimiz olaylar dahi bu şirketlerce kanunların nasıl hiçe sayıldığının açık bir delilidir.

Yukarıdaki açıklamaya ilâveten, depo ve tesisat arasında denizlerimizde akaryakıt taşıyan MOBİL ve SHELL bayraklı petrol nakliye gemilerinin Türkiyeye nasıl girdiğini menşeini, kaç defa ve nasıl el değiştirdiğini ve hâlen kimlere hangi şartlarla ait olduğunu da açıklarsak, bu memlekette kapitülâsyonların varlığı çok daha iyi anlaşılacaktır.

Petrol Kanununun değiştirilmesi için hiç sebep bulunmadığı fikrini savunan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Mehmet Turgut'a yalnız Petrol Kanun ve Nizamnamesinin değil, daha bir çok şeylerin değiştirilmesi gerektiğini ve fakat her şeyden evvel olaylara iyi niyetle ve samimiyetle eğilmenin şart olduğunu hatırlatmak isteriz. Kendileri çok yakın bir gelecekte hakikatlerin ne olduğunu yakinen görecek ve bilecekleridir.

Biz bu vesile ile yukarıda bahsettiğimiz naylon petrol şirketlerinin senelerce evvel Türkiyedeki kuruluş ve tescillerine muvafakat eden Ticaret Bakanlığını da göreve çağırırız. Bakanlık, yukarıda bahsettiğimiz olayların ışığında Ticaret Kanununun «Anonim Şirketlerin Feshi Talebine ve İnfisahına» dair maddelerine şöyle bir göz atmalıdır.

NOT: Gelecek yazımızda yabancı petrol şirketlerinin Türkiye'de tatbikini düşündükleri 10 Yıllık Petrol Politikalarının esaslarını açıklamaya çalışacağız.

İktisadi oligarşiyi devam ettirmek isteyenlerin gayreti olacaktır. Petrol ve madenler gibi dâvalarda millî bir politika takip etmenin zamanı gelmiştir. Siyasi meselelerin çözülmesi ile iktisadi buhran da yok olacaktır.»

BURHAN APAYDIN
(Bağımsız):

«27 Mayıs'da yepyeni bir anayasa yapılmış olması ve bu anayasaya göre serbest seçimlerle partilerin seçmenleri karşısına çıkarak aldıkları gerçek oylarla parlâmentoya gelmeleri siyasi meseleleri hallet memiştir. Siyasi problemlerin halli iktisadi meseleleri halletmez. Bugün sosyal düzene giden akış, cemiyeti kısa zamanda refaha götürecek bir yoldur. Siyasi partilerin aralarında görüş ayrılıkları olmakla beraber partilerin esasta birleşmeleri gerekir. Bir parti liberal görüşlerle iktidara gelip, fazla sosyal bulduğu partinin bütçesini kabul ederse o partinin iktidarından fayda gelmez. Türkiye'de partilerin fikirden yoksun olmaları koalisyon sisteminden beklenen neticeyi ve rememektedir. Siyasi demokrasi mücerret bir gaye olarak edinilirse demokrasi teessüs etmez. Bir memlekette sosyal demokrasi üzerine oturtulan rejim ebediyet kazanır.»

S. K. D.'de 27 Mayıs

Sosyalist Kültür Derneğinin mutad toplantılarında geçen hafta Tabii Senatör Suphi Karaman 27 Mayıs konusunda konuştu. Karaman, «Bugün milliyetçilik, sosyalizm demektir ve Türkiyenin kurtuluş yolu, demokratik sosyalizmdir» dedi.

Suphi Karaman büyük bir ilgi ile karşılanan konuşmasında, 27 Mayıs öncesi fikir akımları üzerinde durdu: Bu dönemde, üniversite, basın, muhalefetteki siyasî teşekküller demokratik düzenin gerekli garantilerle kurulması mücadelesini yapıyorlardı. Temeldeki sosyal ve ekonomik meseleler tartışılmıyordu. İhtilâl, 27 Mayıs öncesinin hâkim fikirlerini gerçekleştirmiştir. Hatta daha öteye giderek, sosyal ve ekonomik haklara geniş yer veren anayasa ile, bir sosyal devrim niteliğini kazanmıştır. 27 Mayısın sağladığı en büyük kazanç, fikir özgürlüğüdür. Fikir özgürlüğü içinde demokratik sosyalizm zafere ulaşacaktır.

Öğretmenlere Baskı

Avukat Kemal Kaya ve Avukat Adil Kurtel, telgrafla bildiriyor: «Kars Lisesinde görevli üç öğretmen Yön gazetesini okudukları, Yaşar Kemal okuttukları ve toprak reformu lüzumundan öğrencilere bahsettikleri için, bazı çıkarcıların şikâyeti ve Dr. Faruk Sükan'ın bizzat Millî Eğitim Bakanına Karstan telefon etmesi üzerine, yapılan tahkikat sonucunda Bakanlık emrine alınmışlardır. Millî Eğitim Bakanlığının bu sakat tutumu, çevrede büyük üzüntü yaratmıştır. Öğrenci velileri, olayı Bakanlık nezdinde şiddetle protesto etmişlerdir.»

Üç edebiyat öğretmeni hakkında tahkikat açıldığı haberi ilk defa, Karsta yayın hayatına yeni başlayan «Hür Kalemler» gazetesinde ortaya atılmıştı. Hür Kalemler, «İlgililere soruyoruz: Yön ve Yaşar Kemal'i okutmak komünistlik mi?» başlığını atmıştı.

Evet, Yön okuyan ve lise son sınıfa gelmiş öğrencilerine Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Turgut Uyar gibi ünlü yazarlarımızı okumalarını salık veren üç öğretmen 1965 Türkiyesinde komünistlikle suçlanmaktadır! Olayın içyüzü şudur: Kars Lisesinde, Toprak dergisine çok meraklı bir Tarih öğretmeni vardır. Bu zat, lisede ek görev alan AP. İl Başkanı Avukat Celâl Nuri Koç ile bağlantı kurmuştur. A.P. Başkanı Koç ile Tarih öğretmeni, Toprak, Adalet; Yeni İstanbul, Son Havadis gibi dergi ve gazeteleri okula sokmak isterler. Toplanan Öğretmenler Kurulu, Ulus, Adalet; Yeni İstanbul, Son Havadis gibi parti organlarının okula sokulamıyacağı kararını alır. Bunun üzerine Tarih Öğretmeni, AP.'li Koç'un da desteği ile harekete geçer. Okul-Aile Birliği toplantısında, şiddirme teşebbüslerinde bulunur. O sıralarda Sağlık Bakanı Dr. Sükan Karsa gelmiştir. Bakan, AP. Başkanının telkinleriyle, Ankaraya telefon edip müfettiş ister. Müfettiş, tahkikatını. «Nâzım Hikmet hakkında ne derece konuşmuşlardır? Yön dergisini tavsiye etmişler midir? Allahın olmadığını söylemişler midir?» gibi altı maddelik sorularıyla tamamlamıştır! Şimdi öğretmenler Bakanlık emrine alınmaktadır.

İl Başkanlarının sözleriyle hareket eden Bakanlar dönemi böylece hortlatılmaktadır.

Ali Faik Cihan'dan sonra

Akçaabat ilçesinin eski yargıcı Ali Faik Cihan'ın «Sosyalist Türkiye» adlı kitabı toplatıldıktan sonra, kitap toplatanların küçük çömezleri de boş durmaz elbet. İlçede bir harekettir başlamış. İlçenin A. P. Başkanı gericileri durmadan dürtüklüyormuş. Nurcu ve şeriatçı grup da kapamış gözünü, açmış ağzını. Ali Faik Cihan'la konuşan, onunla arkadaşlık eden herkese koca bir «komünist» damgası vurmuşlar. Bu damgayı yiyenlerin başında da dizi dizi öğretmenler geliyor. Derken ilçenin bütün Atatürkçü ve devrimci aydınları da komünist yapılıyor. Böylece çok kısa bir zamanda komünist damgalıların sayısı 17 den 130'a çıkarılıyor. A.P. liler bu kitap işini öylesine istismar ediyorlar ki, öğretmen ve memurların bir kısmı sokağa çıkamaz oluyor. Dairesine gitmekte olan memurun arkasından «yuh komünist» diye bağıran şeriatçı grupları türüyor. Bir tethiş havasıdır çöküyor. Kimse kimseye selâm veremiyor, herkes paçasını kurtarmaya çalışıyor. AP'li tethişçiler, öteki partilileri de etkileyip, kendi taraflarına çekmesini başarıyorlar.

İlçenin en yetkili memurlarından biri de A.P. İlçe Başkanının avucuna düşmüş, koyu bir nurcu olmuş. Bu yüzden tethiş havası daha da ağırlaşmış. İrticanın bayraktarı bu ileri gelen kişi olmuş. Bu yetkili, bazı öğretmenlere, «fakirlikten söz ederseniz yakarım sizi. İlk önce sizi tevkif edeceğim. Son Havadis gazetesini okursanız, paçayı kurtarırsınız» diyormuş.

Son günlerde ilçede üç öğretmenin evi aranmış. Durmadan ihbarlar yapılıyormuş. Yetkili memur her ihbarı ciddî sayarak durmadan öğretmenlerin ifadesini alıyormuş. Adamcağız yaman bir komünist avına çıkmış. AP Genel Başkanı boşuna üzülüyor. Bakın, işler nasıl yolunda?

Bu tedhiş öylesine etkisini göstermiş ki, ilçenin bazı öğretmenleri bile temize çıkmak için arkadaşları hakkında «önemli» ihbarlar yapmaya başlamışlar. Tahkikat tahkikatı kovalıyormuş. Devlet daireleri harıl harıl işlemeye başlamış. İşsizlere iş bulunmuş.

«Karanlıkta Uyananlar»

İşçi ve gençlik, kapitalistlerin «Karanlıkta Uyuyanlar» filmine karşı giriştikleri tertipleri kamu oyuna açıkladılar. Ortak basın toplantısında, Türk-İş Temsilcisi İsmail Topkar, bir soruyu şöyle cevaplandırdı: «Sermayedarların bu filme karşı allerjisi vardır. Bu film, gösterilmek istenmemektedir. Bunu yapan zihniyet, Türk işçisinin sesinin duyurulmasına karşı olan zihniyettir. Bu zihniyet, Kazlıçeşme lokavt olayı üzerine Radyoda yapılan açık oturumda, benim konuşmalarımın en önemli kısımlarını sansür eden zihniyettir. Biz, Türk-İş olarak bu filmi açıkhavada, kahvelerde, gerekirse ev ev dolaşarak göstereceğiz.»

Türk-İş temsilcisi İsmail Topkar, TMTF Genel Sekreteri Coşkun Arıcı, İ.U.T.B. Başkanı Bozkurt Nuhoğlu, İUTB. Başkanı Uygut Bayaz'ın imzalarını taşıyan bir bildiride de şöyle denilmektedir:

«Türk sinemasında, Türk toplumunun gerçeklerine değinen Türk emekçi kitlesinin sorunlarını beyaz perdeye aksettiren Karanlıkta Uyananlar filmi, toplumun uyanışına paralel olarak Türk sinemasındaki uyanışın ilk olumlu örneğini vermiştir.

Karanlıkta Uyananlar filminin gösterilmesi, öz bakımından alışılmamış bir anlatıma sahip olduğu için ve bazı çıkarcı grupların etkisi altında, sinema patronları tarafından önlenmektedir.

Türk Gençliği ve emekçisi, tüm ilerici güçleri bu sanat olayı çevresinde birleşmeye ve filmin halka iletilmesine destek olmaya çağırır.»

Bir Başbakan Adayının Karyokinez Sevdası

Şubat ayındaki hükümet buhranı, daha doğrusu hükümet değiştirme tertibi sırasında «key - man» (dış çevrelerin Türkiyedeki kilit - adamlarından biri) olarak adı geçen ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanlığı için düşünüldüğü söylenen Çocuk Hastalıkları Profesörü İhsan Doğramacı'nın yeni faaliyetleri Üniversite çevrelerinde bir hayli şaşkınlık uyandırmaktadır. Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimler Fakültesini kurup başına geçen Profesör Doğramacı'nın son uyguladığı metodlar hukuk ve idarecilik çevrelerini de isyana sevketmiştir. Doğramacı'nın Hacettepe Fakültesi'ni kuruşu, Üniversiteyi derin uykusundan uyandırmak ve bir nevi «üniversite - içi rekabet» yaratmak yolunda olumlu bir hareket sayılmışlı. Ama çok geçmeden anlaşıldı ki, hazretin plânları burada bitmemektedir ve bütün bunlar, neredeyse Türkiyede devlet içinde devlet kurmak ve böylece normal yollardan gerçekleşmeyen bâzı dış etkilemeler için daha elverişli kanallar açmak amacını güden geniş bir hareketin safhalarıdır.

Doğramacı'nın Hacettepe Dekanlığına getirilişi, kendisinin Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne gelişi için atlama taşı olmuştu. Şimdi, Rektör, başında kendisinin bulunduğu Üniversiteyi parçalamak, Ankara Üniversitesinin içinden karyokinez (hücrelerin bölünerek çoğalışı) yoluyla bir «Eti Üniversitesi» yaratmak sevdasındadır. Ankara Üniversitesindeki rektörlük sırası bitince, Doğramacı, «Ankara Hittite Üniversitesi» nin başına geçecektir. Bu gelişmenin safhaları hayli ilgi çekicidir. Doğramacı, son aylarda, Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi içinde «Eti Üniversitesi imkânlarının araştırılması amacıyla bir özel merkez» (Center) meydana getirmiş ve bu merkeze, gelecekteki Üniversitenin nüvesini teşkil etmek üzere, çok çeşitli bilim dallarından muhtelif elemanlar, dolgun ücretlerle yerleştirilmiştir. Ancak, komedya burada bitmiyor: Doğramacı, Ankara Üniversitesi Rektörü sıfatıyla, Hacettepe'de yine kendisinin kurdurduğu Merkez'in kuruluş kararının iptali için Danıştay'da dâva açmıştır. Taktik açıktır: Doğramacı, kendi aleyhine açtığı dâvayı kaybedecek ve böylece Merkez'in kurulması hakkındaki karar da iyice «hukukî»leşmiş ve sağlamlaşmış olacaktır. Ondan sonrası ise, işini bilir insanlar için çocuk oyuncağıdır.

Prof. İhsan Doğramacı
«Anahtar adam...»

Adalet gazetesine cevap

AP'li yayın organlarında, millî çıkarları savunanlara karşı girişilen yalan ve iftira kampanyası ısrarla yürütülmektedir. Adalet gazetesi, millî emniyet raporu edası ile yazılmış bir başyazısında, YÖN idarehanesine her hafta bir yabancı sefaret arabasının uğradığını, bazı yazılar bıraktığını ve YÖN yazarlarının imzalarını atarak dışarıda imâl edilmiş bu yazıları yayınladığını ileri sürebilmiştir. Sol yayınlar böylece tek elden yürütülmekteymiş. Adalet gazetesi, bu en aşağılık cinsten iftiranın hesabını Türk hâkiminin huzurunda verecektir.

GENÇ FOTOGRAFSIZLAR NE DÜŞÜNÜYOR?

Konuşan: **Muzaffer ERDOST**

7

TAŞI ATTIRAN DÜŞMAN TARAFI..

ADEM BUDAK — Uşak ili, Karahallı ilçesi, Paşalar köyünden. Köy 300 hane. İlkokulu var. Adem de ilkokuldan mezun. Köyün ilçeye ve il'e yolu var. Köyde iki, üç tane de kahve var. Birkaç tane dükkân var. Adem, bir, iki kere Uşak'a gitmiş, ama çok kalmamış. Anası, babası sağ. Dört aylık da evli. Kendi tarlalarında çiftçilik yapmış. Köyde herkesin olduğu gibi, kendilerinin de dokuma tezgâhı varmış, onlarda çalışmış, dokuma dokumuş.

1 «Atatürk kimdir?»

«Atamızdır.»

«Ne yapmıştır?»

«Bizi ölümden kurtarmıştır, düşmanlardan kurtarmıştır.»

«Kimdi bu düşmanlar?»

«Çinlilerdi.»

«Atatürk'ün yanında başka paşalar var mıydı?»

«Vardı. Osman Paşa, Mustafa Gazi Paşa.»

«İsmet Paşa diye birini işittin mi?»

«İsmet İnönülüdür.»

«Necidir?»

«İyidir.»

2 «Beş, altı yıl önce Uşakta birinin başına taş attılar, birinin başına taş attılar.»

«Uşakta santral kavgası oldu.. O zaman.. Uşakta değil, Karahallıda olmuştu.»

«Büyük bir adamın başına taş attılar?»

«Valinin mi efendim?»

«İsmet Paşanın başına taş atıldığını işitmedin mi?»

«Evet, işittim.»

«Niye attılar, başına taşı?»

«İstemiyerek atmışlar.»

«Attıran kim?»

«Düşman tarafındandır.»

3 «Padişah var mı Türkiyede?»

«Yok.»

«Seçim yapılıyor mu?»

«Yapılıyor.»

«Niye yapılıyor?»

«Karışıklık olmasın diye.»

4 «Türkiye Cumhuriyeti ne demektir?»

«Türküz biz, demektir.»

5 «Dinin nedir?»

«Dinim Türkçedir.»

«Müslüman mısın, İslâm mı?»

«Müslümanım.»

«Peygamberin kimdir?»

«Âdem Peygamberdir.»

6 «Aya niye gitmek istiyorlar?»

«Işık ne kadar, yakıcı mıdır, insana zararı var mıdır, yok mudur, onu anlamak için gidiyorlar.»

7 Hayatta ne olmak istiyorsun?»

«Tüccar olmak istiyorum.»

«Ne alıp, satacaksın?»

«Astar, sebze, su, bu.»

8 «Para verip gazete aldın mı hiç?»

«Hayır. Köylük yerde olduğumuz için alamadım.»

«Köylük yere çerçiler âşık kitapları getirir satarlar, hiç âşık kitabı alıp okudun mu?»

«Hayır, hiç öyle kitap okumadım.»

«Evinizin duvarlarında hangi resimler var?»

«Kendi resimlerimiz var.»

9 Türkiyede hangi partiler var?»

«Cumhuriyet Parti, Demokrat Parti, Millet Parti, Hürriyet Parti.»

«Demokrat Partinin başkanı kim?»

«Bilmiyorum.»

10 «Göksel Arsoy adını işittin mi?»

«İşittim. Idareci bir adamdır. Radyolarda bu adam şunu yaptı, *bunu yaptı diye işittim.*»

«Zeki Müren kimdir?»

«Türkücüdür.»

«Nezahat Bayram?»

«Türkücüdür.»

«Yaşar Doğu adını işittin mi?»

«Hayır.»

«Cihan şampiyonu pehlivanımız var mı hiç?»

«Oldu ama, hatırımda değil.»

TÜRKÜZ, TÜRKLER DOSTUMUZ

***MUSTAFA KARACA — Uşak ili, Nadara köyünden.* 25-30 hane köyleri. İlkokul yok köylerinde. Mustafa okuyamamış, cahil. Karakolu bozmuşlar, şimdi yerine okul yapıyorlarmış. Anası, babası sağ. Kendi tarlalarında çiftçilik yapmış. Ama kendi tarlaları idare etmiyormuş, onun için başkalarının tarlalarını da ortağına ekmişler. *Köyün önünden İstanbul otobüsleri geçiyor. Mustafa üç ay bir kamyonda* muavinlik yapmış. Ayda 150 lira alıyormuş. Uşakta yeme içme kendisine, yabana çıktılar mı, kamyonun sahibinden.**

1 «Atatürk kimdir?»

«Mustafa Kemaldir.»

«Bu resim kimin resmi?»

«İşte onun resmi, Mustafa Kemal'in. Bizi Yunan'dan kurtarmış, başarmış tuttuğu işi, onun için asıyoruz resimlerini böyle.»

«Düşmandan kurtarmış, başka ne yapmış, hiç işittin mi?»

«Başka işitmedim. Anamız, babamız, Mustafa Kemal harbe girdi, o kurtardı bizi derdi, duyduk onu.»

«Onunla birlikte harbe giren *var mıydı?*»

«Benim emmim, «Ben» Atatürk'le harbe girdim» derdi. «Onunla bir çizme giydim» derdi.»

«Büyüklerden, paşalardan kimse var mıydı? Meselâ İsmet Paşa adını işittin mi?»

«İşittim. O da Atatürk gibi, onun *la cepheye gitmiş. Onun da çok* faydası olmuş millete.»

2 «Padişah Türkiye'de şimdi yaşıyor mu, yaşamıyor mu?»

«Bilmiyorum, onu işitmedim.»

«Deseler ki, padişahı öldürüyorlar deseler, yetişin deseler, kurtarmıya gider misin?»

«Bizim padişahımız ölüyor deseler, yalın ayak, başı kabak seğirdirim.»

3 «*Cemal Gürsel kimdir?*»

«Babamgil Cemal Gürsel ordu kumandanı derdi.»

«Şimdi ne yapıyor?»

«Şimdi de ordu başkanı.»

«Cumhurbaşkanımız var mı bizim?»

«Bilmiyorum»

4 «Bizim düşmanlarımız kimdir?»

«Bize yarayışı olmıyan, bize bir *şey vermiyen devletler. Meselâ* Rum, ecnebi filan.»

«Dostumuz var mı bizim?»

«Türküz, Türkler dostumuz.»

5 «Aya niye gitmek istiyorlar?»

«Babamgil aya çıkacaklarmış derdi ama, şöyle yapacaklarmış demezlerdi, duymadım hiç.»

6 «Dünya neyin üzerinde duruyor?»

«İnsanın üzerinde duruyor.»

7 «Saidi Nursi kimdir?»

«Bilmiyorum.»

8 Uşak'ta birinin kafasına taş attılardı, kimin kafasına taş attılar?»

«*Babamgil İsmet Paşa'nın kafa*sına taş attılar derdi.»

«Doğru muydu yaptıkları?»

«Babamgil ağlardı böyle, niye ona eza cefa ediyorlar derdi.»

9 «Yaşar Doğu adını işittin mi?»

«İşittin mi?»

«Güreşçiydi, dünya şampiyonuydu.»

«İşitmedim.»

Kerem ile Aslı'yı işittin mi?»

«*Aşık Kerem* derler bir şey işittim.»

10 «Çıplak bir kadın oynasa seyreder misin?»

«Bekârlığımda görsem seyrederdim. Babam, anam öyle derdi, bekârken ne yaptınsa yaptın, evlendikten sonra bakarsan helâl etmem derdi.»

11 «Bir adam öldürseler, öldüren günah mı işlemiş olur, suç mu işlemiş olur?»

«Suçsuz öldürürse günahtır tabii.»

12 «Mikrop nedir?»

«Yeryüzüne tükürüyorsun, mikroptur.»

13 Hayatta ne olmak istersin?» Gene aynı köylümde, aynı işi*me devam istiyorum. Başka bir* şey kafamda yok.»

POLİTİKA ve ÖTESİ

ÖĞÜNÜRKEN GEÇMİŞE BAKMALI!..

Sosyalist Kültür Derneği'nde Suphi Karaman'ın 27 Mayıs Devrimi ve sonrası ile ilgili bir konuşmasını dinledim. Konuşmacı, 27 Mayıs öncesinde topluma hâkim olan, demokrasinin iyi işlemesi, basın özgürlüğü ve diğer özgürlükler, Çift Meclis, Anayasa güvenliği gibi fikirlerin gerçekleştirildiğini ve bunların 1961 Anayasasına girdiğini söyledi. Ekonomik alandaki ıslahatın toplumda geniş yer bulmamasından ötürü, 27 Mayıs'ta da söz konusu olamıyacağını belirtti.

BİLMİYORLARDI

Acaba bu gerçekten böyle mi idi? Yâni *ekonomik konularda bir tartışma* yolunun açılması, Türkiyenin feodal ve emperyalist kalıntılardan temizlenmesini ve halkın çıkarlarına uygun olarak devletin düzenlenmesini istiyenler yok muydu? Bunu söyliyenler 27 Mayıs öncesi ve daha öncesi ne yapıyorlardı? Devrimciler, halkçı bir yönetimin kurulması, feodal kalıntılardan ve emperyalist etkilerden Türkiyenin kurtarılması için savaşma verenlerden haberli değillermiş. Bu çıkıyor Karaman'ın konuşmalarından... Yoksa bile bile böyle davrandıklarını söylemek 27 Mayısçıların içtenliğinden kuşkulanmak olur.

Ama Türkiyenin feodal kalıntılardan ve emperyalist etkilerden kurtulması için savaşmada bulunanlar yoktu, demek gerçekleri görmemek olur.

DEMOKRASİCİLİK

***Çok değil, 1946 dan bu yana, Cemiyet*ler Kanununda bir değişiklik yaparak çok partili demokratik hayata girdiğimiz zaman, iktidarların da, muhalefetlerin de toplumcu düşüncelere karşı cephe kurduklarını, onu ezmeye çalıştıklarını görürüz. Türkiyede «demokrasicilik oyunu» oynayanlar daima toplumcu düşüncelerden çekinmişler, buna müştereken «cihat» açmışlardır. Esat Adil'in «Sosyalist Partisi»nin, Türkiye Emekçi ve Köylü Partisinin 141 ve 142 ye göre kovuşturmaya tâbi tutulması, Batıda sosyal demokrat anlamına gelecek ve bugün en ilkel düşünceler olarak tanımlanacak bu parti programlarının o zamanlar aşırılıkla damgalanması ve komünistlikle suçlanması, toplumculuğun «demokrasicilik» oynayan egemen çevrelerce istenmediğini gösterir.**

BASKI

Nitekim, D.P. nin işbaşına gelmesinden iki yıl sonra, yâni 1952 de Türk Ceza Kanunun 141 ve 142 nci maddelerinin daha müphem ve daha ağırlaştırılarak değiştirilmesi de toplumculukla, demokrasicilik oynayanların başa çıkamıyacaklarının bir örneğidir. Menderescilik her türlü toplumcu fikri komünistlikle suçluyordu. Hattâ, «Sosyal adalet istiyenler ne olacaktır?» diye *Halil Özyörük'ün* sorduklarına, «Sosyal Adaleti D.P. gerçekleştirecektir..» tekelci karşılığını veriyordu. Doktrin partileri sorusuna ise, ilerde sınıf partisi kurulursa, D.P. köylü partisi niteliğini kazanacaktır, başkasına lüzum yoktur kehanetinde bulunuyordu. C.H.P. olsun, D.P. olsun, kendi düşündüklerinin dışında bir akıma izin vermemek için ittifak edebiliyorlardı.

***Belki bundan ötürü toplumcu fikirler ihtilâl*cilerin kulağına kadar gidememiş, Akis, Kim ve Forum gibi dergilerin yazdıklarını yeter bilgi saymışlardır.**

KUŞKUNUZ OLMASIN

Oysa Türkiyede toplumcu fikirlerin ve aksiyonun varlığını dünya ve Türkiyeyi yönetenler biliyorlardı. Mahbusanecler toplumcu fikirlere sahip çıkanlarla 1952'den sonra doldurulmuştu ve mahpusanede de vatanlar, Türkiyedeki toplumcu fikirlerin bedelini ödüyorlar ve şerefini taşıyorlardı. Toplumcu fikirler mevcut değil, denemezdi. Vardı da, bugün olduğu gibi geniş etki alanına sahip değildi denebilir. Bugün, 1961 Anayasası ile toplumcu fikirler söylenebiliyor. Ama dün olduğu gibi, bugün de egemen çevreler, eski alışkanlıklarından gelen bir davranışla toplumcu fikirleri yine yasak bölgeye itmeye, baskı altına almaya çabalıyorlar. Fakat 1961 Anayasası var oldukça bu baskı ve karalama metodları sökmiyecektir. Türkiye, özellikle geri bırakılmış bir ülke olarak kaldıkça, kalkınmayı kıvıramadıkça, emperyalist etkiler ve feodal kalıntılar sürgit oldukça, toplumcu akım değerini ve itibarını gün geçtikçe kazanacak ve güçlenecektir. Bundan kimsenin kuşkusu olmasın.

KULAKLAR TIKANIKTI

Şurasını da önemle belirteyim: Türkiyede toplumcu akımın güç kazanmasının bir nedeni de bilimsel ve haklı olduğundan gelmiyor, Türkiyeyi yönetenlerin beceriksizliğinden, fikirsizliğinden geliyor. Bugün ülkemizde milliyetçi toplumcu cephenin genişlemesi, güç kazanması, gelenekçi ve statükocu cephenin gerçeklerin ağırlığı karşısında parçalanmasındandır. Bir Gökhan Evliyaoğlu'nun veya Türkeş'in toplumcular gibi, petrolümüze, madenlerimize, sömürülen yoksul halkımıza sahip çıkması, toplumcuların gerçekleri iyi anlatabilmelerinden ötürüdür. Onlar vaktiyle söylenenleri yeni keşfediyoruz sanıyorlar.

Toplumcu fikirler, mahpusanelerde yatma bedeli zaten toplumumuza duyurulmağa çalışılıyordu. Ama kulaklar resmî propagandanın ve resmî görüşün etkisi altında bu fikirlere tıkanıktı.

FİŞLER DOSYALAR

MBK yönetimi, hapisanelerde yatan bir kaç gazeteciyi çıkarmak, Türk petrolünü ve Türk topraklarını kanunlar ve ikili anlaşmalarla Amerikalılara ipotekleyenleri Bebek ve Köpek dâvasıyla yargılamak suretiyle ülkemize özgürlüğü getiriyorum sanıyordu. 1952'nin *ağırlaştırılan ve ne dediği bilinmeyen kanunu*yla hapisanelerde yatan toplumcuları hatırına bile getirmemişti. Bu davranış dahi, bu yönetimin toplumcu fikirlerle ilgilenmediğini gösterir.

Fikir yüzünden tabutluklara sokulanların, nezarethanelerde insanlık dışı işkencelerle öldürülenlerin hesabı sorulmamıştır. Tek parti devrinin siyasi polisi düzmece suçlarla efendi*lerine hizmet ettiği gibi, çok parti döneminin* yöneticilerine de, Devrim yöneticilerine de aynı usullerle hizmet etmiştir. Tek parti polisinin düzenlediği fişler, dosyalar, siciller bugün de geçerlidir. Yakın bir geçmişte Kral Hüseyin bu usullerle tutulmuş fişleri, yeni bir düzene geçerken törenle yaktırmıştır. Ama Demokrat idare de, ihtilâl idaresi de siyasi polisin bu dosyalarına elini sürememiştir.

ÖĞÜT

İranlı öğrenciler, Savak'ın Mühendis Perviz Nikha'yı sorgu sırasında nasıl işkenceyle öldürdüğünü ancak Türkiyede anlatabiliyorlar. Türkiye de toplumcu fikirleri savunduğu için sorgu sırasında ölenler olmadı mı?

Bütün bunları şunun için söylüyorum. Yarın bâzı insanlar yine çıkacak ve bugün Akhisar, Kırıkkale ve Kızılay meydanında top*lumcu fikirlere* reva görülen işlemlerin lânetlemesine girişeceklerdir. Ve biz bunların farkında değildik diyeceklerdir. Fikir, fikir tarihine bakıldığı zaman görülecektir ki, kolay söylenemiyor. Söylenebildiği zaman da bunun bâzı insanlar bedelini ödemiş oluyorlar.

Bugün biz, fikir söyledim sananlara bu bedelin unutulmamasını ve yeni fikirler söylenirken ağır bedeller ödemeye zorlanmamamızı *öğütlüyoruz.*

Mehmed Kemal

EMPERYALİZMİ TANIYINIZ!.

VESİKALARLA VİETNAM SAVAŞININ İÇYÜZÜ

BERTRAND RUSSEL TESİSİ YAYINI

Amerikada, Vietnam savaşından yana çevrelerin baskısı altında bulunan kapitalist basın dahi, tarihin yazdığı en büyük barbarlık örneği olan Vietnam Savaşının içyüzünü artık saklayamamaktadır. Amerika, Vietnam'ı modern zulüm ve işkence araçlarının deneme alanı olarak kullanmaktadır. Çilekeş Vietnam halkı, bu korkunç denemenin kobaylarıdır. Amerikan kaynaklarına dayanarak hazırlanan aşağıdaki yazılarda bu insanlık dışı savaşın vesikalarını okuyacaksınız.

Aşağıdaki rakamlar 1963 ortasından önce derlenmiş olduğundan savaşın ılımlı sayılabilecek bir devresine aittir.

Yalnız 1962 yılı içindeki ölü sayısı: 40.000. Kaynak: Vietnam'daki Amerikan askeri harekât başkanı General Paul D. Harkins. Sword of Free Vietnam (Bağımsız Vietnam Kılıcı)'ın yayınları arasında çıkmıştır.

Not: Sword of Free Vietnam gazetesi Vietnam Demokrat Partisi'nin resmi organıdır. Vietnam Demokrat Partisi, Diem Hükümetinden önceki iktidarların yetkili kişileriyle onların sempatizanlarından kurulu müfrit bir anti-komünist siyasi teşekküldür. Bu partinin parolası şudur: «Komünizmin Yenilgisi ve HER YERDE Hür İnsanlığın Çıkarları İçin» (Büyük harfle yazılı kelime orijinalinde de öyledir).

1962 sonuna kadar kayoedilen ölü sayısı: 100,000. Kaynak: Vietnam Demokrat Partisi'nin 1963 Beyaz Yılığı. Aşağıdaki satırlarda bu partinin adı VDP olarak kısaltılacaktır.

«Toplama kampları» denilen kamplarda tecrit edilen insan sayısı: 1962 ortalarına kadar 5 milyonun üstünde. Kaynak: VDP Beyaz Yılığı. Los Angeles Times'ın 19 Ekim 1962 sayısından aktarılmıştır. «Toplama kampları» denilen kamplarda tecrit edilen «anti-Komünist Milliyetçiler» in sayısı 100.000 olarak tahmin edilmiştir. Kaynak VDP Beyaz Yılığı.

1962 sonuna kadar «toplama kampları» nda tecrit edilen öğrenci sayısı: 45.000. Kaynak: Amerika Birleşik Devletleri Öğrenci Barış Birliği Bülteni, Nisan 1963 sayısı.

Gizli Polis sayısı: 1963 ortalarında 300.000. Kaynak: VDP Beyaz Yılığı.

Bir cins toplama kampına benzeyen stratejik yerleşmelerde tecrit edilen insan sayısı: 1962 yıl ortalarına kadar köylü nüfusunun yarısından fazlası. Kaynak: VDP Beyaz Yılığı.

Amerikan Yardımının kullanılışı: Vietnam'ın İngiltere'deki elçisi ev eşyası için 40 milyon frank harcamıştır. Kaynak: VDP Beyaz yılığı.

Stratejik yerleşmelerde 1963 yılı ortalarına kadar tecrit edilen insan sayısı: Altı milyonun üstünde. Çevresinde devriyeler bulunan, demir kazıklar, hendekler ve makineli tüfek yuvalarıyle berkitilmiş, cebri çalışma usulünün uygulandığı, toplama kampı deyimiyle tanımlanan yerler. Kaynak: VDP'nin 1963 aylık raporu.

«Düşman» zayiatının yüzde kırkını gerillaların verdiği tahmin edilmiştir.

«Düşman» zayiatının yüzde altmışı savaşa katılmayan köylüler safındadır. Kaynak: VDP'nin Eylül 1963 Aylık raporu.

New York Times'ın 26 Ocak 1963 sayısında, General Wheeler'ın bu savaş için şöyle dediği bildiriliyor. «Pis, berbat bir küçük savaş».

1963 yılına kadar yalnız Paulo Condore Adası'nda enterne edilen insan sayısı: 300.000. Kaynak: VDP'nin Eylül 1963 aylık raporu.

Vietnam Demokrat Partisi'nin Stratejik yerleşme programına ilişkin yerinde yapılan araştırmalara dayanan incelemesi:

«Stratejik yerleşmeler 300,000 kişilik gizli polis kuvvetinin baskısı altında cebri çalışma usulünün uygulandığı yerler demektir. Program 15 milyon insan için hazırlanmıştır. Kayıtlardaki tek çelişme, hükûmetin kendi öz halkını yoketmek için her çeşit aracın kullanılmasını mubah saymasıdır. Tüm Fransızların sömürge yönetimi zamanından daha yırtıcı ve daha gaddar bir şekilde... Silâhsız köylere ve köylülere Amerikan silâhlariyle ve Amerikan yardımıyle sürekli olarak yapılan barbarca saldırılar... 300.000 gizli polis sayılamıyacak kadar çok sayıda suç işlemiştir. Ekili arazi ve besin kaynakları yakılıp yıkılmıştır..»

Ulusal Özgürlük Cephesi (National Liberation Front) 16 Şubat 1962'de kurulmuştur. 31 üyeden kurulu bir Merkez Komitesi vardır. Vietnam'da hükümete karşı olan üç siyasi parti bu komitede temsil edilmektedir. Bu örgütün başında Komünist olmayan bir avukat vardır. Onde gelen Budist rahipler, Katolik rahipler, Protestan papazlar bu komitede temsil edilmektedir. (Kaynak: Vietnamın Trajedisi: Helen B. Lamb) Kaynak: UOC (NLF) Raporu.

UOC'de Budistlerin Lideri: Saygıdeğer Thich Thien Hao'dur. Thich Thien Hao'nun yaptığı tahmine göre: 1963 ortalarına kadar ölü sayısı 160.000; işkenceye maruz bırakılan ve sakat edilenlerin sayısı 700.000'dir. 460.000 kişi hapsedilmiş, 31.000 kişinin ırzına geçilmiştir; 3,000 kişinin diri diri karnı deşilerek karaciğer ve barsakları dışarı çıkarılmıştır; 4,000 kişi diri diri yakılmış, 1,000 mabet yıkılmıştır; 1964 Ocak ve Mart ayları arasında 46 köy kimya savaş maddeleriyle saldırıya uğramış ve bu saldırılar Staley - Taylor Planı gereğince inşa halinde bulunan kamplarda istihdam edilen 16,000 kişi ile 20.000 köylüyü etkilemiştir.

Yukarıdaki rakamlar, Özgür Güney Vietnam Kızıl Haç Derneği, Güney Vietnam Kadınlar Birliği ve Vietnam Demokrat Partisi raporlarındaki rakamlara tam bir uygunluk halindedir.

8 Eylül 1963 tarihli Observer gazetesinde, savaştaki aylık zayiat ortalaması 4,000 olarak tahmin edilmiştir.

UOC'nin verdiği rakamlar, Katolik Rahip Saygıdeğer Peder Petrus Vu Xuan Ky tarafından da doğrulanmıştır.

Amerikan Bilim Adamları Federasyonu raporunda Savunma Bakanlığı kaynaklarının bildirilerinden aktarmalar yapmakta ve şu sonuca varılmaktadır: Güney Vietnam'da Amerika Birleşik Devletleri tarafından zehirli kimya maddeleri kullanılmaktadır. A.B.D. Vietnamı bir savaş alanı olarak kullanmakta ve geleceğin kimya ve biyoloji savaşına hazırlık mahiyetinde denemeler yapmaktadır. Kaynak: I.F. Stone'un Haftalık Dergisi.

KUZEY VIETNAM'IN GUNEY VIETNAM'DA SURUP GIDEN SAVAŞ USTUNDEKI ETKISI

1 «Güneyde hiçbir Kuzey Vietnamlının yakalandığı görülmemiştir.» Kaynak: Vietnam Muhabiri David Halberstam'ın 6 Mart 1964 tarihli New York Times'de çıkan raporundan.

2 «Gerillaların Kuzey Vietnamdan, Çinden, ya da başka bir yerden sistemli olarak takviye edilmekte ya da destek görmekte olduğu iddiası asılsızdır. Onlar, esas itibariyle karşı taraftan zaptettikleri silâhlarla yetinmektedirler.» «— Amerika Birleşik Devletleri Askeri Harekât Başkanı General Paul D. Harkins.»

Kaynak: Özgür Dünyanın Devi, Yazan: David Horowitz (Knopf) Washington Post, 6 Mart 1963.

3 «(Güney Vietnamdaki) tüm Komünistlerin canlarından başka harcayacak bir şeyleri yoktur. Onların yerinde olsam beni güneye gönderdikleri için Hanoi'dekilere çok bozulurdum». Vietnamın bir bölgesinde askeri harekâta katılan bir Amerikan yüzbaşısının 10 Aralık 1962 tarihli Newsweek'de çıkan demecinden.

Stratejik yerleşmeler üstüne:

«Vietnam nüfusunun yüzde 59'unu teşkil eden 8 milyon taşralı, bugünedek berkitilmesi tamamlanmış olan 6,000 meskûn yerde hapishane hayatı yaşamaktadır. Hükümetin savaş planının esas unsuru, hemen hemen tüm taşralı nüfusu, bambu çitleri, dikenli teller ve silâhlı milis kuvvetlerince kuşatılmış 12.000 «stratejik meskûn nokta» içine sokmaktır. Kaynak: Time Dergisinin 17 Mayıs 1963 tarihli sayısında yayınlanmış olup, Sword of Vietnam'ın Temmuz 1963 sayısına aktarılmıştır.

«Taşralı nüfusun yüzde 65'i stratejik yerleşmelerde yaşamaktadır». Observer 11.3.1963.

A.B.D. Hava Kuvveti 1962 yılında köylere

Denemeye tâbi tutulan silâhlar

Vietnam'da bugünedek denemeye tâbi tutulmuş olan silâhların listesi aşağıya çıkarılmıştır:

LAZY DOG — İçerisinde binlerce çivi bulunan bir teneke kutudur. Kutu havadan atılır ve göğüs yüksekliğine vardığında roket etkisiyle içindeki çivileri fırlatır. Başsız çiviler insan vücuduna, hattâ çelik miğfere kolayca saplanabilecek hız ve güçtedir.

CLAYMORE — Bir antipersonel mayınıdır. Bu, Hitler savaşındaki misket saçan mayınlardan farklıdır. Bu mayınlar el bombasına benzeyen bombalar fırlatmakta ve akabinde bu bombalar da parçalanarak 100 metre karelik bir alana misket saçmaktadır. Misketler karın seviyesinde çevreye dağılmaktadır.

VULCAN — Elektrik gücüyle işleyen bir makineli tüfek olup, o denli hızlı ateş etmektedir ki, sesi, eski sistemde çalışan makinelilerdeki rat-tat-tat şeklinde değil de, sürekli bir gürleme halinde duyulur. Vulcan, 20 milimetre çapında mermilerden dakikada 8.000 mermi atar ve hedef üzerinde bir bombanın meydana getirdiği yıkım gücüne özdeş bir etki yapar.

GOLDBALL — İkinci Dünya Savaşında kullanılanların birkaç kat üstünde yıkım ve şarapnel etkisi olan bir el bombasıdır.

BLACK KNIGHT — Enfra-ruj nişangâh tertibatını hâvi bir tüfek olup, gece karanlığında gündüzki kadar isabetli atış yapabilir.

ARMALITE — Mermisi havada takla atarak seyreden bir hafif silâhtır. Takla atma ve vuruş hızı o denli etki yapar ki, insanın eline isabet ettiğinde bile sademe (şok) etkisiyle onu öldürebilir.

Napalm (alevli Etrol)'ın kullanılış usulleri de geliştirilmektedir. Fosfor bombaları kullanılmaktadır. Bunlar bitkileri ve insan hedeflerini söndürülmesi olanaksız bir alev girdabı içinde kuşatmaktadır.

A.B.D. ayrıca, geniş «çengel» bölgelerini «yapraklardan tecrit etmek için» büyük «yangın bombaları» kullanmaktadır. Kuzey Vietnam sınırı yakınında önemli bir hava üssü olan Da Nang'da enfra?ruj «beyinleri» kullanarak düşman cetlerinin kuyruk borularına isabet kaydeden Hawk güdümlü mermileri mevzilenmiş bulunmaktadır.

Bundan da öte, sürülmüş tarlalardan kalkarak saatte 30 ilâ 400 mil hızla uçabilen avcı uçaklarıyle, saatte 70 mil hızla seyreden ve doğruca kıyılara saldırabilen torpidobotlar da faaliyet halindedir.

Giysiler ve baş donanımı da test listesindeki malzeme arasındadır. Bazı kıt'alara hafif ağırlıkta kurşun geçirmez yelekler dağıtılmaktadır. Bilim adamları savaşın ve «çengel» havasının yeni malzeme üstündeki etkilerini saptamak için bölgede iş başındadırlar.

Silâhlardan bir kısmı önce Siyam ve Panama'daki bilimsel tesislerde denenmektedir. Aralarında Avustralya'nın da bulunduğu müttefik memleketler yeni silâh ve yeni taktiklerin değerini saptamak için bölgede gözlemciler bulundurmaktadır.

Viet Cong şimdi daha modern silâhlarla donatılmaktadır. Bazı gerillâlar hâlâ savaş öncesi Fransız silâhlariyle, Birleşik Devletlerden zaptolunan silâhların bir karmasını kullanmaktadır. Bir kısım gerillâlarınsa, savaş sonrası Sovyet silâhlarının tümünün fabrikalarca kopya edilen modellerini aldıkları bildirilmektedir. Fakat bunlardan hiçbiri Lazydog gibi «marifetli» Amerikan cihazları ayarında değildir.

Ruslar, son zamanlarda Kuzey Vietnam başkenti Hanoi'yi hava saldırılarına karşı korumak üzere YEHR (yer-hava roketi)'ler göndermişlerdir.

Savaşta ayrıca tethiş ve işkencenin yeni biçimleri de geliştirilmektedir.

New York Herald Tribune Muhabirinin bildirdiğine göre, bu usullerden biri şöyle uygulanmıştır: Saigon'a doğru uçmakta olan bir uçakta Viet Cong tutsakları sorguya çekilmektedir. Birinci tutsak soruları cevaplandırmaktan kaçınınca, 600 metre yükseklikten yere atılır. Bunun üzerine ikinci tutsak tüm soruları hemen cevaplandırır. Fakat o da birincinin uğradığı âkıbetten kendini kurtaramaz.

Bir de, Güney Vietnam'lıların kullandığı çok çirkin bir «kıvırtma» işkencesi usulü vardır. Viet Cong tutsağının ellerinin başparmaklarına iki tel bağlanır. Tellerin öteki uçlar bir Vietnam erl tarafından kolu çevrilen bir jeneratöre bağlıdır. Böylece tutsağın vücudundan elektrik akımı geçirilerek yanması ve akımla çarpılması sağlanır.

Hükûmet kuvvetlerince uygulanan ve pek reavçta olan su işkencelerinden de söz açmak gerek. Bugünlerde Amerikan basınında, suya basılarak işkence edilen tutsakların telefotoları pek sık görülmektedir.

Bu vahşet hareketlerinden suçsuz sivillerin de masun kalmadığı bir gerçektir.

16 Şubat tarihinde Baltimore Sun şu havadisi veriyor:

«Da Dang'daki Amerikan - Vietnam hava üssünün 20 mil güneyindeki Thang Binh kentinde kaymakamın evine saldırı teşebbüsünde bulunan 2,000 kişilik sokak kalabalığı üstüne Hükûmet birlikleri ateş açmıştır.

«Nümayişçiler kendi kent ve köylerinde topçu ve hava savaşına son verilmesini istemekteydiler.

«Bir Vietnam askeri sözcüsünün açıklamasına göre, bu çatışmada 13 ölüden başka, belirsiz sayıda sivil de yaralanmıştır.»

17 Mart günü Güney Vietnam uçakları Da Nang yakınındaki bir köyü bombalamış ve bu bombardımanda 45'i öğrenci olmak üzere 48 sivil öldürülmüştür. Köyde Viet Cong bayrağı dalgalanmaktaydı.

DOKTOR PROTESTO EDIYOR

Vietnam'da sivil halkın bu savaştan çektiği çilelerin, bir il hastahanesinde altı ay hizmet eden ve «daha fazla susamıyacağını» söyleyen Amerikalı Doktor J. David Kinzie tarafından tüyler ürpertici bir tablosu çizilmiştir.

Doktor Kinzie, hastalarının «sasen verem, zatürree ve beslenme noksanlığı gibi hastalıklarla malûl olduklarını», bunlar yetmiyormuş gibi bir de savaşın direkt etkileri yüzünden daha sık olarak hastahaneye gelmek zorunda kaldıklarını söylüyor.

«Örneğin, bir gebe kadın nümayişçi karnında bir mermi yarasıyle geliyor ve sonra çenin ölüyor; 12 yaşında bir çocuk hısımları tarafından şuurunu kaybetmiş olarak hastahaneye getiriliyor, getirenler geçtikleri gece köylerinin topçu ateşleriyle nasıl bombalandığını anlatıyor; Viet Cong olmakla suçlanan elli yaşında bir kadın istihbarat amacıyla üç gün süreyle dövülüyor, elektrik akımına tutuluyor, elleri patlatılıyor.»

Dr. Kinzie, kurbanlardan pek çoğunun «suçunun» bir gece önce Viet Cong tarafından işgal edilmiş olan bir bölgede ikamet etmek olduğunu bildiriyor.

Doktor, tethiş savaşının tek taraflı olmadığını kabul ediyor. Ona göre Viet Cong da «köprüleri ve evleri yakıp yıkmakta, çocukları kaçırmakta ve meşrû köy yönetmenlerini katletmektedir.»

ve fiilen stratejik yerleşmeler dışında kalan taşra halkı üstüne 50,000 kez hava saldırısı yapmıştır.

Kaynak: Amerikanın Sesi radyosu, 6 Ocak 1963. A.B.D. Savunma Bakanlığı raporundan Amerikanın sesi radyosu ile yayınlanan kısım.

Gerilla savaşının Halkçı Niteliği üstüne:

«Toprağın yüzde 90'ına sahip olan ve tüm Vietnam nüfusunun yüzde 75'ini meydana getiren halk, ihtilâlcileri çeşitli derecelerde desteklemektedir».

Kaynak: VDP Temmuz 1963 raporu.

Stratejik yerleşmeler üstüne:

«Köylü kitlelerini dikenli tel örgülerinin arkasında polis kontrolü altında hayvan sürüleri gibi güderek, yoğun bir doktrin eğitimine uyruk tutarak, köylerini yakıp yıkarak... onları Komünizm'den korumaya kalkışmak son derece gülünç bir harekettir. Vietnamlıların evcil hayvan olmadığını bilmek gerek.» Kaynak: VDP'nin Eylül 1963 raporunda bildirildiğine göre, VDP lideri Tran-Van-Tung ile yapılan ve C.B.S.'den yayınlanan mülâkat.

Vietnam Savaşının Gerçek Karakteri Üstüne:

«Halk, özgürlük uğruna öldürülmeleri ya da hapsedilmeleri gerektiği biçiminde bir yargıya varan garip mantığı benimseyememektedir. Cebri çalışma için kurulan en güzel tesislere karşı isyan ediyor; en modern usullerle yapılan toplama kamplarını protesto ediyor. Napalm bombaları yağdıran bir yeni hükûmet anlayışına karşı nankörce davranıyor.

Masum kadınların, çocuk ve köylü erkeklerin kendi mülkleri üstünde yatan yanmış vücutları, Budist nümayişçilerin kurşunlarla delik deşik cesetleri... İşte bugünkü Güney Vietnam».

Kaynaklar: VDP'nin Nguyen-Thai-Binh; bu zat UOC'ne muhalefet eden bir anti-Komünisttir.

Vietnam'dan gelen basın röportajı üstüne:

Washington, 5 Mayıs, (Associated Press)

Güney Vietnamdaki savaşın niteliğini ortaya koyan gazete muhabirlerinin hareketini sınırlandırmak için Yönetimin rehberliğinin önlenmesini öngören bir vesika Temsilciler Meclisi alt komisyonlarından birinin eline geçtiğinde bomba etkisi yapmıştır.

1 Tüm ya da büyük çapta A.B.D. ikt'alarının savaştığı bölgelere gazete muhabirlerinin girmesine engel olunuz.

2 Güney Vietnam halkının tam tamına başeğmemiş olduğu hiç bir bölgeye gazete muhabirlerini sokmayınız.

Kaynak: VDP'nin Haziran 1963 raporundan.

Güney Vietnam'ın «Tecrübî Savaş Alanı» olarak kullanılması üstüne:

«Ordu, küçük çaplı cephanenin ta 1920'lerde denemesini yapmış olmakla birlikte, Vietnam'daki son savaş tecrübesine gelinceyedek bu cephaneye önem atfetmemişti. Savunma Bakanlığına bağlı İleri Araştırma Projeleri Dairesi denilen gizli örgüt tarafından 1,000 kadar AR-15 mermisi Vietnama yollandı. Sonra bir rapor yayınlandı. Raporda korkunç resimler de bulunduğu için üzerine «Gizli» işareti konmuştu. AR-15 mermileri ile vurulan Vietcong gerillâlarının akıbeti hakkında hiçbir bilgi sızdırılmadı Ancak AR-15'in neler ettiğini düşmanın çoktan öğrenmiş olduğunu bildiğimize göre, arada bir o yandan gelen, gördüklerini size anlatacak birini bulmanız olanaklıdır.»

«Oradan ayrıldızımda başlıca sözü edilen şey bu tüfekti. Çok etken bir silâh olarak biliniyor. Bir gün bir genç adamın kolundan vurulduğunu gördüm. Adam kurşunu yer yemez fırıldak gibi döndü, ardından kolu darmadağın oldu. Bir başkası sırtından vuruldu ve göğsü parçalanarak yüreği darmadağın dışarı fırladı.»

«Kaba etinden vurulan biri beş dakika kadar yaşadı. Tüm öteki vurulanlar ânında öldüler. Bunun yarası ötekilere kıyasla daha yüzeyde olmalıydı.»

«Birinin başı tüm dağıldı ve ense kökünden başka baş adına bir şey kalmadı.»

(Kolu darmadağın olmuş paçavralar içinde beş yaşlarında bir çocuğun fotoğrafı).

Kaynak: True Dergisi, Aralık 1963 sayısı. Look Dergisi, 23 Aralık 1963 nüshası.

Savaşı sürdürmenin açıklanmayan amaçları üstüne:

«Muazzam bir beyaz zehir kaçakçısı şebekesinin varlığı gün ışığına çıkmıştır. Bu şebekenin en önemli yürütücülerinden biri, ünlü bir generalin eşi olan Mme. Tran Can'dır.» (VDP Eylül 1963 raporu).

«General Khanh, kendisine bakiye ömrünü rahatlıkla geçirmesini sağlayacak bir meblâğ olan on milyon doların sahibi bulunduğunu ve istese kolayca kaçıp rahatına bakabileceğini öğünerek anlatmaktadır.» (N.Y. Herald - Tribune, 3 Ocak 1964 sayısı).

«Aviation Week», 6 Nisan 1964 sayısında işin içyüzünü açıklayıverdi. Delaware'de kurulmuş olan Air America adlı bir hava nakliyat şirketi, Laos, Cambodia ve Kuzey Vietnam'da savaşın sürdürülmesinde esas rolü oynamaktadır. Bu şirket 200 kadar uçağa sahiptir... Bu bölgedeki işler için bir mukavelesi vardır... Güney Vietnam'ın özel olarak hazırlanmış kıt'alarını çeşitli bölgelere havadan taşımaktadır... Dönüş seferlerinde büyük Boeing uçaklarıyle A.B.L.'deki pazarlara sürülmek üzere afyon taşımaktadır. Bu uçaklar A.B.D. Kara Kuvvetlerinden General Paul D. Harkins'in komutası altında olup, pilotları eski A.B.D. askerî pilotlarıdır.»

Kaynak: Eastern world'un Haziran 1964 sayısında çıkan, İngiliz Kraliyet Deniz Kuvvetlerinden emekli Yb. Edgar P. Young.

SAVAŞIN KUZEY VIETNAM'A GOTURULMESI IÇIN A.B.D. TARAFINDAN YAPILAN HAZIRLIKLAR

1 «Dışişleri Bakanlığı plânlama dairesi başkanı W. W. Rostow, Kuzey Vietnam'a karşı deniz ablukası ve hava saldırılarını öneren «6 No.lı Rostow Plânı» nı hazırladı. A.B.D. Temsilciler Meclisinin Savunma Bütçe Komisyonunda Senatör Melvin Laird şöyle diyor: «A.B.D. yönetimi Kuzey Vietnam'a hücum için plânlar hazırlamaktadır.» Associated Press, Filipinlerde, 50 jet bombardıman uçağından kurulu bir savaş gücünün Vietnam'daki bedeflere hücumu öngören A.B.D. kararının uygulanması için yetiştirilmekte olduğunu bildiriyor. Bombardıman uçaklarının Kuzey Vietnam hakkında U2 keşif uçaklarınca sağlanmış istihbarat doneleriyle donatılmış olduğu bildirilmektedir. Kanaatimce, 1964 Haziran ayında Rusk ve McNamara'nın yönetiminde toplanmış olan Honolulu konferansında Vietnam Demokrat Cumhuriyetine hava hücumları ve sabotaj faaliyetleri plânlanmıştır.»

(Vietnam Dışişleri Bakanı tarafından Lord Russel'a gönderilmiş olan mektuptan bir kısım).

2 «Komünistlere karşı savaş çoktan Güney Vietnam sınırlarını aşmış ve hava hücumları ve sızma hareketleriyle Çin sınırına kadar varmıştır... A.B.D.'nin havadan, silâh ve para ile yaptığı destek altında 50,000 mevcutlu olduğu tahmin edilen seçkin Güney Vietnam kıt'aları sınırın ötesinde Komünist ikmal merkezlerine ve ulaştırma yollarına yapılan saldırılar için yetişitirilmektedir.

Savunma Bakanı McNamara'nın Washington'da (26 Mart), savaşın genişletilmesi konusunda henüz bir karar verilmemiş olduğu yolundaki beyanına rağmen, geçen yaz aylarından bu yana Komünistlere karşı gerilla hücumlarının gittikçe arttırılmakta olduğu bilinmektedir...

Buradaki A.B.D. askerî danışmanları, savaşın sınırın ötesine iletilmesi ile Saigon'da müstakar bir hükûmet kurulmasıyle Komünist şekavetinin bastırılabileceği ve bir yıl içinde yok olacağı hususunda iyimser bir görüşe sahiptirler..

Bugün silâh altında tutulan yarım milyon Güney Vietnamlı askerî gücün onda birini teşkil eden özel görev kuvvetinin resmî askerî kuruluşlarla bir ilgisi yoktur. Güney Vietnam ve Siyam'daki birçok gizli hava alanından faydalanan bu kuvvet, esas itibariyle Air America firmasına güvenmektedir. Geçen sonbaharda, A.B.D. yetkilileri, bu savaşın, Güney Vietnam sınırları içinde kalındığı sürece kazanılmasının olanaksız olduğu yolunda karara vardıklarında, ulusal sınırların ötesinde harekât tekniğinin geliştirilmesine önem veren geniş kapsamlı bir özel görev kuvveti eğitim programı üstünde çalışmaya başladılar.»

(Aviation Week'in 6 Nisan 1964 tarihli nüshasından alınmıştır: LUTFEN TARIHE DIKKAT EDINIZ).

3 Biz esasen savaşın Güney Vietnam sınırlarının ötesine götürülmesinde yardımcı olduk ve bunu teşvik ettik. Korkarım ki, bu hususta kolayca deliller toplanmakta olduğundan - kanaatimce toplanabilir - bir sabah yatağımızda gözlerimizi açtığımızda Birleşmiş Milletler'de bize karşı ağır suçlamaların yapıldığını duyabiliriz; zira, Güney Vietnam'da savaşçı sıfatiyle bulunmamıza cevaz verecek herhangi bir Devletler Hukuku kuralı bulunduğuna kani değilim.»

(14 Nisan 1964 günü A.B.D. Senatosunda Senatör Wayne Morse'un yaptığı konuşmadan alınmıtırş: LUTFEN TARIHE DIKKAT EDINIZ).

4 W. W. Rostow'un Altı No.lı Plânı, ilk olarak Haiphong'un Hanoi limanının ablukasını öngörmektedir. Buna rağmen Hanoi destekten vazgeçmezse kuzey limanları denizden bombardıman edilmeli, ve hattâ A.B.D. stratejik hava bombardıman uçakları, gerekirse Güney Vietnam bayrağı altında bizzat Hanoi'yi bombalamalıdır. Kaynak: 4 Mart 1964 tarihli Daily Herald'da James Cameron imzasıyle yayınlanmıtşır: LUTFEN TARIHE DIKKAT EDINIZ.

5 Dışişleri Bakanı Dean Rusk, SEATO Devletlerine, A.B.D.'nin Güney Vietnam'da kalmaya kesin olarak kararlı bulunduğunu söyledi ve savaşın yakın bir gelecekte Kuzey Vietnam'a götürülebileceğini tekid etti. (N. Y. Times, 10 Nisan 1964).

6 A.B.D.'ce plânlanan Kuzey Vietnam bombardımanı Mayıs sonlarında ya da Haziran başlarında başlayabilir. (Wall Street Journal, 13 Nisan 1964).

7 Asya'da şümullü bir savaş ancak nükleer silâhların kullanılmasıyle başarıya ulaşabilir: Dean Rusk tarafından yapılan gizli bir brifing sonunda Wayne Morse'un açıklaması. (I. F. Stone'un Haftalık Dergisi, 16 Mart 1964).

8 Altı No.lı Plânın en korkunç yanı onun bir son öngörmemiş olmasıdır. Hanoi bombalanacaksa,... Çinlilerin Kuzey Vietnama yardımını önlemek için Shanghai da bombalanmalıdır... (Daily Herald'ın 4 Mart 1964 nüshasında James Cameron).

9 30 Temmuz'da A.B.D. savaş gemileri Vietnam Demokrat Cumhuriyetinin kara sularına girdiler ve Hon Me ile Hon Ngu adasını bombaladılar. 1 ve 2 Ağustos'ta A.B.D. uçakları Vietnam Demokrat Cumhuriyetinin bir sınır karakolunu ve bir köyünü bombaladılar. 5 Ağustos'ta Vietnam Demokrat Cumhuriyetinin kıyı kasabalarının bombalanması, A.B.D. emperyalizminin savaşın adım adım genişletilmesi için önceden tasarlanmış bir hareketiydi.

A.B.D. TARAFINDAN YURUTULEN TECRUBI SAVAŞ USTUNE EK BILGILER

1 «Topçu atışı ve avcı uçaklarıyle atılan fosforlu bir çeşit bomba kullanıyoruz. Bu bomba her dokunduğu yeri yakıp kül eden beyaz bir bulut yayıyor.»

(Sigon'dan Associated Press bildiriyor; Baltimore Sun'ın 21 Mart 1964 sayısında çıkmıştır).

2 «Napalm bombalarının etkisiyle yarı ölü haldeki çocukların görüntüsü, onların, Vietnamlılarla Amerikalılara karşı isyan halinde olduğunu analtıyor...» (Washington Star'ın 22 Mart 1964 sayısında yayınlanan bir Associated Press haberi).

GADDARCA HAREKETLER USTUNE DEMOKRAT PARTI RAPORU

1 «Köylerin berkitilmesinden maksadın Viet-Cong çetelerinin buralara girmesini önlemek olduğu söylenir Ancak, dikenli tel örgüleri hem girişi, hem çıkışı önlemektedir, Vietnam çeftçileri silâh tehdidiyle bu fiilî toplama kampları içinde kalmaya zorlanmaktadır. Bu insanların evleri, eşyaları, mahsulleri yakılmıştır. Kien Tuong eyaletinde yedi köylü bir gün kasabanın meydanına götürülüyor. Karınları deşiliyor, karaciğerleri çıkarılarak teşhir ediliyor. Bu kurbanların hepsi de kadın ve çocuktu. Başka bir köyde, bir düzine annenin yurddaşlarının gözleri önünde boyunları vuruluyor. Bir üçüncü köyde de, doğum bekleyen analar hükümet kuvvetlerince, kendilerine ödül verileceği vaadiyle köy meydanına dâvet ediliyor. Karınları deşilerek doğmamış yavruları dışarı çıkarılıyor...» (Dallas Morning News'ün 1 Ocak 1963 sayısında çıkan haberden).

2 «Boyun vurma, karın deşme ve katledilen kadın ve çocukların kamuya teşhiri Vietnam'da her zaman görülen alışılmış olaylardandır... 685,000 insan, kurşunlanarak ya da işkence edilerek sakat bırakılmıştır...»

(Vietnam Demokrat Partisince 18 Ekim 1962'de Uluslararası Komisyona verilen rapordan).

3 «Güney Vietnamdaki bin kadar hapishanenin hücrelerinde 100,000 kadınla 6,000 çocuk ağır ölüm usulüyle ölüme terkedilmiştir. Çocuklardan birçoğu altı yıldır hapishanede yatmaktadır. Birçok çocuk da hapishanelerde doğmuş ve yine oralarda hayata gözlerini yummuştur.» Ulusal Özgürlük Cephesi'nden Ma Thi Chu.

(Ulusal Özgürlük Cephesiyle Vietnam Demokrat Partisi siyasi alanda birbirine karşı iki örgüt olmasına ve bunlardan ikincisinin A.B.D.'de bürolar açmış bulunmasına ve o memlekette yayın yapmasına rağmen, bu iki örgütten gelen haberlerin birbiri ile tam bir uyum içinde bulunması dikkat çekicidir).

ULUSAL ÖZGÜRLÜK CEPHESI PROGRAMI

«... Düşünce, söz, basın, örgütleşme, toplanma ve gösteri yürüyüşleri, sendika, siyasî parti, siyasî, sosyal ve meslekî örgütler kurma, seyahat, din değiştirme, ibadet ve ticarî faaliyetlerde bulunma gibi özgürlüklerin hiç bir ayrıcalık gözetmeksizin tüm halka tanındığı gerçek ve geniş anlamlı bir demokrasiyi gecikmeksizin gerçekleştirmek.

Baskı hareketlerinin, tevkiflerin, yurtseverlerin ve muhalefetin ve bireylerin ve siyasî partilerin faaliyetten alakonulması hareketlerinin durdurulması, barbarca sürüdürülen hapishane rejiminin, özellikle mahpuslara yapılan işkence, yıldırma, beyin yıkama, kötü muamele gibi hareketlerin ortadan kaldırılması. Vietnamda bir aile ya da askerlere dayanan, bir zümre ya da parti tarafından yönetilen herhangi bir diktatörlük rejimi kurulmasından, ve tek parti ya da tek din politikasından, ideolojide, dinde ve ekonomide dikta politikasından kesin olarak kaçınmak.

Devlet organlarının seçimi ve çeşitli güçlerin, partilerin, eğilimlerin ve Güney Vietnam halkının tüm katlarının temsilcilerinin katıldığı bir ulusal koalisyon hükûmeti kurulması. ... Hiçbir askerî bloka katılmıyarak, tarafsızlık politikası izlenmesi, hiçbir yabancı memleketin Güney Vietnam toprakları üstüne asker yerleştirmesine ya da üsler kurmasına müsaade edilmemesi. Siyasî rejimleri arasında bir ayrım yapmadan, her memleketten yardım kabul edilmesi ve tüm öteki uluslarla eşitlik esasına dayanan dostluk ilişkileri kurulması. Tüm öteki memleketlerin egemenlik haklarına saygı gösterilmesi ve Cambodia ve Laos'la birlikte Çin-Hindi yarımadasında bir tarafsız bölge meydana getirilmesi. Her bölgenin karakteristiğine gereken önemi vererek, eşitlik esasları içinde bir bölgeyi ötekine uyruk kılmaksızın Çin-Hind'inde birliğin gerçekleştirilmesi...»

Cenevre Konferansının kapanışında 21 Temmuz 1954 tarihinde W. Berell Smith'in yaptığı konuşmadan:

«Burada varılan anlaşmalarla Nihaî Deklarasyonun 1 ilâ 12 nci paragraflarına işaret etmek istiyoruz... A.B.D. bu memleketleri tehditten ve onları kuvvet kullanarak tâcizden sakınacağını... ve anlaşmaların ihlâli suretiyle saldırının yenilenmesinin uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi demek olacağını büyük bir endişe içinde belirtmek istiyoruz.»

Bu suretle 1954 Cenevre Konferansı zabıtları karşısında A.B.D.'nin saldırganlığı tarihe geçmiş oluyor. A.B.D. kıt'aları Vietnam'da bulunan tek yabancı devlet kuvvetini teşkil etmektedir.

Guardian gazetesinin 11 Ağustos 1964 tarihli sayısında çıkan başmakale, Yedinci Filonun Tonkin Körfezine hareketi ile «Güney Vietnam» donanmasının denizden saldırıları arasında direkt ilişki kurmakta olan şayiaları doğrulamaktadır:

«Şimdi Washington'un yeni bir hesabı meydana çıkıyor... Kuzey Vietnam'a bağlı Hon Me ve Hon Ngu adaları, gerçekte, Hanoi'nin iddia ettiği gibi, son bunalımın ortaya çıkışından önce bombalanmıştır; şimdi Washington bu gerçeği kabul ediyor. Saldırganlar Yedinci Filo olmayıp, Güney Vietnam gemileri imiş; fakat Hanoi'liler bu ayrıma, Saigon'dakiler kadar önem vermiyorlar, zaten o sırada A.B.D. muhribi Maddox, Tonkin Körfezine girmiş bulunuyordu...»

Altı No.lı Plân hatırdan çıkarılmamalıdır.

Aydın ve Halk Sorunu Üzerine

Niyazi Berkes

Yön'de çıkan bir yazımdaki (Yön, sayı 103, 19 Mart, 1965) bazı gözlemler üzerine gene Yön'de bir eleştirme yazan Abidin Dino'nun dokunduğu noktalar, o yazımda yanlış anlamaya yol açan yanlar olduğunu bana gösterdi. Kavrayışına ve zekâsına inandığım Dino'da değil kusur her halde, iyi bir yazar olmayan bende olsa gerek.

Sebep olduğum yanlış anlama, Dino'nun yazısında bana gözüktüğüne göre üç noktada toplanıyor. Bunların ikisi daha önemli. Onun yazısının asıl konusu da bunlar. Üçüncüsü onun yazısında daha önce geliyorsa da asıl mesele değil. Onun için onu sona bırakıp kısaca değineceğim.

Birinci yanlışlık, sanıma göre, bir olayı kaydediş ile o olay üzerine bir hüküm verme arasındaki farkı Dino'nun yapmamış olmasından geliyor. Yani, «-dir, -dır» ile «-meli, -malı» arasındaki fark. Ben, aydınlar şu veya bu şartlardan ötürü şöyle hareket ediyorlar gibilerden bir şey söyledim. Dino buna karşı, «Berkes herhalde bu gözlemin **bizde yarattığı yargıya** katılmakta değildir, olsa olsa okuyucuyu yani okumuşun kendisini iğnelemek için paradoks yapmak istemiştir, diyor. Ne var ki paradoksu yapan ben değilim. Ben sadece paradoksu tespit ediyorum. Hattâ buna, aydının karışlaştığı bir anomalidir, dedim. Onun için kendim paradoks yapmama lüzum yok, paradoks bu anomalinin kendisinde.

Böyle olunca bir paradoksa işaret etmekle «bu, doğrudur öyle olmalıdır» iddiasında bulunmuş değilim. «-meli, -malı» açısından ben de Dino gibi düşünüyorum. Aydın, karşılaştığı çözüm yolu yokluğu karşısında tutucu hükümetlere umut bağlamalıdır şeklinde anlaşılacak bir şey söylemissem doğrusu çok hatâ etmişim. Ben bu sanıyı verecek şekilde yazmadığımı sanıyorum ama mademki ona öyle gelmiştir, bu yeter. Dino beni ve bu sorunu ciddiye aldığı için bunu düzeltmek ve aydınlatmak fırsatını bana vermek gibi bir iyilikte bulunduğu için kendisine teşekkür ederim.

Fakat, maksadımın bu tesbit ettiğim paradoks «iyidir, doğrudur» demek olmadığı kabul edilirse, Dino'nun «bir kez aydının toplumsal etkisizliğini anlayınca umudunu gene hükûmete bağladığı genel bir gerçek mi? Bence tersi doğrudur» demesine nasıl bir cevap verileceğini kestiremiyorum. Ben sadece Türk aydınlarının durumu üzerine söz ettim, her toplum için doğru sayılacak bir hüküm vermedim. Gözlemimin temeli olarak da bizim tarihimizden misaller verdim. Dino da bunlara, Demokrat Partinin kuruluş zamanına ait bir misal daha katıyor. Oyleyse, nasıl «Ben tersi doğrudur» diyebiliyor?

Oyle gözüküyor ki buradaki «doğrudur» sözcüğünü o ve ben farklı anlamlarda kullanıyoruz. Galiba onun anlayışında «doğrudur» sözcüğü «doğrusu, olması gerekli olanı budur» anlamına kullanılıyor; benim anlayışımda ise «olan budur» anlamına geliyor. Meselâ, onun sözünü ettiği Demokrat Parti'ye katılmış ilerici aydın her kim ise, bu akılda gidiş yüzünden Yassıadayı boylamıştır. Bu, Dino'nun sözüğüne kendinin verdiği anlamda «doğru değildi», benim ona verdiğim anlamda «evet, bu böyle olmuştu» demektir. Eğer bu söylediklerim doğru ise ben de Dino ile tamamiyle aynı düşüncedeyim. Yalnız Dino «Aydın toplumsal etkisizliğini asıl hükûmete bağlanınca anlar» diyor. Bazıları için belki öyledir, ama bazıları için de belki öyle değildir. Daha önce mi anlar, daha sonra mı anlar, bu çok mu önemli? Onemli olan, anlamını daha önce ya da daha sonra kavradığı bir eylemde bulunmuş olmasıdır. Bu da aydının bir paradoks içinde bulunduğunu gösterir. Benim ilgilendiğim de bunu tesbit etmek.

Gelelim daha önemli olan ikinci noktaya. Burada doğrudan doğruya benim «(Bizde nedense) hükûmet ne kadar toplum sınıflarından bağımsızlaşırsa devrim şansı o kadar artar» gözlemi ile ilgili paragrafımı alıyor. İtirazları şunlar: (1) «Toplum sınıflarından bağımsızlaşan hükûmet olur mu?» diyor. Azıcık daha aşağıda ise «Devrim şanslarının artması için herhangi bir hükûmetin tek umudu, halk çoğunluğunu içinde toplayan sınıfların **etkisinde olması**, onları eylemin diyalektiği içinde **etkilemesi**dir» demekle sorusunun benden yana cevabını kendisi veriyor. «Etkisinde olması» ve «etkilemesi»! Devrimci bir hükûmetin halk çoğunluğunu içinde toplayan sınıfları etkiliyebilmesi için siyasî otoritenin bazan sınıf bağlarından kurtulmuş olduğu zamanlar olduğunu ve ancak o gibi zamanlarda devrimci bir hükûmet olduğunu kabul etmemiz gerekmez mi? Meselâ, Kemalizm yalnız halk kitlelerinin etkisinden çıktığı için değil, aynı zamanda halk kitlelerini etkilemesi durduğu için akamete uğramıştır demek gedekmez mi? Dino, «Bir hükûmet ...halka sıkı sıkıya bağlanmazsa, onunla birlikte eyleme geçmezse, devrimci olmak şansından yoksundur» diyor, ama neden yoksunlaştığını (cevabını yukarıda verdiği halde) bu cümlede onu katmayı unutuyor: evet, yoksun olur, fakat sadece halka sıkı sıkıya bağlanmadığından değil, buna ilâve olarak onu etkiliyemediğinden. Benim konum sınıfsız toplum olur mu, olmaz mı meselesi değildir; devrimcilik vasfının diyalektik yönüdür. Devrimcilik: adı üstünde, sınıf isteklerinin sadece otomatik, mekanik bir ifadesi değil, aynı zamanda kalitatif bir geçişi gerektirir.

Bu noktada Dino'nun ikinci önemli itirazına geçebiliriz. Burada, korkarım, çok kullandığımız «halk» sözcüğünün semantik şaşırtmacalarının etkisi üzerinde durmak gerekecek. «Sınıf» terimi belirli bir terimdir, fakat «halk» terimi karışık ve kaypak bir terimdir. O kadar ki gerek bizde, gerek başka yerlerde bu kelime önce devrimci anlamda kullanıp da sonra tutuculuk amacı için onu kendine ad edinen ideolojiler, partiler ve hükûmetler görülmüştür. Bize o kadar yakın olan misalini hatırlatmaya bile lüzum yok. Biz «halk» terimini kullanmada hâlâ bu terimin romantizmi devresinde bulunuyoruz ve bunun belli nedenleri var. Nitekim Dino, «Berkes'e göre hükûmet ne kadar sınıfların etkisi altında olursa devrim şansları o ölçüde azalır» deyiktен sonra: «sınıflar gibi belirsiz bir çoğula başvuran Berkes bundan burjuvaziyi kastediyorsa yerindedir, ama halk çoğunluğunu kastediyorsa bence aldanıyor» diyor. Bence asıl «halk çoğunluğu» terimi belirsiz bir çoğulu ifade eder.

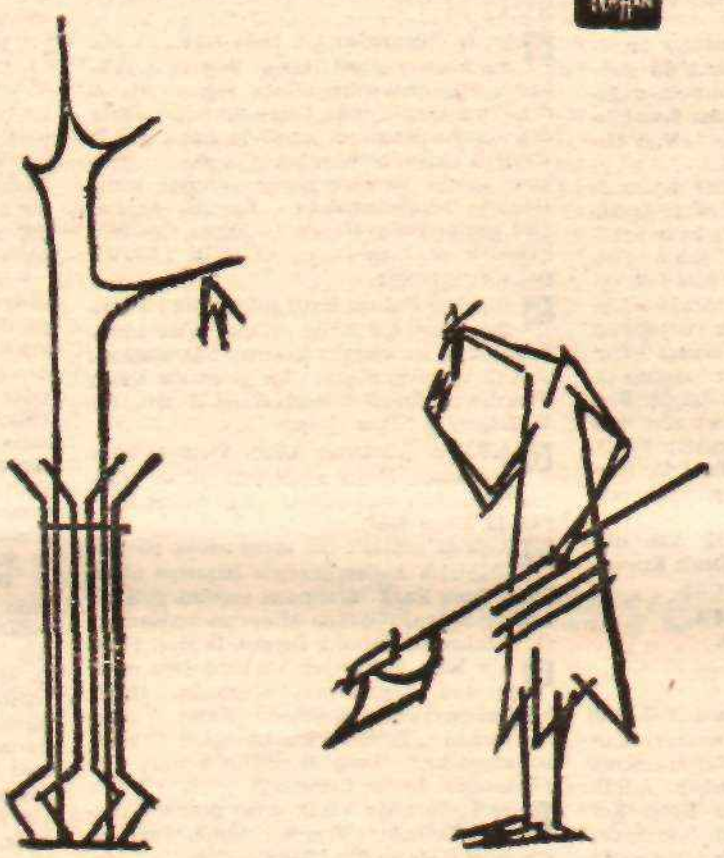

Görülüyor ki Dino burada da (gene benim kusurum yüzünden) tarih ve devrimler üzerine genel yargılar veriyorum sanısı ile bunları yazıyor. Ben bunları sosyolojik kanunlar diye söylemiyorum, bizde böyle paradokslar oluyor, diyorum. Onun için ben orada ne burjuvaziyi kasdettim, ne de etmedim. Konumuz olan dönemlerde (Tanzimat, Meşrutiyet ve Kurtuluş Savaşı dönemlerinde) Türk toplumu bir sınıf kaosu içindedir; aydın veya devrimci de bir ortaçağ düzeni yıkıntısının molozları arasında debeleniyor. Bu yıkıntıda bir yanda bir derebeyleşme oluşumu var; bir yanda bir yarısömürge burjuvazisi çabası var. Bu sonuncu kısmen derebeyleşme, kısmen köylü ve emekçi halkın sefilleşmesi, kısmen de emperyalist ekonominin sömürücülüğü altında Avrupada olduğu kadar gelişmemiş bir sınıf; sıkışınca halka yanaşıyor. Beri yanda da tarihi sınıf köklerinden kopmuş, belirli yönü olmayan bürokrat - okumuş - asker gruplarının temsil ettiği kâh reformcu, kâh devrimci özellikler gösteren, iktidara gelmeden şöyle, geldikten sonra böyle hareket etmek gibi özellikler gösteren kişiler var. «Halk» terimini benimseyip kullanıyorlar. Bu kullanışları onların terminolojisinde toplumdaki sınıf düzeni kaosunun bir yankısıdır. Bunların devrimci olması, Dino'nun «toplumu etkilemenin birinci şartı, toplumun taban sınıfları tarafından etkilenmektedir» sözünün emrettiği yöne gitmelerine bağlıdır. Ama ben, bunun «-meli, -malı» yanını, yazdığım yazı dizisinde kaç kere tekrarladımdı, nasıl oldu da Dino'nun gözünden kaçmış? Herhalde yeteri kadar belirtmemişim. Türk okumuşlarının ve ya onlardan gelen yöneticilerin o yola gitmemiş olmaları halk veya taban sınıflar ile bu yöneticiler arasındaki ilişkinin öyle pek mekanik bir ilişki olmadığını göstermiyor mu bize?

Üçüncü itiraz: Dino bunlardan sonra benim fikirlerimde «halk iradesi» ile devrimcilik arasında bir zıtlaşma olduğu kanısının bulunduğu sonucuna varıyor. Bu endişesinde ne kadar haklı olduğunu Yön'e gönderilen bir okuyucu mektubundan söz etmekle göstereceğim. Dino'ya göre ben «Halk devrimciliği değil gericiliği istiyor» anlamına anlaşılacak şeyler söylemiş oluyorum ve bunun

Amerikan propagandası ve Gerçekler

Daha önce YON'ne sözünü ettiğimiz, Amerikan Haberler Merkezinin yayınladığı, propaganda broşürüne bir kere daha değinmeden edemeyeceğiz.

Birleşik Amerika sömürgeci bir devlet olmadığını, Amerikaya emperyalist diyenlerin komünist olduğunu iddia eden bu propaganda broşürü, Amerikalıların ancak her ulusun istediği hükûmet şekliyle yönetilmesini sağlamak amacıyla yabancı ülkelere asker çıkardıklarını ileri sürüyor ve şöyle diyordu:

«Amerikalılar bu inancı, kendilerine pahalıya mal olmasına rağmen, birçok kere gerçekleştirmişlerdir. Örneğin çok sayıda Amerikalı, Filipinlerde koloniciliğin sona ermesi için, canını feda etmiştir. Amerikalılar, bugün sık sık unutulmasına rağmen, Küba'da koloniciliğin sona ermesi için hayatlarını vermişlerdir.»

Yüzyılımızın başlarında Küba'ya, Filipinlere ve başka ülkelere Amerikan emperyalizminin saldırılarının gerçek amaçlarının ne olduğunu tarih yazmıştır. Biz şimdilik Amerikalı yazar Thomas Buchanan'ın bütün dünyaca ilgi toplayan «Kennedy'i Kim Oldürdü?» adlı kitabından bu konu ile ilgili kısa bir pasajı buraya aktarmakla yetinelim:

1900 yılında ikinci defa Cumhurbaşkanlığına seçilen **«Başkan McKinley iki önemli olay gelişirken Beyaz Sarayda oturmuştur: Amerika Birleşik Devletlerinin, bütün dünya ölçüsünde iddiaları olan, bir emperyalist devlet olarak ortaya çıkışı ve Amerikan ekonomisinin büyük trüstlerin ve malî kurumların kontrolü altına geçişi. İspanya ile savaşın özlenmesi, kışkırtılması ve İspanyanın pek az mukavemetî ile, kazanılması onun zamanında oldu. Ama İspanyanın hemen hemen hiç karşı koymamasına karşılık, İspanyol boyunduruğundan kurtarıldığı ileri sürülen milletlerle Amerikalılar arasında çok kanlı savaşlar oldu. Amerikan askeri birlikleri Küba'yı, ta bu adanın ekonomisinin Amerikan kontroluna geçmesini Kübalılara kabul ettirene kadar, işgal ettiler.** (Bilindiği gibi aynı oyun daha sonra Dominikte de oynanmıştır. YON'ün notu) **Porto-Riko, Guam, Hawaii ve Filipinler gibi eski İspanyol toprakları ise düpedüz ilhak edildi.**

McKinley, davranışlarını ahlâk bakımından haklı gösterecek nedenleri bulmakta güçlük çekmezdi. İspanya ile savaşta Cumhurbaşkanı, Küba halkının millî bağımsızlık hareketinin o adadaki Amerikan yatırımları için bir tehlike teşkil ettiğini ve daha çok şeker, demir ve tütün alanlarındaki bu yatırımları korumak için Amerikanın İspanyadan izin almadan ada'ya kuvvet göndermesi gerektiğini ileri süren aşırı danışmanlarının sözünü dinlemedi. McKinley işleri bambaşka biçimde, çok daha incelikle yapardı. O, beklemeyi tercih etti, beklerken de bir Amerikan savaş gemisini Havana limanına gönderdi. Geminin aldığı emir, devrim olursa Kübadaki Amerikalıları korumaktı. Gemi, gelişinden üç hafta sonra, bir patlama sonucunda havaya uçtu ve limanda battı. Kendisinin savunma yeteneklerinden yoksun olduğunu bilen İspanya, olanca gücü ile, savaştan kaçınmak istiyordu. Ve bu patlama ile hiçbir ilişkisi olmadığını dünyaya resmen bildirdi. Aradan ilk ay geçmemişti ki McKinley, harp gemisini İspanyolların batırdığını ileri sürerek, öç almak için savaşmaya heveslî Amerikan milletini İspanyaya karşı harba sokuyordu. Tarihte hiçbir büyük devlet bu kadar ucuz bir savaş yapmamıştır. Ele geçirilen toprakların bir santimi bile düşman tarafından geri alınmadı. Amerikan ordusundan tek bir er bile esir edilmedi ve Amerikan tarafından kayıplar, hemen hemen, harp vurgunculannın orduya sattıkları bozuk konserveleri yiyip zehirlenerek ölen erlerden ibaret kaldı.

Filipinlerin ilhakı için de McKinley, Tanrının kendisine istediğinin böyle olduğunu söylediğini bildirdi. Bir papazlar toplantısında A.B.D. Cumhurbaşkanı, bu adaları ne yapmak gerektiğini Tanrıdan sorduğunu, Tanrının cevabının mucize kabilinden kendisine ulaştığını, Tanrının buralara Amerikan birliklerinin gönderilmesi gerektiğini ve bura insanlarının uygarlaştırılıp hıristiyanlaştırılmasını istediğini, çünkü bu esmer renkli yaratıkların da bizim gibi insan olduklarını ve İsa'nın onlar için de çarmıha gerildiğini bildirdiğini, hiç gülmeden, ilân etti. Tanrıdan McKinley'e bu haber gelince Cumhurbaşkanı papazlara anlattığı biçimde, hükûmetin resmî haritacısını çağırmış ve kendisine, bundan böyle, basacağı bütün haritalarda Filipinleri Amerikan toprağı olarak işaretlemeyi emretmiş. Ama bu adaların zaptedilmesi Cumhurbaşkanının umduğu kadar kolay olmadı. Yalnız Filipinlerde, bağımsızlıkları uğruna A.B.D. e karşı savaşan yerlilerin şehit sayısı altıyüz bin olarak tahmin edilmektedir. Amerikan ordusunun ölü olarak kayıpları 4 bin 3 yüzdür. Amerikadaki emperyalizm düşmanları, memleketlerinin Filipinler halkına ne gibi haklar tanımayı tasarladığını sordukları zaman, McKinley'in cevabı şu oldu: «Kurtarılanların kurtarıcılarına ateş açtıkları bir sırada, kurtarılanların hürriyet ve hükûmet sorunları gibi önemli konuları konuşmak uygun düşmez.»

İşte Johnson'un seleflerinden biri, böyle konuşuyordu.

Bir de insanın aklına bir başka Amerikalının, Deniz Piyadeleri Generali C. Wright Mills'in sözleri geliyor. Bu Amerikan generali 33 yıl süren askerlik hayatında zorbalıkla dünyanın çeşitli ülkelerini nasıl Amerikan trösteri için elverişli gelir kaynakları haline getirdiğini uzun uzadıya anlattıktan sonra şöyle diyor: **«Alkapone sadece birkaç şehri haraca kesebilmişti. Biz Amerikan deniz piyadeleri ise üç kıt'ada işimizi yürütüyorduk!»**

Söz konusu propaganda broşürünü kaleme alanlar şunu bilsinler ki, Türkiyede aldatılabilecek safdillerin sayısı sandıklarından çok daha azdır. Biz Türkler, hurdumuzun emperyalistlerle değil, millî bağımsızlık savaşı içindeki ülkelerle kader birliği halinde olduğunu iyice kavramak üzereyiz. Amerikan propaganda broşürlerini gerektiği gibi yorumlamakta kusur etmeyeceğiz.

la aydının kafasındaki halka karşı küskünlükten doğma yanlış bir genel düşünüşü ifade etmiş oluyorum. Ben yazdıklarımdan nasıl böyle bir anlam çıkarılabileceğine şaşıp dururken, Yön'ün 111 inci sayısında Çarşamba'nın Eğercili köyünden mektup yazan Bay Temel Bayraktar'ın *hakikaten* böyle anladığını görünce Dino'nun endişesine hak verdim. Sayın Bayraktar, *Dino'dan yana değil, benden* yana olduğunu yazıyor, ama ne yazık ki ben kendisinden yana değilim. Ben yazımda onun dediği gibi «halka dayanmadan da olsa toplumsal dönüşümcülük» ilkesi diye bir ilke ileri sürmüş değilim, öyle bir ilkenin gerektirdiği bir fikre de asla katılmıyorum. Yalnız sayın Bayraktar'ın bana bir iyiliği oldu: benim anomalisini göstermeğe çalıştığım okumuşun çok tipik bir örneğini vermiş *oldu. Böylece benim ne demek* istediğimi, Dino'nun itiraz veya endişesine karşı daha iyi anlatabilirim. Bu çok ilginç mektup, birçok okumuşların o tesbit etmeğe çalıştığım anomali ve paradokslu durumunu ne kadar iyi gösteri: Benim konum bunun böyle olmakta olduğunu göstermekti, fakat ben «bu doğrudur, böyle olmalıdır» demedim. Öyle olduğu halde, aydın hâlâ onu benim demek istediğim anlamda değil, kendi kafa yapısına uyacak, hattâ onu tekit edecek anlamda anlamış.

Bu araya şu noktayı katmak isterim: halkın iradesini serbestçe göstereceği şartlar olmadığından halkın davranışına bakarak onun gericilikten yana gibi gözükmesine küsmemek gerek. Bu çok doğru, ancak halkın iradesini serbestçe *göstereceği şartlar zenbille gök*ten inmez. Ve asıl mesele, asıl dâva da budur, okumuşun bu şartların yaratılmasındaki rolü meselesidir. Bakın sayın Bayraktar ne kadar bunalmış ve umutsuzlaşmış, yüzyıl beklemeliyiz, diyor. O kurumuzun anladığı anlamda yani halkın «değer yargıları» dediği şeyi «akılcılık» vaaz ve nasihatları ile veya onlara karşıt zor kullanma yolları ile yoketme anlamında yüzyıl değil, dört yüzyıl uğraşsa gene de muvaffak olamıyacaktır. Ayrıca, Imam-Hatip okulunun halkı etkilediği halde kendisinin etkiliyememesinin nedenlerini anlamak zorundadır ve bunda kabahati halkın «kafa» sındaki «değer yargıları» na yüklemekle kendini haklı çıkaramaz. Mesele, halkın «kafa» sındaki «değer yargıları» ile aydının «kafa» sındaki «değer yargıları» çatışması şeklinde anlaşıldıkça aydın hep sayın Bayraktar'ın o kadar yürekten yakındığı olumsuz sonuca ve umutsuzluğa varacaktır. Onun her şeyden önce, Yaban romanı kahramanının rolünden çıkması gerektir. Topluma, Imam-Hatip okulludan daha lüzumlu olduğunu eylem ile,(iş ile isbat etmesi gerektir; bunu da örgütsüz, tekbaşına, sadece soyut akılcılığa tapan *bir aydın kişi sıfatıyla yapamaz*, çünkü böyle bir kişi toplumda bir anomalidir.

Burada belki yeri yok ama, bir noktayı da kaydetmek isterim: halk iradesinin kendini ağasız, jandarmasız serbestçe ifade etmesi şartı kendiliğinden gerçekleşse bile korkarım ki yeterli değildir; *devrimci bir kadronun* ondan etkilenmesi gibi sadece pasif olmayan, aynı zamanda aktif de olacak olan *bir rolü olması gerektir*, sanırım.

En sona bıraktığım ve Dino'nun eleştirmesinin asıl konusu olmayan nokta Gandi ile ilgili olanıdır. Hele bu noktada kendimi ona büs*bütün yanlış anlatmışım. Kısaca* açıklıyayım: ne Gandi'yi Türk aydınına, Atatürk'e üstün bir örnek *olarak gösterdim, ne de Hint* kurtuluşunu sadece o gerçekleştirdi, dedim. Ancak ileri aydının geçmişte bir yıldız gibi akıp geçen bir Atatürk mucizesine bel bağlıyarak bir Mesihbeklerliğe (Messianism'e) belbağlamasını öğütliyecek günlerde değiliz. Türk aydını, Atatürk'süz olduğu zamanların kendine yüklettiği ödevi daha başka ne gibi yollarla başarabileceğini enikonu düşünmesi gerektiğini hatırlatmak için o misali verdim.

Grevlerin durdurulması

Ataş Rafinerisi işçileri Sendikası tarafından verilen grev kararı, *hükümetçe durduruldu. İkinci de*ğadır ki hükümet, Mersin Rafinerisinde grevi durdurma kararı a*lıyor. Birincisinde olduğu gibi* ikincisinde de, hükümetlerin grevi durdurmak için dayandıkları gerekçe «milli güvenlik» düşüncesidir.

Gerçekten milli güvenliğin gerektirdiği hallerde hükümetlerin grevleri durdurabilmek yetkisinin ve bu yetkiyi kullanıp kullanmamanın takdirinin de hükümete ait olmasına esas bakımından kimse itiraz edemez. Bununla beraber, ilk Ataş grevinde, sonra demir*yolları grevinde olduğu gibi*, bu sonuncu grevde de hükümetin gerekçe olarak «milli güvenliği» ileri sürmesi, hükümetlerin kanunla kendilerine tanınmış olan yetkiyi yerinde kullanmadıklarını göstermektedir. Amerika Birleşik Devletlerinden Yunanistana Hollandadan Aden'e kadar dünyanın birçok yerlerinde demiryollarında, rafinelerde daima grevlere rastlanmaktadır. Bu grevler aylarca sürdüğü ve hayatı tama*men felce uğrattığı halde milli* güvenlik düşüncesi ile grevlerin durdurulduğu ender rastlanan bir olaydır. Üstelik grevler yüzünden bu ülkelerden hiçbirinin «milli güvenliği» de tehlikeye girmiş değildir.

Denebilir ki, Türkiye için bir Kıbrıs meselesi vardır, ve bu mesele «milli güvenlik»le ilgilidir. Aslına bakarsanız Kıbrıs meselesi yalnız bizim için değil, Yunanistan için de vardır. Fakat Yuna*nistan bu gerekçe ile grevleri* durdurma yoluna gitmemektedir. Kaldı ki, Kıbrıs dolayısile Türkiye herhangi bir harekete geçtiği takdirde Türk işçisinin greve der hal son vererek işleri başına döneceklerini memleketi yönetenlerin herkesten iyi bilmeleri gerekir.

Grevleri durdurmak için hükümetlerin sık sık «milli güvenlik» gerekçesine dayanmalarının asıl zararı, memleketin milli güvenliğinin her grev hareketinde kolayca tehlikeye girebilecek nitelikte olduğu hususunda yaratabi*leceği şüphedir. Yukarıda belirt*tiğimiz gibi diğer memleketlerin milli güvenlikleri herhangi bir grev sebebi ile tehlikeye girmemişken Türkiyenin milli güvenliğinin tehlikeye gireceğinin hükümetlerce kabulü bu bakımdan son derece tehlikelidir. Genel olarak grevlerin milli güvenliği sarsacak hale gelebilmesi için, bunların uygulanması ve uzun süre devam etmesi şarttır. Ancak bundan sonradır ki grevlerin *milli güvenliği sarsabileceği ileri* sürülebilir. Daha grevler başlamadan ve bunların ne kadar süreceği ve doğuracağı sonuçlar belli olmadan milli güvenlik gerekçesi ile durdurulmaları işçilerin sosyal ve ekonomik haklarını engellemekten başka bir işe yaramamaktadır. Belki işçilerin greve başlamalarından kısa bir süre sonra, hattâ sadece grev tehdidi sonunda tarafların bir anlaşmaya varmaları mümkün ola*bilir. Bunu grev başlamadan kes*tirmeğe imkân yoktur. Böylece grev kısa bir süre sonra sona ererek ulusal ekonomiye ve milli güvenliğe hiçbir zarar vermeden işçiler isteklerini işverenlere kabul ettirmiş olabilirler.

Bütün bu sebepler yüzünden 275 sayılı kanunla hükûmete grevleri durdurma yetkisinin verilmiş olması, işçi hareketine fayda değil zarar getirmektedir. Vâkıa hükûmetin bu yetkisi bir süre ile *sınırlandırılmış ve bu yetkiye* karşı ilgili sendikanın kanun yoluna başvurması hakkı tanınmıştır. Fakat, grevin etkisi işverenin greve karşı tedbirler almasına imkân vermeyecek bir süre içinde başlamasıyla mümkündür. 275 sayılı kanun greve karşı tedbir alabilmeleri için işverenlere esasen uzunca bir süre sağlamış bulunmaktadır. Bu sürenin bir de hükûmetler tarafından uzatılması grevin etkilerini tamamen hiçe indirmektedir Bu süre içinde işve*renler stoklarını arttırmakta, mal*larının büyük bir kısmını başkalarına devrederek bunların grev sırasında sürümünü garanti altına almaktadırlar. Böylece grev, işverenlere karşı ekonomik bir baskı aracı olmaktan çıkmaktadır.

Şimdi Ataş İşçileri Sendikası hükûmetin grevi durdurma kararına karşı Danıştaya başvurmuş bulunmaktadır.

Hükûmetin grevleri durdurması karşısında işçi teşekküllerinin tepkileri farklı olmaktadır. Ataş İşçileri Sendikasının bundan önceki grevinde bu sendikanın Türk-İş'e üye olmaması yüzünden gerek Türk-İş, gerekse Ataş İşçilerini kendi bünyesine alamamış olan Petrol-İş Sendikası hükûmetin *grevi durdurma kararı karşısında* hiçbir tepki göstermemişlerdir Aksine Petrol-İş Sendikası aynı işkolundaki Ataş İşçileri Sendikasını kendisine rakip görerek grevin kanunsuz olduğu yolunda hükûmete telgraf çektiği, sonradan Petrol-İş Batmanda greve gitmek istediği zaman da diğer sendikanın aynı yola saptığı bilinmektedir. Bugün her iki sendika yine aynı durumlarla karşı karşıyadırlar. Yani Ataş İşçileri Sendikasının grevi Hükûmet kararı ile durdurulduğu bir sırada, Petrol-İş Sendikası, Türkiye Petrolleri A.O na karşı grev kararı almağa hazırlanmaktadır. Tabiatile, şu sırada Petrol-İş Sendikasının alacağı grev kararı da aynı âkıbete uğra*yacak, yani Hükûmet tarafından* durdurulacaktır. Bu durum, sendikalar arasındaki rekabete rağmen amaçların ve mücadele yollarının aynı olduğunu göstermektedir. Buna rağmen bazı sendikacılar bu gerçekleri bir yana bırakarak sendikaların başında kalabilmek için işçi hareketinin birliğini bozmakta bir sakınca görmemektedirler.

Bu sendikacılar kendi mevkilerini koruyabilmek için rakip sendikalara karşı gerektiğinde işverenlerle gerektiğinde hükûmetlerle işbirliği yapmakta hiçbir sakınca görmemektedirler.

Bu tutum, sendikaları gittikçe parçalamakta ve işçilerin örgütlenmesi bir türlü gerçekleşememektedir.

SENDİKALAR ve MİLLİLEŞTİRME

Son zamanlara kadar Türkiyede ileri bir sendikacılık anlayışı bulunduğunu söylemek mümkün değildi. Gerçekten sendikaların çoğu dün olduğu gibi bugün de işçilerle işverenler ya da devlet arasında aracı bir kadronun elinde bulunmaktadır. Bunlar sendikaları, işçilerden aldıkları ücret karşılığında, işçilere ücret zammı sağlamağa çalışan «teknik bir büro» olarak görmektedirler.

İşçilerin içinde bulundukları yaşama ve çalışma şartlarının memleketinin tüm şartlarından ileri gelip gelmediğini, işçi sınıfının kurtuluş yollarının neler olduğunu ve metodlarını, kapitalizmin geçmişteki ve bugünkü durumunu ve buna benzer birçok sosyal ve ekonomik meseleleri ne düşünmektedirler, ne de bu sorulara cevap verebilecek kudrettedirler.

Türkiyede çalışan işçilerin ve sendikaların çoğunluğunu temsil eden Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu bile işçi meselelerinin diğer sosyal ve ekonomik meselelerle ilişkileri üzerinde gerektiği gibi durmuş ve bunlara bulunacak çözüm yollarının işçi meselelerini de çözece*ğini dikkatle düşünmüş değildir.*

Sebepler ne olursa olsun, bu tutum, işçi meselelerinin çözülmesi yolunda faydalı olmak niteliğini yavaş yavaş kaybetmeğe başlamıştır.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna ve ona bağlı sendikalara karşı işçiler arasında başlayan «başkaldırma» hareketlerinin sebebini bu noktada aramak gerektir. Gerçekten Türk—İş, bazı yöneticilerinin özel olarak görüşlerini belirtmiş olmalarına rağmen bir işçi örgütü olarak ulusal meselelerde belirli görüşlere sahip olmadığı gibi, tesbit ve ilân ettiği görüşlerinin de gerçekleşmesi için tam bir mücadeleye girişmiş değildir

Aynı fenkidi Türk—İş'e bağlı sendikaların bir çoğu için yapmak mümkündür. Bugün herkesçe anlaşılmıştır ki, İşçinin kalkınması ancak memleketin kalkınması ile mümkündür. Bu da Türkiyenin ekonomik bağımsızlığa kavuşması ile mümkündür. Başka ülkelerin hele geri kalmış ülkelerin işçi sınıfı, memleketlerinin politik ve ekonomik bağımsızlığı için mücadele ederken, bizde sendikalar bu mücadeleye gerektiği ölçüde katılmamakta, hattâ kendilerini bu mücadelenin dışında saymaktadırlar. Tecrübeler göstermiştir ki, ulusal bağımsızlık ekonomik ve politik *kurtuluş mücadelelerine katılmayan bir işçi sı*nıfını bu mücadeleler sonunda elde edilen sonuçlardan tam olarak payını alamamakta ve söz sahibi olamamaktadır. Başka bir deyişle bu çeşit bir hareketsizlik içinde bulunan bir işçi sınıfı sosyal mücadelelerin öncülüğü vasfını kaybetmektedir

Sosyal adalet, toplu sözleşme ve grev hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşleri gibi politik hak *ve hürriyetler uğruna Türkiyede sendikaların* geçmişte yürüttükleri mücadele pek parlak olmamıştır. Memleketin ileri kuvvetleri bu hakların Anayasaya alınmasında mücadele etmemiş olsalardı, belki bugün sendikalar toplu sözleşme ve grev hakkından yoksun bulunacaklardı. Nitekim, zamanın hükümetlerine grev hakkı istemedikleri yolunda telgraf çeken sendikacıların bile çıktığı unutulmuş değildir

Bu duruma göre, işçi sendikalarının ve sendika yöneticilerinin sosyal meseleler karşısında daha etraflı ve sistemli bir mücadeleye girişmelerinin zorunluluğu kendiliğinden anlaşılmakta*dır.*

Buna rağmen sendikalar, kendilerini bu sosyal mücadelenin dışına atmak isteyenlerin telkinlerine, onlara toplum içindeki gerçek yerlerini göstermeğe çalışanların tavsiyelerinden daha çok itibar etmektedirler.

Bugün sendika yöneticilerinin çoğu sendikaların ancak kapitalizmle var olabileceğini sanmakta ve bu sebeple kapitalist olmayan bir kalkınma *yolu için mücadele etmemektedirler. Hattâ kapi*talist olmayan bir düzenin herşeyden önce sendikaları ortadan kaldıracağını ya da sendikaların rolünün hiçe ineceğini ileri sürenler bile vardır

Bu gidiş, işçiler arasında ve sendika yöneticilerinin bir kısmında hoşnutsuzluk yaratmağa başlamıştır. Milli Sendika olarak tanınan güçlü sendikalardan ayrılan işçilerin sayısı gittikçe çoğalmaktadır Örneğin bir zamanlar memleketimizin bütün petrol işçilerini bünyesinde toplamış olan Türkiye Petrol Kimya ve Atom İşçileri sendikasının atom işçisi bir tek üyesi kalmamış, Ko*caeli bölgesi petrol endüstrisinde çalışan işçile*rin çoğu bu sendikadan ayrılmış ve son olarak Batman'da 2 bine yakın petrol işçisi bu sendikanın üyeliğinden çekilmişlerdir. Örgütlenmedeki bu parçalanmaların kabahatini sendika yöneticileri kendilerinde ve yanlış tutumlarında arayacak yerde, tutumlarının günahını başka sebeplere bağlamayı daha kolay bir çözüm şekli olarak görmektedirler.

*Şimdi petrol işçileri yurdun çeşitli bölgele*rinde ayrı ayrı sendikalar halinde yeniden örgütlenmekte ve bir federasyon etrafında toplanmış bulunmaktadırlar. Bu sendikaların ve onların kurdukları federasyonun bugün için kuvvetli birer işçi örgütü oldukları söylenemez. Bunlar yeni olduklarından mali yönden zayıftırlar.. Fakat buna karşılık bu yeni sendikaların ve federasyonun «fikir» ve mücadele ruhu bakımından «kuvvetli» olduklarını söylemek mümkündür.

Nitekim bir yandan Türkiye Petrol İşçileri Sendikaları Federasyonu ve Türk—İş dışındaki bazı sendikaların kurdukları Dayanışma Konseyi, petrollerimizin millileştirilmesi yolunda bir kampanya açmış, böylece ulusal ve ekonomik meselelerde öncülüğü ele almış bulunmaktadır.

Bugün Türkiye ekonomik bağımsızlık ve ulusal kurtuluş savaşı içindedir. Bu savaşı kazanmadan ne işçinin, ne köylünün, ne de esnaf, memur ve halkın yaşama ve çalışma şartlarını düzeltmek mümkündür. Bu savaşta en çok ezilenlerin, yani çalışanların en başta olması gerekmekte*dir. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu* kendisine karşı kurulan İşçi sendikaları Dayanışma Konseyinden daha güçlü olduğu gibi, Türk—İş'e *bağlı sendikalar da tek tek güçlü örgütlerdir.* Üye bakımından da Türk—İş ve ona bağlı sendikalar elbette Türk İşçisinin çoğunluğunu temsil etmektedirler.. Bu duruma göre, sosyal mücadelenin bayraktarlığını Türk—İş ve ona bağlı sendikaların yapmasından daha tabii bir şey düşünülemez. Fakat olaylar maalesef bunun aksini göstermektedir. Petrolün millileştirilmesi bugün Türkiyenin ekonomik ve politik bağımsızlığa kavuşması için 1 numaralı problemi haline gelmiş*tir. Millileştirme savaşının kazanılmasında* en büyük rol, elbette petrol endüstrisinde söz sahibi olması gereken ve milli sendika olan Petrol — *İş'e ve onun bağlı bulunduğu Türk—İş'e düş*mektedir.

Hal böyle iken, bu mücadeleye Türkiye Petrol İşçileri sendikaları Federasyonu ve Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi son bir bildiri ile katılmış, böylece kendilerine büyük bir *itibar sağlamışlardır.*

Türk—İş ve ona bağlı sendikalar için Türk işçi sınıfının bütünlüğünü kurtarmak ve sosyal mücadelelerde işçi sınıfının öncülüğünü sağlamak imkânları tamamen ortadan kalkmış değildir. Nitekim Türk—İş idare heyetinde görevli bazı sendikacılar Türk—İş idare heyetinin toplanmasını sağlamışlardır. Bu toplantının ağırlık merkezi herhalde Türk—İş'in çeşitli sosyal mese*leler karşısındaki tutumunun tesbiti olacaktır.*

Öyle umulur ki, Türk—İş ve ona bağlı sendikalar daha vakit varken gerekli tedbirleri alarak işçi sınıfın istek ve emellerine daha uygun bir politikayı tesbit etmeyi ve işçi sınıfını sosyal mücadelelerin öncülüğüne geçirmeyi başaracaklardır.

Adil Aşçıoğlu

TÜRK EGİTİMİNDE DIŞ ETKİLER: II

Amerika'nın millî eğitimimize indirdiği darbe

M. Şükrü Koç

İlköğretim sistemi İngiliz, Avustur. ya, Fransız, karışımından meydana gelmiş bir uygulama içindeydi. Fakat Orta Avrupa fikri ve uygulamasına taraftar olanlar idare kadrolarındaydı. Viyana ve Berlinde eğitim görüp dönenler. Dewey'. nin deyimiyle kurmaylar işbaşında bulunuyordu. Ortaöğretim ise Galatasaray modeline göre geliştirilecek bir Fransız modası içindeydi. Teknikçiler Belçika - Alman eğitim görüşlerine sahip kimselerin elinde bulunuyordu. Yücel, bütün gö. rüşleri bir kenara bırakarak, bir yeni eğitim çalışmasına girmek istiyordu. Hazır. lattığı «Türkiye'de Tahsilin Bugünkü Durumu ve Ana Meseleleri Hakkında Rapor» da belli başlı konular toparlanmış ve kamu oyuna sunulmuştu. Tarihsel önemi bakımından, 1939 başında Türkiyenin meselelerinin neler olduğu ve nasıl çözüm yolları teklif edildiğini gösteren bu rapor üzerinde biraz durmek gerekiyor:

ILKOGRETIM

Eğitimimizin ve kültürel, sosyal, ekonomik kalkınmamızın en başta gelen meselesi ilköğretimi halka götürmektir. 40 bin köyden 32 bininin nüfusu 400 den azdır. Bütün köylerde 4500 okul ve 7000 öğ.retmen vardır. Köy çocuğunun % 25 kadarı okutulabilmektedir. Şehirlerde ise bu oran % 81 dir. Bu itibarla, ilköğretimi köye yöneltecek tedbirler alınmalıdır. Bunun için de ilköğretim politikası şu şekilde teklif. ediliyordu: «Cumhuriyet, eğitim yönünden henüz yeteri kadar başarılı ve verimli sonuçlar alamamıştır. Yeni ve hızlı atılışlara ihtiyaç vardır.

Köye yönelecek ilköğretim sadece okuma yazma ve hesap öğretimine dayanmamalı, aynı zamanda, köylüye devrimleri tanıtmalı, teknik bilgi ve hüner götürmeli, özellikle istihsal artırıcı öğretim metotları uygulanmalı, makine kullanma alışkanlığını herkese öğretebilmeli, askere giden genç köylülerin işlerini kolaylaştırmalıdır. Bu iş ise, köyden seçilmiş köy şart ve ihtiyaçları içinde yetiştirilmiş ekonomik ve sosyal kalkınmaya dair bilgi ve hünerleri olan yeni tip eğitimcilerin hazırlanmasıyle olur.» Bunun dışında yeni bakanın başlıca dertlerinden birisi teknik öğrenimi yaygınlaştırmaktı.

TEKNIK OGRETIM

Ekonmik kalkınmanın ikinci kademesi, hızlı ve yaygın bir teknik öğretim düzeni kurmaktır. Memleketin sanayileşmeye başlaması (yıllık sanayi planları devresi içinde ydik) ordunun motorize olması makinenin gündelik hayata daha çok sayıda ve ölçüde girmesi bunu zorunlu kılıyordu. Öte yandan, Yeni devletin ilk yıllarında, kamu hizmetlerini yürütecek memurları yetiştirmek politikası gereği olarak, lise ve ortaokullara verilen ağırlık ihtiyaçların karşılanması sebebiyle kendiliğinden kalkmak durumundaydı. Artık dairelere memur yetiştiren okullar yerine sanayi ihtiyaçları için insan yetiştiren okullara dönmek şartı. Bunun için Ankara'da bir Teknik Üniversite, buna bağlı teknikumlar kurulması teklif ediliyordu.

ORTA OGRETIM

Orta öğretimde uygulanan sistem, kalem efendisi kravatlı personel yetiştirme esasına dayanıyordu. Bunun yerine, her biri başlıbaşına bir eğitim kademesi olacak ilk ve ortaöğretimi yeniden ayarlamak isteniyordu. Meselâ ilköğretim 5 yıllık ilkokulla 3 yıllık ortaokulu içine alan bir bütün olmalı, mesleki yöneltmelere ve akademik kabiliyetlerin gelişmesine imkân veren bir program uygulanmalıydı. (Bugün kuzey Avrupa'da ve Anglosaksinlardaki Comprehensive okul) Lise, Üniversiteye öğrenci hazırlıyan genel kültür veren standard bilginin ölçüsü olacak bir okul olmalıydı. Bunu yapmak için liselerle Üniversiteler arasında işbirliği kurulmalıydı. Köy kaynağından gelen zeki fakir çocukları yüksek öğrenime kavuşturmak için devlet parasız yatılı burslarını genişletmekle birlikte köy okullarının ilk 3 yıllık kısmında parlak sonuç gösteren çocukları lisede yatılı okutarak üniversiteye sevketmek tedbirleri düşünülüyordu.

YUKSEK OGRENIM

Türk devrimlerinin felsefesini yapacak, milletlerarası münasebetlerimizi düzenliyecek yüksek teknik ve idare personeli ihtiyacını karşılayacak kadrolar üniversite ve yüksek okullarda hazırlanacaktı. Bunun için de Üniversite eğitimini halklaştırmak Ankara'da ve Doğuda birer üniversite açmak ilk hedefler arasına alınmalıydı

TAKLITÇILIĞIN ZARARLARI

1939 Eğitim Şûrasından geçen bu telkinler, aynı anlayış ve görüş birliği içinde uygulamaya sokulamadı. Bunda çeşitli sebeplerin yanı sıra, yabancı uzmanlardan çok dışarıda eğitim görüp idare kadrolarında bulunan yerli uzmanların saplantılarının büyük etkisi olmuştur. Örneğin, teknik öğrenim için bütün yabancı uzmanlar ve Rusyava giden Türk hevetinin tavsiyesine, Şûranın telkinlerine rağmen, Türkivenin ihtiyacı olan tipte okullar sistemine gidilemedi. Bunun yerine, Almanya'da veya Belçika'da Technisce Hochscule tipindeki okullarda okumuş Türk eğitimciler, okudukları okulları model kabul ettirdiler. Bu tip okulların büyük zaafı, alt kademede teorinin üst kademede de iş eğitimi uygulamalarının eksikliği idi. Ayrıca bu okulların endüstride son derece ilerlemiş, modern teknik iş bölümüne göre imalâta yönelmiş ülkelerin ihtiyaçlarına uygun olarak kurulmuş, ya da yönetilmiş oldukları dikkate alınmadı. Sanat enstitüleri ve teknik okullarımız bu etkiyle kurulduğu için, bugünkü çıkmazlar içine saplanmış bulunmaktayız. Piyasa ve ülke ihtiyaçlarına uygun nitelik ve sayıda personel yetiştirmeyi planlayamayışımızdan ötürü, sanat okulları mezunları iş bulamaz, endüstrimiz de ihtiyacını içerden karşılayamaz duruma düşmüştür. Kademeler arasında geçişler de tanınmadığı için, teknik eğitim itibarsız bir hâle gelmiştir. SSCB'ne giden heyetin teklif ettiği teknikumlar kurulsaydı, bir fabrikava işçi olarak girebilen bir genç, teknikum etiğimini yürüterek o fabrikanın müdürlüğü için kapıyı açan mühendisliğe kadar yükselen bir eğitim görebilecekti. Öte yandan eğitim gören kimse, istihsalin de içinde yetiseceğinden pivasada kolaylıkla iş bulacak, hem teoride, hem de pratikte kuvvetli bir teknik adam olarak hayata atılacaktı. Yücel'in âdeta muhtariyet tanıdığı R. Uzel'in teknik öğretim anlayışının kişiselliği ve Avrupasantrik oluşu, hatalı bir yol seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

ORTAÖĞRETIM

1939 dan sonra 10 yıl süreyle orta öğretimde yaygınlaşma yerine seviyelendirme çabası hâkim oldu. Fakat Şûranın kararlaştırdığı 8 yıllık ilköğretime dayalı lise yerine, 5 - 3 - 3 sistemi uygulandı. Bunun sonucu olarak, orta öğretimde halkçılık ilkesi uyutuldu. Nitekim 1950 den sonra, çok sayıda ortaokul ve lise açılmış olmasına rağmen, bugün, Türkiye nüfusunun sadece %30'unun çocukları ortaöğrenim nimetinden faydalanabilmektedir.

Bu sonuçta, Fransa'da eğitim görmüş ortaöğretimcilerin, idare kadrolarında kendi kişisel görüşlerini uygulama imkânı bulmuş olmasının payı çoktur. Yücel ortaöğretimi de yarı muhtar bir durumda H. Ardıç ekibine teslim etmişti.

MILLÎ DENEME: KÖY ENSTITÜLERI

Denilebilir ki 1939 Şûrasınca alınan kararlardan yalnız köy eğitimi ve ilköğretimle ilgili olanlar ciddî şekilde uygulama imkânı buldu. Bunda ilköğretim dairesini yürüten Tonguç'un kişisel görüşleri rol oynamakla birlikte, (Tonguç hiç bir yabancı eğitim ekolünün etkisinde değildi) Devlet Başkanı ile Eğitim Bakanının bu alana özel önem vermelerinin payı da büyüktür. Köy eğitmen kurslarını, köy öğretmen okulları ve enstitüleri, onları yüksek köy enstitüsü takip ediyordu. Hepsi de köy eğitimini bir bütün içinde ve aynı hareket noktasından ele alıyordu: Yaygınlıkta hız ve iş içinde eğitim yaparak ekonomik kalkınmaya etkili okul sistemi kurmak.

YÜKSEK ÖĞRENIM

İsviçreli Malche'nin reorganize ettiği, bir aralık Alman asıllı kürsü profesörlerinin âdeta yeniden kurduğu üniversitemiz, Alman geleneğine uygun olarak içe dönük ve bilimsel araştırma ilkesine ağırlık veren bir yola girdi. Halkla yakından ilgi kuran, üniversiteyi halka, halkı üniversiteye götüren Anglosakson geleneğinin aksine, bizim üniversitelerimiz fildişi kulelerine çekilmekte gecikmediler.

1950'ye kadar Türk eğitimi yabancılardan fikir, personel, malzeme yardımı almalarına rağmen, kendi yağı ile kavrulmayı ve millî haysiyetini korumayı özellikle göz önünde tutuyordu. İlköğrenimde başarılı millî ve hattâ milletlerarası eğitsel değerde sonuçlar ortaya konmuştur.

1950 DEN SONRA: SAM AMCA EĞITIYOR

1950 - 1960 arası eğitim sistemimiz üzerinde konuşurken, bu aradaki Türk iç ve dış politikasıyla, ekonomik ve sosyal ilişkilerin yönü ve karakterini hatırdan çıkarmamak gerektir. Bu devrenin belli başlı tipik sorumlusu Tevfik İleri'dir. Ancak, meslek dışından gelen bir kişi olarak, kendisinin eğitimin sistem ve muhtevası üzerinde başlangıçta bulunmayan fikirlerini, müsteşarından edindiğini belirtmek gerekir. Yeni iktidarın dış politikası Amerikaya sımsıkı bağlıydı. Her şey bu bağlılığa göre düzenlenecekti. Nitekim öyle de oldu. Reşat Tardu'nun telkinleriyle Amerikan eğitimiyle ilk ilişkiler kurulmaya başlandı. Bunun için de vaktiyle Amerikada öğrenim yapmış Türk öğretmenlerine Bakanlıkta önemli idare görevleri verildi. Bu öğretmenler 1940'dan önce Amerikada öğrenim yaptıkları hâlde, fazla itibar görmemiş, daha ziyade öğretim islerinde istihdam edilmişlerdi. Bu bakımdan kırgın ve küskündüler bakanlığa. Eğitim sisteminin «Amerikanlaştırılması» hareketi baslavınca bunlar birdenbire itibar kazandılar. Kendi gördüklerinin en iyi, kendi bildiklerinin en doğru olduğu zehabında bulunan bu kadro, Amerikanın Türkiyede bulunan misyonlarıyla da temas ve dostluk içinde bulunuyordu.

İlk olarak, Türk eğitiminin en önemli konuları sayılan ilköğretim, köy eğitimi ve halkeğitimi alanlarında Amerikalı uzmanlar getirtilerek, onların liderliğinde kendilerinin de katılacağı bir survey (tarama) yaptırılmasına gidildi. Bu arada, kendi alanlarında gercekten isim sahibi, değerli birkaç Amerikalı uzman Türkiyeye dâvet edildi. Bunlardan köy eğitimi uzmanı, Florida Üniversitesinden Kate Wafford, Boston'dan William Kvaraceus ve Dickerman gibi psikoloji ve halk eğitim otoritelerinin adı sayılabilir. Bu uzmanlar, Türkivede uzun süre gezi yaparak, eğitim sistemimizin belli yönlerini anlamava çalışmışlar, ayrıntılarından sonra da raporlar vererek tavsiyelerde bulunmuslardır. Bâzıları da eğitim kurumlarımızda bir süre ders ve seminerler yapmıslardır. Ayrıca Vafford, giderken, kendisiyle birlikte 25 kadar Türk öğretmenini de beraberinde götürerek, bakanlıktaki kadronun sayıca artısına yardım edecek bir sosyo - politik harekete yardım etmistir. Genel olarak ilköğretim ve köy eğitimi ile halkeğitimi üzerinde inceleme yapan bu uzmanlar, Türkivede konuların en ivi çözüm şekillerini bulduğunu, Köy Enstitüleri ve Halkevleri gibi kurumların diğer az gelişmiş ülkeler için de cok faydalı örnekler olabileceğini belirterek ayrılmışlardır.

İlk 5 yıllık devrede yeni iktidarın eğitim sorumluları, Birleşmiş Milletler, Unesco, Unicef, Care, Ford, Fulbright gibi çeşitli kurumlardan ve daima Amerikan tarafı ağır basan çeşitli konularda uzman getirtmeye devam etmiştir. Buna paralel olarak, ilk ve ortaöğretimde önemli etkileri bulunan eğitim enstitülerine ilgi gösteren Amerikalıları öğretim görevlisi olarak istihdam etmişlerdir.

AMERIKANLAŞTIRMA ÇABALARI

1956 dan sonra, Marşal Planının devamı olan ICA ve sonra da AID teşkilâtları Türkiyeye verleşince, her teknik, ekonomik, mali, endüstriyel proje ile birlikte bir eğitim projesini de şart koşmuşlardır. Bu yolla, memleket içinde, yardım misyonlarına yardımcı yerli personel yetiştirme ve istihdam düşünüldüğü gibi, doğrudan doğruya siyasî propaganda merkezlerinin meşrulaştırılması da öngörülmüştür.

Türk millî eğitiminde 1956'dan sonra, işlere doğrudan doğruya müdahale etmeye başlayan AID Eğitim misyonunun kuruluşu önemli bir dönüm noktasıdır. Hele bu misyonun başına, Almanyadaki işgal kuvvetlerinin eğitim uzmanı olarak gönderilip, Alman okullarını Amerikanlaştırmakta başarıları görülen ve aslında eğitim bakımından hiç bir önemi olmayan Dr. Wrinkle adındaki zat geldikten sonra, eğitimimiz direkt olarak yabancı kontrolunun ağır baskısını hissetmeye başlamıştır.

Wrinkle misyonunun iki önemli görevi olsa gerek. Birincisi Türk eğitiminin üst idaresini Amerikanofil bir kadroya teslim etmeye çalışmak. İkincisi de bu kadro eliyle, Türkiyede Amerikan sempatizanlarının yaratacağı faaliyetleri siyasî açıdan istismar etmek.. Bu görevini yerine getirebilmek için AID misyonu iki ayrı metod kullanıyordu: 1 — Kitle hâlinde ve uzman adı altındaki Amerikalıyı Türkiyeye getirip, eğitim çeşitli kademe ve dallarında söz sahibi etmek. (Meselâ yalnız öğretmen vetiştirme konusunda 15 kisilik bir kadro getirilip götürülmüştür. (2 — Kitle hâlinde Türk personeli bâzı projeler adı altında Amerikaya göndererek yetiştirmek ve dönüşlerinde istihdam yerlerinin tâyininde etkili olmak..

Bu amaç ve metodun uygulanması için kaynak olarak Türk lirası ve dolara ihtiyaç vardı. Türk parası kaynağını, Amerikan ziraat mahsulleri artığının satın alınması hakkındaki anlaşmanın hükümlerine göre Merkez Bankasında bloke edilen fonlar sağlıyordu. Dolar için de, Türkiyeye yapılması kabul edilen borç verme andlaşmalarının döviz bölümleri, State Department, Fulbright, Ford v.s. yardım fonları kullanılıyordu. Fakat her dolar için, Türk Hükûmetinin harcamak zorunda kaldığı Türk parasının 25 lira olduğu resmî ağızlarca ifade edilmiştir. Türk milletinin sırtına borç olarak yüklenen kredilerin büyük kısmı «Teknik Yardım» adı altında Türkiyeye gelen bu «uzman» adlı Amerikalı memurlara ödeniyordu. Hattâ ailelerinin yaz tatili için Capri adasına gidip gelişlerindeki uçak biletleri dahi Türk milletinin borç hanesine yazılıyordu.

AID NE VERIYOR?

Millî Eğitim Bakanlığı idare kadrolarına oturtulmuş bulunan Amerikanofillere de 4 - 5 ayrı yerden başka başka görev karşılıkları olarak para ödeniyordu. Bu hâl, eğitim mesleği içinde aynı işin yapan insanlar arasında istihdam dengesini bozuyordu. «AID den ne kadar alıyorsun?» sorusu üst kademe arasında sorulması olagan hâle gelmiş konular arasına girmiştir. Bu düpedüz, «Amerikalılara ne kadar hizmet ediyorsun» sorusunun bir başka devişiydi. İlk plânda Bakanlık üst kademelerinde bulunan Tâlim - Terbiye Kurulu, Teftiş Heveti üveleri, genel müdür ve muavinleri seviyesindeki bütün personel, en az 4 aylık yüksek yolluklu Amerika gezilerine gönderildi. Sırayla giden bu kimseler dönüslerinde, birer otomobille vurda girivorlardı. Süphesiz bunların hepsi de Amerikanofillesmiş va da Amerikan emellerine hizmet edecek seviveve inmiş kisiler değildir. Türk öğretmenleri arasında bu serefsizliğe düsenlerin sayısı az olmakla beraber, bir devletin bir başka devletin eğitim sistemini kendi etkisi altına almak için hangi metodları uvguladığını belirtebilmek bakımından, bunlara değinmek zorunluğu vardır.

AID misyonu, Türk eğitimi için teknik yardım anlaşmalarına göre, bâzı projeler hazırlayıp getirmişti. Bunların

hepsi de kabul edilmiştir. Belli başlı etki alanı olarak seçilen eğitim dalları şöyle saptanmıştı:

1. Öğretmen yetiştirilmesi
2. Meslekî eğitim
3. Araştırma, ölçme ve istatistik
4. Audovisial araçlar
5. Eğitim malzemeleri hazırlama
6. Ticaret öğretimi
7. Beslenme ve eğitim hizmetleri
8. Halk eğitimi
9. Eğitim radyosu
10. Yabancı dil öğretimi

Bu projeler için personel yetiştirme işi tamamen AID misyonuna verilmiş bir görev ve haktı. Kimlerin gideceğini onlar seçer, onlar tarafından Ankarada açılmış bulunan Georgetown lisan okulunda 8 - 10 aylık kurslardan geçirilerek İngilizce öğrendikleri farzedilerek, Amerikaya yollanırdı. Bu kurslarda öğretmenlik yapan Türk personel, Amerikanofiller arasından ayrılır, yabancı personelin bir kısmı, buradaki Amerikan subay ve erlerinin eşleri arasından seçilirdi. Kursların neyi ne derece nasıl öğrettiğini denetleme yetkimiz yoktu. Kurslarda İngilizce bilgisiyle birlikte, Amerikaya karşı semnatik tavır sahibi olup olmamak da dikkate alınırdı.

Kurslardan geçirilen kimseler, State Department'ca tasvip edilip gönderilen programlar çerçevesi içinde bir Amerikan üniversitesinde yetişmeye tâbi tutulurdu. Dönüşlerinde, bol miktarda ev malzemesi ile yurda giren bu kimselerin nerede istihdam edileceğinin tayininde AID misyonu başlıca söz sahibi olurdu. İstenilen yere istenilen birisinin tayin edilmeyişi üzerine hemen para yardımının kesileceği tehdidi ile karşılaşmak daima mümkündü.

EĞİTİM FANTEZİLERİ

Bu plân çerçevesinden 7-8 yıl içinde Türkiye'den, çeşitli resmi kurum ve bakanlık merkez ve taşra örgütlerinden Amerika'ya gönderilen Türk personelinin kesin sayısı bilinmemekle birlikte, 2 binden fazla olduğu hesaplanmaktadır. Her bursiyere karşılık paralardan, İngilizce öğrenimi ve diğer hazırlıklar için 6000 TL. harcandığı söylenmektedir. Bu suretle, yalnız milli eğitim kadrolarından 500 den fazla idarecinin Amerika'yı ziyaret etmesi sağlanmıştır. Yetiştirilen bu personelin Türkiye'deki görevleriyle birlikte alacakları para konusunda da AID misyonu müdahalelerde bulunur. Meselâ bu projeler içinde kurulmuş bulunan, «Kitap Hazırlama Merkezi»nde, 16 sayfalık bir çocuk masalının 25 bin lira telif ücretine maloldüğu ispat edilmiştir. Görevlendirildikleri yerlerde çok kere, toplu halde çalıştırılan ve başlarına bir Amerikalı uzman danışman verilen Türk personelin ne iş yaptığını sormak, faaliyetleri denetlemek uzun süre mümkün olmamıştır. Böyle bir teşebbüs halinde karşımıza AID Eğitim Misyonu çıkmaktadır.

Projelerin çok pahalı olması, projeyi yürüten Amerikalı danışman - uzmanın amaçlarındandır. Ek ödenekleri karşılık paralar fonundan verilen bu kuruluşlar ve projeler, kaynak kesildikten sonra felçli bir duruma düşmektedir. Bundan da şu amaç gözetilmektedir: «Amerikalılar varken her şey iyi gidiyordu. Onlar ayrıldı, projeler yürümez hale geldi» denilmesi ve Amerika'lı uzmansız ve Amerikan parası olmaksızın kendimizin hiç bir şey yapamıyacağı fikrinin yerleşmesi. Şüphesiz bu, Amerikan hükümeti için, indirekt de olsa, en mükemmel bir siyasî ve kültürel propaganda metodu olmaktadır.

AID misyonunca hazırlanan 10 büyük proei içinde hiç bir ciddî sonuç vereni olmamıştır. Test ve Araştırma Bürosu adı altında kurulan merkez belki bu hükmün dışında tutulabilecek tek örnektir. Buna karşılık, öğretmen yetiştirme konusunda, kendi uzmanlarının da katıldıkları tavsiyelere rağmen, köy enstitülerinin geliştirilmesine yardım edilmemiş, bunun yerine «Deneme Öğretmen Okulları» adı altında bir israf ve amaçsızlık veri yaratılmıştır. Liselerin geliştirilmesi için hiç bir ciddî tedbir getirilmemiş, yıllarca en seçkin öğretmenlerin toplandığı, malzemenin yığıldığı «Deneme Liseleri» başarısız olunca, 20 milyon liraya yalnız binası çıkacak olan «Fen Lisesi» gibi bir proje yutturulmuştur. Halk eğitiminde, kendi deneylerimiz ve çalışmalarımız ihmal edilerek ve küçümsenerek «Toplum Kalkınması» adı altında, Hindistan için uydurulmuş bir fantezi resmen kabul ettirilmiştir. Teknik öğretimde, hemen hiç bir yeni yol ve kurum gösterilmediği gibi, mevcutların geliştirilmesi için de bir yardımda bulunulmamıştır. Sadece, liks oteleilik okulu, araç geliştirme, filmcilik merkezleri gibi basit ve eğitim değeri az projeler desteklenmiştir.

Ve sonuç olarak, istihsal artırıcı eğitim ilkelerinin uygulanması, metodlarının öğretilmesi yerine, tüketici nesiller yetiştiren, israflı projelere dayalı bazı fantaziler

Türk eğitim sistemi bu kalıp bulunun altından sıyrılacak, yabancıların bilim ve tekniklerini, kendi istediği yerden ve yolla alıp, kendi ihtiyaçlarına uygulamasını da başaracaktır.

Nâzım Hikmet'le Bir Konuşma

Nâzım Hikmet'in şiirlerini Fransızcaya çeviren genç şair Charles Dobzynski, 1958 yılında büyük şairle, sanat ve şiir konusunda bir soruşturma yapmıştı. Aşağıdaki yazı bu konuşmanın bazı bölümlerinin cevirisidir.

Dobzynski, Nâzım'a «öncü sanatın durumu» konusunda ne düşündüğünü soruyor.

CEVAP: Benim için, 1958 yılının, 1978 yılının ya da 2000 yılının öncü sanatı aynı şeydir. Sec. tarisme'in sanat bakımından tehlikelerin en büyüğü olduğunu sanıyorum. Bundan ötürü; kendi anlayışımı başkalarına zorla kabul ettirmeğe çalışmıyorum; bütün öteki görüş noktalarının da varolabileceğini düşünüyorum, çünkü hakikat (hiç bir zaman mutlak bir şey değildir) ancak çelişmelerin birliği (ayrılmazlığı) içinde kavranabilir. Ne çeşit olursa olsun, öncü bir anlayış belli bir öz ve belli bir biçime (forme) dayanılarak tanımlanabilir. Benim görüşüme uygun olan öncü anlayışa göre öz, yani muhteva, verilmiş insan gerçekliğinin bir yansısıdır; bu benim için bir zorunluk taşımaktadır. Biçim ise kısalık ve şaşmazlıktır. Çünkü söyleneni doğdoğru dile getirmek ayın ışığı gibi değil güneşin aydınlığı gibi olmak sözkonusudur.

SORU: Şiir, kimi zaman, insan gerçekliği ile dilin (anlatımın) kısa ve şaşmaz oluşu arasındaki dengeyi kurmak konusunda engeller çıkaran özel problemleri birlikte getirmektedir. Bundan dolayı, gerçeklikle kısalık arasındaki dengenin sizce mutlak bir estetik zorunluk olup olmadığını sormak istiyorum. Zorunluksa bunun nedenini açıklar mısınız ?

CEVAP: Bir kere daha tekrarlıyorum: Ben başka şiir anlayışlarının varlığını kabul eden bir kimseyim: hitabete dayanan şiir, barok şiir, deneylere dayanan ya da güç tadına varılan şiir anlayışlarını reddetmem. Sanat değeri ve insani değer taşıyan her şeyi kabul ederim. Ama seçmek hakkım olduğuna göre bu hakkı kullanıp yalın ve süslerden sıyrılmış bir anlatışı tercih ettiğimi söylemeliyim. Şiiri, içinden bir virgül çıkarılınca yıkılacak bir yapı gibi kurmak gereklidir. Şiiri asıl söylenmek istenen şey yani şiirin özü anlaşılabilecek biçimde kurmak doğrudur. Anlatım (ifade) alanında her imkânı kabul ederim. İçinde özü ve kökü taşıyan yalın ve arı bir anlatışı niçin tercih ettiğimi sorarsanız, bu davranışın, belki de, geleneksel Divân Edebiyatına, ve Doğunun düşünce dünyasının soyutlamalarına ve süs düşkünlüğüne bir tepkiden doğduğunu söyleyebilirim.

SORU: Tercih ettiğiniz belli kelimeler ve tema'lar var mıdır?

CEVAP: Sadece edebiyata ya da resme özgü (has) bir dil olmadığı gibi özel bir takım tema'ların da olmadığına inanıyorum.

Ben bütün kelimelerden ve bütün tema'lardan yanayım. Bu arada değinmek istediğim bir başka problem var: bence, bir şair söylemek istediğini serbest nazımla olduğu gibi ölçülü ve kafiyeli mısralarla da, gerektiği gibi dile getirebilir. Her şiir bağımsız bir bütündür. Demek ki, her şiir için bu şiirin özüne uygun olan biçimi aramak ve bu biçimi şiire uygulamak söz konusudur. Klâsik ve folklorik biçimler ardarda uygun düşebilirler; ya da yeni biçimler yaratmak gerekir. Sözgelimi, sonnet biçimini kullandığım zaman (bu memleketimin edebiyatında kullanılan geleneksel bir biçim değildir) klâsik sonnet'yi taklid etmemeğe ama gelenek içinde yeni bir biçim yaratmağa çalışırım. Öz ile biçim arasında bir birlik olduğu besbellidir ama öz ile biçim arasında karşılıklı bir etki de vardır. Önceliği olan öz'dür, ne var ki biçimin öz üzerindeki etkisi de inkâr edilemez.

SORU: Genç Şairlere Mektuplar'ında öz ile biçim arasındaki dialektik ilişkiden söz etmiştiniz. Hattâ «Her öz, kendine özgü (has) biçimi bulmalıdır. Biçim, özü bir ipek çorabın saydamlığıyla göstermeli ve ona bir ipek çorap gibi yapışmalıdır» dediğinizi hatırlıyorum. Ama, demin yurdunuzun edebiyat geleneğinden söz ettiniz. Bu konuya dönerek, biçimlerin seçilmesinde geleneğin ne gibi bir rol oynadığını sormak istiyorum.

CEVAP: Edebiyatta ulusal biçimlerin oynadığı rol, gerçekten önemli bir problemdir. Önce, her ülkede tarih bakımından belirlenmiş ulusal biçimler bulunduğuna inanıyorum. Benim yurdumda, yani Türkiyede her çağa, ulusla ve halkla birlikte gelişen, özel bir biçimin tekabül ettiği görülür. Ama çeşitli ulusların kültürleri arasında etki alışverişi vardır ve herhangi bir ulusal biçimde bir ya da daha çok yabancı kültürlerin bir ya da birden fazla unsurunun bulunduğu görülür. Zaten, ona evrensellik karakteri veren de budur.

Kendimi, sadece Türk kültürünün değil insanlığın tüm kültürünün mirasçısı olan bir kimse gibi görüyorum. Kültürden söz ettiğim zaman, sadece Grek ya da Rönesans kültürünü değil, Asya'nın Afrika'nın ve Amerika'nın kültürlerini de kastediyorum. Bir batılı olarak batı kültürünün, yurdumun kültürünün gelişmesi ne etkili olmasından seviniyorum ama buna karşılık, yurdumun kültürünün ve bütün Doğu kültürünün insanlığın manevî mirasını (Batınmki de içinde olmak üzere) zenginleştirmiş olmasından dolayı gurur duyuyorum.

Çeviren: S. Hilâv

İNSAN MANZARALARINDAN

Öküzlerimin boynuzlarında aydınlanırken ortalık
Toprağı sürüyorum sabırlı bir kibirle
Çıplak ayaklarımda toprak nemli ve ılık
Demir dövüyorum öğle sıcağında, kırmızıya boyanıyor karanlık

Renklerin en güzeli yeşil,
Zeytin devşiriyorum ikindi üstü
Elim yüzüm, üstüm başım ışık
Ve akşamleyin diz boyu girip sulara
Çekiyorum ağları sulardan
Yıldızlarla balıklar karmakarışık.

Beni meşgul etme gülüm
Seni sevmekle meşgulüm
Benden sorulur oldu dünyanın hali artık
Aydınlık ve karanlık.

Nâzım Hikmet

METİN ELOGLU'NUN YENİ ŞİİR KİTABI

«Düdüklü Tencere» (1951), «Sultan Palamut» (1957) ve «Odun» (1959) adlı şiir kitaplarıyla ün kazanan Metin Eloğlu, beşinci kitabını yayınladı. Toplumsal hicvi ve kendine özgü lirizmi ile şiirimizi etkilemiş olan değerli sanatçının «Türkiye'nin Adresi» adlı beşinci kitabında 1961'de yayınlanan «Horozdan Korkan Oğlan» da yer alan şiirlerde görülen yeni bir dil arayış çabası göze çarpıyor. Kitaptan aldığımız bir şiiri okurlarımıza sunuyoruz:

VI

Usulcacık suyun balığı insanlamasında
İlk ürkünün gözkapaksızlığı o
Durahr kum saatının lokman süzgüsü
Olür sinekler etlene etlene güzün
Ancak şu fitil tutuşunca havuzun dibi ışır dediler
Oysa ne kıvılcım ne fitil ne de havuzun dibi
Bir ölü şölen ışıltısını sultan Mahmud'un camına benzettiler
Dal içeri yüzüne fesleğenler çarpa çarpa
Dolaş bir yanık tencere kokusunu paçanda tekir kediler
Ve ıpıslak çırayı çok üfledim diye örseleme kendini
Döngeri ettiğinde kapısı örtünük bir ulu deniz tıkla bön bön

Toyluğuna sığınıp bir yalancıktan sokakları eşikle
Sor o zom köşkü akşamleyin söylesin çengelli tırnaklar.
-Dilini koparırlar adamın billâh Yemen'de olsa-
Ve bir avuç çimi çayırlayan sözde yeniçeriler

Yani Türkiye'yi bulmak kolay, Türkiye avucunun içi
Ama gerçek yerini kimselere belletmeyeceksin
Adama gülerler valla

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ

NÂZIM HİKMETİN
HAPİSHANEDEN BİR KADINA MEKTUPLARI

BU KADIN KİMDİ?
BU MEKTUPLARDA NE VARDI?

BÜTÜN TÜRKİYE BU SORULARIN CEVABINI AKİS'DE BULACAK

YON — 067

SOSYALİST DÜNYA GÖRÜŞÜ
HENRI LEFEBVRE
- Bu kitapta diyalektik maddeciliğin ekonomi, sosyal yapı, insan, tarih, ahlâk, metot tezleri yetkili bir kalemle bilimsel bir şekilde sergilenmiştir
- Bu kitapta yabancılaşma duru bir görünüş altında açıklanmıştır.
- Bu kitapta sosyalist dünya görüşünün, yılları ve fertleri aşarak bir çağa mal olan bütünlüğü özet halde anlatılmıştır.

FİYATI : 4 LİRA.
HÜR YAYINEVİ
BEYAZIT, BEYAZ SARAY KITAP ÇARŞISI — İSTANBUL.
(YON — 064)

YAZMAK

Ernest Hemingway

İlk hikâyemden bu yana, sürekli olarak yolumun bilincine varmış durumdayım. Yeni bir çağın öncüsü olduğumdan bir an bile kuşkulanmadım. Gelecekte tüm davranışlarımın büyük bir ilgi ile izleneceğini anlamıştım. Benden sonrakilerin, davranışlarım ve düşüncelerim üzerinde, gerçek bir bilgiye sahib olmaları için kendilerine bir ip ucu bırakmaya karar verdim.

Yaşantımın ötesinde ve zamanın dışında bir şey arıyorum ben. Amacım, insan hayatını olduğu gibi *vermektir*, yoksa *inceltip yücelterek* ortaya koymak değil. Büyük bir düşünür değilim, insanlığa şafafatlı bir haber getirmiyorum. Ama dünyayı öylesine iyi tanıyorum ki, şaşarsınız, ve hayata binlerce değişik yönden değinmesini *biliyorum*.

Hiçbir zaman bir konuyu seçmek zorunda kalmadım, diyebilirim ki konularım beni seçtiler. Benden önce gelmiş geçmiş pek çok yazar gibi, ben de güçlü kişilerden hoşlanırım, olaylara ve insanlara yön verenlerden... Elimdeki kom öylesine büyüler ki beni, gözüm başka hiçbir şey göremez artık, Esinlenme aşk kadar büyük bir tutku olabilir.

Hikâyelerim kalbimin derinliklerinden ve yaşantılarımdan kopmuştur, ama gene de onları başıbos ve düşünceden uzak bırakmak sevindiremez beni. Yazı yazma alışkanlıklarım ise basittir: uzun bir süre düşünmek ve kısa bir süre içinde yazmak.

Çalışmamın ağırlığını kafam çeker. Fikirler düzenlenmedikçe yazmaya başlamam. Kulak iyi bir denetleme aracı olduğundan, yazarken genellikle konuşmaları *yüksek sesle okurum. Bir cümleyi* herkesin kolayca anlayabileceği biçime soktuğuma inanmadıkça kâğıda geçirmem.

Gene de «yazış biçimim apaçık değil, muhayyeleyi gerektiriyor» diye düşünürüm ara sıra. Çoğu zaman okuyucu hayal gücünü kullanmazsa, düşüncemdeki ayrıntıları kaçırmış olur.

Acılarla yaratırım eserimi. Sıkılıp usanmadan gereği olmayan yanlarını yontar atarım, değiştiririm. Yarattıklarımı öylesine bir dikkatle işlerim ki sonunda ellerimde pırlantalar kalır. Bir çok başka yazarın yetineceği külçeden ben minicik bir elmas yaparım ancak.

Bir iyi huyum var. Kendi yapıtıma, bir başkasınınkine bakarmışçasına eleştirmek amacıyla bakarım. Bir başka yazarın gözü kapalı kabul edeceği noktayı, ben çoğu zaman kenara itmekte sakınca *görmemişimdir*.

Kişi ancak kendini memnun etmek için yazmalı. Mutlu olurum yazarken. Ama yazdıklarım hep mutlu yapmaz beni.

Kitaplarımla amlacağıma inanmıyorum. Alçak gönüllülüğümde *samimi olmaya çalıştım. Doğal* yeteneğimden çok, çalışma sonucunda yazar oldum ben. Edebiyat konusunda, kendi kendini yetiştirişin en iyi örneğidir bu. Bana yakıştırılan büyük başarı ve ünü hiç bir zaman hakketmedim.

Tek bir kitabımı okumamış pek çok heyecanlı hayranlarım olmuştur. Ve sonucunda, halk önemimi gereksizcesine büyütmek, değerimi ise küçümsemek eğilimini göstermiştir.

Kitaplar ölümsüzdürler. İnsan çabasının en devamlı ürünleridir onlar. Tapınaklar yıkılır, resimler ve heykeller çürür, ama kitaplar yaşar. Büyük fikirleri etkileyemez zaman. Asırlarca önce yazarlarının aklından ilk geçtikleri günkü gibi bugün de taptazedir onlar. Söylenilip düşünülenler zamanı aşarak bütün canlılığıyla karşımıza çıkıyor. Tek bir etkisi olmuş zamanın, silip süpürmüş kötü eserleri. Gerçek iyinin dışında hiçbir şey yaşayamaz yazın alanında.

Günümüzün romancısı çok çalışmakta sabır ve yetenek sahibi olmalıdır. Bunun yanında, herkeste bulunmayan değişik güçler taşımalıdır. Önündeki sınırsız materyel yığınından yerinde bir seçme yapmasına, bazılarını artması na, parçaları önemlerine göre sıralamasına yarayacak güçlü bir yargısı olmalıdır yazarın. Anlattığı konuları gerçekten yaşayabilmesi için., gerek bu günü gerekse geçmisi kapsayabilecek bir hayal gücü bulunmalı onda. Nedenleri ve sonuçlar izleyebilecek ve insanlarla olayları doğru yargılayacak bir eleştirici önsezi'si olmalı. Ancak insan davranışının kaynaklarına karşı pırıl pırıl bir önsezisi olan kişi iyi yazmaya başlayabilir.

Pek az romanda her şey vardır: savaş, izleyiş, vahşet, cinsiyet, bir sürü kuvvetli karakter, bir zırhlı alay gibi kendine yol açıp ilerleyen bir hikâye, ve kişilere hem de gerçeğe duyulacak saygı.

Çoğu yazarlar son yıllarında daha önceki eserlerindeki olayları ve kişileri tekrarlarlar. Ustelik daha az sanat gücü, daha az heyecan ve daha az canlılıkla.

Modern romanların çoğu bir şey öğretmiyor, amaçları yok. Sadece okuyucuyu dehşete düşürüyorlar. Tanınmamış bir yazarın acılıktan uzak, insanlara hoşgörüyle bakan, ve akıllıca yazılmış bir romanını okumak mutlu eder beni.

İyi bir kitabın değeri ve güzelliği onun sadeliğinden şanınmiyetinden ve kişilerle davranışların farkına varılmadan açıklanmasından gelir. Sadelik gerek dilde gerek düşüncedeolr. Sanat yoktur bunda ve bilinçli bir edebi çabadan uzaktır. Dosdoğru ve apaçık yazmak karmaşık yazmaktan güçtür elbet. Bir yazarın yazış biçimi açık ve kişisel olmalıdır. Anlatımı zengin ve gerçek yaşamla ilgili, kelimeleri ise sade ve etkileyici. Büyük yazarlarda lâf kalabalığından uzak kalma yeteneği vardır. Bu kişiler çalışkandırlar, dikkatli birer öğrencidirler ve biçim sahibidirler.

Birçok başarılı yazarlar aşağı yukarı bir biç üzerine kişiyi etkileyici ve eşsiz hikâyeler vermişlerdir. Çağdaş yazarların en büyük hataları eserlerini gereksizce süsleyip püslemeleri ve yapmacıktan hoşlanmalarıdır. Kitapları üslûp cambazlıklarıyla dolu bir yazarla karşılaşmaktan oldum olası korkarım.

Bugün basılan yazıların çoğu yetersiz ve sanat yönünden hatalıdır. Pek çok yazar çabuk ve dikkatsizce eser meydana getiriyorlar, çoğu zaman da taslaklarını düzeltmiyorlar bile. Böylece biçimlerindeki hatalar kişinin gözüne batıyor. Konuşmalar tabiilikten uzak, kelimeler kötü seçilmiş, kullanılan dil de ihmal edilmiş oluyor. *Romanlarının çoğunda plân* ve hareket birliği bulunmuyor. Hikâye kendini tüketiyor, bazen sıkıcı bir gevezenin sonu gelmeyen masallarını andırıyor. Sözünü ettiğimiz yazarlar romanlarında bir sonraki bölümün ne olacağını bilmez görünüyorlar. Acaip ve tilmüyle gereksiz sahneleri hiçbir nedene dayanmadan araya sıkıştırıyorlar. Çoğu zaman, kitabın sonuna yakın, yeni kişiler çıkarıyorlar ortaya. Bunları ya canavar ya da melek yapıyorlar ve iğrenç bir titizlikle inceliyorlar. Genellikle, bu kişilerin davranışlarında yeteri kadar neden yok. Olsa olsa bir takım belirsiz ve olumsuz kader problemlerinin çözümünde kullanılan soğuk ve cansız birer sembol bunlar. Kurdukları plânlar gerçeğe uygun değil. Bu kitaplarda gerçek ve yaşayan dünya ile ilgili pek az şey var.

Çeviren: Alev Ulvi

VERCORS

Samih EMRE

Adını, ilk defa aşağı yukarı yirmi yıl önce Yücel dergisinde gördüğümü hatırladığım bir yazardan iki kitap birden çevrildi bu ay. Sanırım Nebioğlu yayınları arasında «Evimdeki Alman Subayı» adıyla çıkan uzun hikâyesi (Le silence de la mer) bu defa VARLIK yayınları arasında «SUSAN DENİZ» başlığıyla üç hikâyelik bir küçük kitap hâline geldi. (Çeviren Suat Efe ve Ender Gürol, 80 sayfa, 2 lira).

Asıl adı Jean Bruller olan ve İkinci Dünya Savaşı içinde Fransa işgal altındayken yazarlık hayatına başlayan 1902 doğumlu Vercors takma adlı yazarı, **bir iki satırlık ansiklopedi sunuşundan başka şimdilik işte bu iki küçük eser çevirisiyle tanıyacağız. Geç kalmış olduğumuz nice şeyde olduğu gibi hayıflanarak, ilk okuyuşta eserinin etkisine girerek, bir hikâyesinden hemen sonra bütün ötekileri okuma iştahı duyarak, en acısı adı duyulmadık böyle daha binlerce yazardan uzakta ve habersiz yaşadığımızı düşünüp içlenerek. Bir şey daha var: Sanki sıra bir yazarmış gibi şimdiye *değin çevirme zahmetine katlanılmamış böyle* adsız, ünsüz nice kişinin karşısında ülkemizin sanatçılarının ne kadar az emekle ne kadar kolay ünlere kavuştuklarını düşünüp yakınarak.**

«Susan Deniz», uzun süredir okuyamadığım ölçüde nefis bir hikâye. Bir Alman subayının *işgal Fransasında evlerinin bir odasını* işgal ettiği bir Fransız amca - yeğenin ilgisiz suskunlukları karşısında umutsuz yenilgisi. Vercors, bilinmez nasıl bir ustalıkla bu üç kişi arasındaki karşılaşma tasvirleri ve Alman subayının cevapsız monologları içinde iki büyük ulusun tarih köklerindeki çekişmelerini, Fransız - Alman kültürleri arasındaki hem dost hem düşman ilişkileri anlatıyor. Sanırım hikâyesinden alacağım küçük bir parça, herşeyi daha *güzel belirtecek. Evlerine zoraki konuk* olduğu Fransız ailesiyle hoş geçinmek isteyen bu aydın Alman subayı, ev sahiplerinin devamlı susuşları önünde, onlara yaranamadan ve onlarsız edemeden her akşamki ziyaretlerinden birinde şöyle konuşur:

«— *Bizim evdeki ateşle buradaki ateş* arasında ne fark var sanki? Şüphesiz odun da, alev de, ocak da birbirinin aynı; fakat buradaki ışık başka... Bu başkalık da ateşin aydınlattığı eşya ile ilgili... Belki hiç de güzel değil bunlar... Fakat bu odanın bir ruhu var. Öyle bir ruh ki bütün evi sarmış.

Kitaplığın önünde durdu. Parmaklarını kitap ciltleri üstünde okşar gibi dolaştırdı:

— ... Balzac, Barrès, Baudelaire, Beaumarchais, Boileau, Buffon.. Chateaubriand, Corneille, Descartes, Fénelon, Flaubert... La Fontaine, France, Gautier, Hugo.. Ne zengin ilk Tanrım! dedi hafif bir gülümseyişle ve başını salladı.

— Hem de ben daha H harfindeyim.. Ne Molière, ne Rabelais, ne Racine, ne Pascal, ne Stendhal, ne Voltaire, ne Montaigne, ne de *diğer bir çokları...*

— İngilizler denince, dedi, hemen de Shakespeare hatırlanır. İtalyanlar denince de ilkin Dante akla gelir. İspanyollardan ilk hatırlanan Cervantes'dir. Ve bizden söz edilince Goethe. Fakat Fransa'dan söz açılınca? İlk ânda kim hatırlanır? Molière mi, Racine mi, Hugo mu, Voltaire mi, Rabelais mi? Yoksa daha başkaları mı? Evet daha birçokları *birbiri ardısıra akla gelir. Tıpkı bir tiyatro* antresinde bekleşen ve hangisinin en önce gireceği belli olmayan kalabalık gibi. Fakat müzik *söz konusu olunca iş değişir..* O zaman biz Bach, Haendel, Beethoven, Wagner, Mozart... ile ilk olarak hatıra geliriz. Acaba bu isimlerden ilk önce hangisi hatırlanır? Sustu ve az sonra hayıfla başını iki yana sallayarak:

— Ve biz, evet biz; birbirimizle savaşlar *yaptık.»*

Çeşitlerini okudum savaş hikâyelerinin. Bizde Yakup Kadri'yi, Halide Edip'i en belirgin çizgileriyle aklıma gelen G. Duhamel'in «Yaralılar»ını, M. Rostand'ın «Öldürdüğüm Adam»ını, E. M. Remarque'ı, E. Hemingway'ı, Gogol'u, Tolstoy'u.. hatırladım. Nasıl son günlerde gördüğümüz «Askerin Türküsü», savaşın en az görüntüsüyle yetinerek insan tragedyaları yaratan bütün etkisini canlandırmışsa Vercors da, tek kurşun sesinin duyulmadığı, bir damla kanın akmadığı bu üç kişilik oda konuşmalarında uluslararası anlamsız düşmanlıkların insanları nasıl birbirine yaban ettiğini, anlaşma aracı kültür ve san'at olsa dünyanın ne kadar kolaylıkla düzelebileceğini o kadar yoğun ve güçle anlatıyor. Bir tek medeniyetin içinde, o ortak dünyayı yaratmış kişilerin, kitaplarla, müzikle, resimle, ahlâkla, dinle, dostlukla, düşünceyle kaynaşabilecek ulusların diktatörler, yanlış böbürlenmeler, ırk üstünlükleri, yobazlık ve çıkar kavgaları yüzünden *bölünüşleri.*

Güçlü bir hikâyeci olduğu gibi derin bir deneme yazarı Vercors. Çan yayınları içinde «Plus ou moins homme» adlı eserinden seçilmiş altı güzel yazısı, «İNSAN VE İNSANLAR» başlığı altında toplandı. (Çevirenler: *Suhattin Eyuboğlu, Azra Erhat, Vedat Günyol,* 68 sayfa, 4 lira).

Bilmiyorum kim, «Namusiu bir tanrı, hıristiyanlığın en soylu eseridir» demiş. Vercors, «İnsanın Başkaldırması» başlıklı üç bölümlük denemesinde, bizim edebiyatımızda eşine hiç rastlamadığımız bir konuyu, *biyolojik gelişmesi*nin ilk aşamalarından, İnsanımsı'dan başlıyarak varlığımızın nedenini, nasılını, niçinini araştırıyor. Doğa ve Tanrı düşüncesinin nasıl insan karşıtı bir güç olduğunu belirterek. Bu, soyut bir felsefe araştırması değil; bir canlı vücut üstünde yapılan kurtarıcı ameliyat gibi, acıtıp kanatarak varlığımızın derinliğine inme. Kökünü modern biyolojinin —örneğin Jean Rostand'ın «Biyoloji Açısından İnsan» (Varlık yayını)— sonu *felsef* yargılarına dayanan pozitif bulgularından alan aydınlık ve terkipçi bir bakış.

Bir de şu var. Vercors, büyük savaşın zor sınavından yeni çıkmış bir ülkenin çeşitli kurtuluş yolları arayan değişik yolcularından biri. *İçinde yaşadığı açlık, sürgün, işgal, hapis, esirlik kampı, korku,* ölüm günlerinden arta kalmanın sağlığı ile varlığını değişik bir sürü yoklamalardan geçirmiş insanın zengin olanaklarını taşıyor. Her durumda ayrı bir düşünce, ayrı bir davranış yaratarak yaşadığı nice güç günlerden sonra insanlığa yeni dayanaklar da arıyor. Bu bakımdan ona yeni bir ahlâkçı da diyebiliriz. Bunu bizim anlamamız hayli güç biliyorum. Elimizdeki hazır yargılarla boyuna *bekleme hâlindeyiz. Formüllerimizin* işe yaramıyacağı, iflâs edeveceği çelişik durumlara düşmedik. Bu gözle onun «Ahlâk ve Evlem» *denemesi hayli tartışma götürebilir. Ama sanırım* bulmak kadar önemli tek bir şey vardır: Aramak. Vercors, işte bunu yapıyor.

Kitabın en güzel yazısı, «İyi Niyetli İnsanlar İçin» başlıklı olanı. Şöyle bitiyor: «En soylu davranışımızın bile bir canavar yaratıp *yaratmıyacağını kestiremeyiz önceden. Ama* asıl günah insanın yüreksiz olmasıdır. Yalnız yanılgıda direnmektir kötü olan. Bağışlanamıyacak tek kusur insanlara birer araç, birer hayvan, ya da birer nesne gözüyle bakmaktır. Öte yandan, herkesin başkasını kendi isteklerine boyun eğdirmeğe çalıştığı bir toplumun, ister istemez orman yasalarına, anarşiye ve yok olmaya gideceği düşünülürse, iyi niyetli insanların, zaman zaman aldansalar bile «ine de *gerçekçilerin en uyanıkları olduğunu kabul et*mek gerekir.»

Hâlâ liselerimizde, Tanzimat edebiyatının öncüleri içinde, «Türk Teceddüt Edebiyatı», «Edebi Yeniliğimiz» gibi iri iri lâflar arasında Ziya Paşa kaderciliği:

«İdrak-i maâli bu küçük akla gerekmez
Zirâ bu terazû o kadar sıkleti çekmez»

hikmeti. Ve inanın bunun tartışması bile yapılmaz. Oysa Vercors, kitabına şu cümleyle başlar: «İnsan ayaklanıp baş kaldırdığı gün insan olmaya başladı.»

STOP

kendi
petrolünü
kullan

TP

SAYAN REKLAM

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O

BASIN — 7785